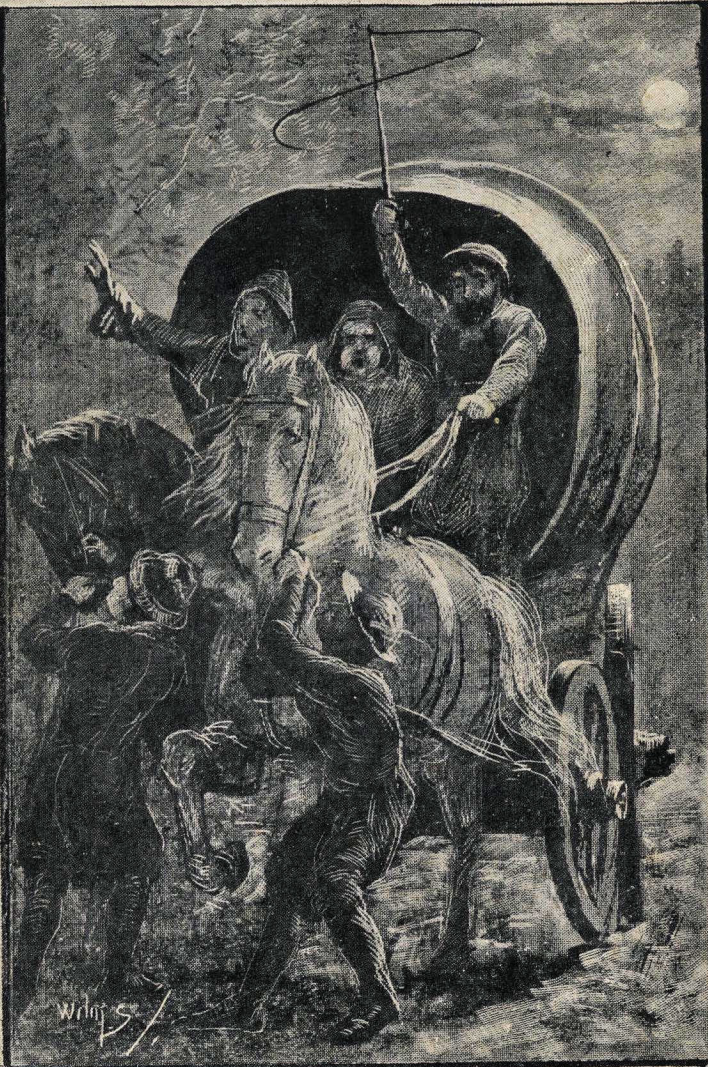

3. Keuning.

De Zwerveling

Wing 5/

Rotterdam, J. M. Bredée

DE ZWERVING

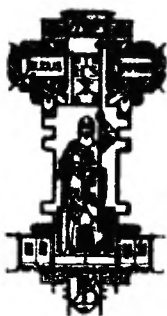
EEN BLADZIJDE UIT HET BEGIN VAN DE
GESCHIEDENIS DER HERVORMING IN ONS LAND

DOOR

J. KEUNING

VIJFDE DRUK

Leeftijd: 12 j. en ouder.

N.V. J. M. BREDEE'S U. M. — ROTTERDAM

Maar toen ook wierp zich de laatste als een tijger op hem, om hem zijn prooi te ontrukken

I.

Wie de zwerveling was.

Het was een zonderling man, die Zwerveling. Hij woonde in het begin der zestiende eeuw te Antwerpen in een van de geringere buurten. Zijn eigenlijke naam was Jelis, maar de gansche buurt kende hem niet anders dan onder den naam van „de Zwerveling.” Daar was een goede reden voor, en wel deze, dat hij bijna nooit in zijn woning was, maar haast altijd elders rondzwierf. Waar hij telkens heenging, wat hij uitvoerde en wat hem aandreef, om immer zoo van huis te zijn, wist niemand. De burenspraken daarover veel, ook gisten en raadden zij er naar, doch daarmee kwamen zij niet achter het geheim.

Dit wisten zij slechts: De Zwerveling had vroeger in een meer aanzienlijke straat van Antwerpen gewoond. Toen had hij een vrouw en een dochter, maar beiden waren hem ontvallen. Of ontvallen is eigenlijk het rechte woord niet: zijn vrouw was na lang sukkelen gestorven en zijn dochter was in een klooster gegaan. Daarna — dit wisten de burens ook nog — was hij in de buurt komen wonen, waar hij nu woonde, en toen was hij begonnen te zwerven. Zoo nu en

dan was hij een paar dagen in zijn eigen woning, soms eens langer, ook wel eens korter. Dan hielp hij zoolang zichzelf, dat wil zeggen, wat er in zijn kleine, eenvoudige, haast armoedige woning te doen was, verrichtte hij zelf. Alleen in sommige gevallen riep hij de hulp in van een vrouw uit de buurt. Eer iemand er aan dacht, was hij weêr verdwenen en dan bleef zijn woning weer eenigen tijd, soms weken gesloten. Onverwachts kwam hij ook altijd weer terug, en dan werd het in de heele buurt als een nieuwtje rond verteld: „De Zwerveling is weer thuis.” Dit gaf dan den bureu bij vernieuwing aanleiding om te trachten een antwoord te vinden, op de vragen aangaande dezen geheimzinnigen persoon. De een zei dit, de ander dat, doch hun ging het als de gasten op Simsons bruiloft: zij konden het raadsel niet raden. Ongelukkig voor hen, konden zij niet evenals de Filistijnsche jongelingen de hulp van een vrouw inroepen, om achter het geheim te komen.

Wat ook zonderling was van den Zwerveling, hij stoorde zich, wat zijn kleeding betref, niet aan de toen heerschende mode. Hij haspelde, om zoo te zeggen, alle modes door elkander. Nu eens was hij gekleed als een edelman van een eeuw vroeger; dan weer als een eenvoudig poorter van voor 70 à 80 jaar; zelden droeg droeg hij de kleederdracht van zijn tijd, en dan beperkte hij zich ook niet tot die van een enkelen stand, want soms scheen hij een eenvoudig handwerksman, dan weer leek hij een rijk koopman;

een anderen keer had hij ietwat van een krijgsman; ja, het gebeurde ook, dat hij een zwarten mantel droeg, welke sprekend op een monnikspij geleek. De breedgerande hoed, dien hij daarbij op het hoofd had, maakte dan een vreemde vertooning.

Soms droeg hij een langen baard, dan weer was zijn gelaat geheel glad geschoren. Zijn hoofdhaar liet hij wel eens zoo lang worden, dat het hem op den rug hing, terwijl hij over een paar dagen weer voor den dag kon komen met een bijna kaal geschoren schedel.

't Was een wonder, dat het volk hem niet liever „de Geheimzinnige” dan „de Zwerveling” noemde, maar de menschen zijn soms zoo; ze grijpen — zonder veel na te denken — maar iets aan, dat het eerst voor de hand ligt. Zoo was hij „de Zwerveling” geworden.

Het was duidelijk te bemerken, dat hij niet arm was; want, wat hij kocht, betaalde hij altijd terstond. De buurvrouw, die hem wel eens hielp, werd meer dan goed door hem beloond. Had hij ook niet meer dan eens dezen of genen arme een milde gave gegeven? Had hij niet nog voor eenige weken de huur betaald voor een arme weduwe, die uit hare woning gezet zou worden, omdat zij de huurpenningen op den bepaalden tijd niet had kunnen voldoen?

Eerst had men gemeend, dat hij een bedelaar was, die lange zwerftochten ondernam, om voor eenigen tijd weêr het noodige te verzamelen, doch daarmee kwam niet overeen, dat hij soms zoo deftig en rijk

gekleed was. In den tijd, waarin ons verhaal voorvalt, hield niemand in de buurt hem meer voor een armen bedelaar, maar waarvan hij leefde, kon toch ook niemand begrijpen. Sommigen fluisterden wel: zou hij ook een toovenaar wezen? Doch dit vermoeden vond niet veel ingang. Ieder moest zeggen: hij ziet er goed en vriendelijk, zelfs edelmoedig, uit. Hij was niet de schrik van de buurt door stugheid of norschheid; integendeel, hij scheen heel opgeruimd en gezellig, ten minste de mannen wisten te vertellen, dat hij dikwijls 's avonds in de taveerne (herberg) verscheen, en dan onder het genot van een potteke bier zoo aangenaam, zoo koddig soms, kon vertellen van hetgeen hij op zijn reizen ontmoette, dat het geheele kroegpubliek hem gaarne zag en hoorde, en dat de waard van de taveerne wel wenschte, dat de Zwerveling iederen avond hem een bezoek bracht, want dat bezorgde hem klanten. Alleen zorgde Jelis er voor, dat hij in zijn verhalen nimmer de plaatsen noemde, waar het door hem verhaalde gebeurd was, of den persoon, over wien hij sprak, ten minste niet, als het noemen van die namen zijn hoorders aanleiding kon geven, om te gissen, waar hij geweest was. Het gebeurde wel, dat de een of ander hem daarnaar vroeg, maar dan gaf hij slechts ontwijkende antwoorden. Over alles mocht men hem vragen en over alles wilde hij praten, doch over zijn reizen, met welk doel en waarheen hij die ondernam, was 't vergeefsche moeite hem te ondervragen.

Toch waren er enkelen, die deden, alsof zij er het grootste belang bij hadden, dit te weten; daarom namen zij zelfs list te baat. Ze beproefden soms, hem eens flink te doen drinken, in de hoop, dat dan zijn tong wel zou los raken. Doch ook dit was te vergeefs; zij konden hem niet overhalen tot onmatig drinken. Eens zelfs bood men hem een kan wijn aan, waaronder men in 't geheim wat brandewijn had laten mengen, een drank, die toen nog op verre na niet zoo algemeen gebruikt was als tegenwoordig, doch waarvan men heel goed de dronkenmakende kracht kende. Onze Zwerveling evenwel bemerkte het terstond, toen hij den drank proefde, en, alsof hij zich beleedigd gevoelde, zette hij de kan neer, groette den waard en de gasten en ging heen, tot groote teleurstelling van alle dezen. In langen tijd verscheen hij niet weer in die taveerne.

Zoo was en bleef hij dus voor ieder een raadsel. Alleen de verstandigsten onder degenen, die hem kenden, en zij, die een weinig meer menschenkennis hadden, dan de groote hoop, vermoedden, dat er achter zijn uiterlijke hupschheid een inwendig verdriet verborgen lag, en dat al zijn zonderlingheden en ook zijn zwerftochten daarmee in verband stonden.

II.

In welken tijd de Zwerveling leefde.

Kunt ge u herinneren, hoe bang en drukkend het soms kan wezen in de natuur, wanneer er een onweer ophanden is? Dan kan er zulk een akelige druk heerschen, zulk een sombere stilte dat mensch en dier als met angst vervuld worden bij de gedachte, dat zoo aanstonds een vreeselijke losbarsting zal komen; dat de bliksemstralen het luchtruim zullen doorklieven, om misschien hier en daar iemand — wie weet, wien! — te treffen; dat geweldige donderslagen hun ontzagwekkende stemmen zullen doen hooren.

Kunt ge u ook voorstellen, hoe zij te moede zijn, die nabij een vulkaan wonen en de voortekenen bespeuren, dat hun grimmige buurman zich opmaakt, om straks dood en verderf over hen uit te storten?

Zoo moet ongeveer de stemming in ons land geweest zijn, kort na het jaar 1520 althans van hen, die een weinig acht gaven op de teekenen der tijden. Ook toen waren de voortekenen zichtbaar van een ophanden zijnde losbarsting, niet van een onweer, maar van een losbarsting van geheel anderen aard. Het was vooral de toestand der Kerk, die velen terecht zorg baarde.

Gelijk bekend is, was het Christendom door verschillende zendelingen hier geplant, reeds in de 7e en de 8e eeuw. Door Karel den Grooten was het zeer verbreid en eindelijk ook in ons land algemeen geworden. Zoo langzamerhand echter waren er vele, zeer vele verkeerdheden, ja, goddeloosheden in de Roomsche Kerk eerst ingeslopen, toen geduld en eindelijk overheerschend geworden. Volgens Gods Woord is de Kerk gegrond op de steenrots Christus; de Roomsche Kerk was gegrond op een mensch, dien men paus noemde. Niet het bevel van Christus gold als wet, maar dat van den paus. Niet Jezus'woord, maar des pausen woord moest alles beslissen. En de pausen met al hun kardinalen en prelaten, aartsbisschoppen en bisschoppen, pastoors en kapelaans, monniken en nonnen, ze waren dikwijls zoo onbeschaamd goddeloos! Een der pausen, die zich gunstig van allen onderscheidde, paus Adriaan VI, schreef dan ook: „De besmettelijke krankheid is van de pausen tot de mindere prelaten voortgeslopen, en verspreidt zich wijd en zijd, zoodat er nauwelijks iemand gevonden wordt, die recht doet en van de kwaal vrij is.” Allerlei ongerechte dingen waren in de kerk ingevoerd en het volk als door God gewilde zaken opgedrongen, zooals: het aanbidden van de beelden, en van de zoogenaamde heiligen, het vergeven der zonden voor geld, de leer van het vagevuur, het gedwongen ongehuwd leven der priesters, de onthouding van Gods Woord aan het volk, de aanbidding der

hostie, zooals men het stukje brood noemde, dat in den vorm van een ouwel, het brood des Avondmaals moest vervangen, en waarvan men zei, dat het door de wijding eens priesters veranderde in het wezenlijke lichaam van Christus, en daarom moest aangebeden worden. O, hoeveel menschen zijn al die eeuwen door op de vreeslijkste wijze misleid aangaande hun hoogste belangen, de belangen hunner onsterflijke ziel! Hoevelen, die goedgeeloovig het hoofd ter ruste legden in vertrouwen op de absolutie of vergeving, welke de priester hun voor geld had toegezegd, zijn in den dag der eeuwigheid beschaamd uitgekomen! Het is treurig er aan te denken.

Maar niet alleen dwaling, ook opzettelijke goddeloosheid had de Kerk verdorven, gelijk we boven reeds met een enkel woord zeiden. En dat was geen wonder! Waar men de gruwelijkste zonden, zelfs vader- en moedermoord voor geld vergeven kon krijgen, daar was het natuurlijk, dat men in allerlei overtreding viel, niet alleen de geestelijkheid zelve, maar ook het volk.

Men gaf zich hoe langer hoe meer aan de afgoderij over. Niet alleen in kerken, maar ook op straten en langs de wegen werden beelden opgericht. Overal vond men er in een open kapel, om door het volk aangebeden te worden. Was men ziek, of kwam men in nood, men ging tot de beelden, beloofde of offerde hun iets of veel, en dan verwachtte men genezing of uitkomst.

„Soms was 't volk siec en ongesont,
 „En offerden keersen van een pont.
 „Met een silveren pennink schoone,
 „Jae, somtijds wel een kroone.
 „Sy meende daerdeur, uit alle getreur,
 „Vant beelt te zijn genesen,
 „Dat daer stont als een monsieur,
 „Dus waren d'ouders verblint
 „En totten houten God gesindt.”

Zoo zegt een oud liedje terecht.

Talloos zijn in de geschriften van dien tijd de klachten over de goddeloosheid der geestelijken. Keizer Maximiliaan riep eens uit: „o, Eeuwige God, indien Gij niet waaktet, wat zou de wereld slecht geregeerd worden door mij en dien snooden dronkaard, den paus.” En later: „Nu mag ik met waarheid zeggen, dat mij niemand van de pausen zijn w o o r d gehouden heeft.” De lagere geestelijken waren niet beter. Wanneer nochtans iemand het waagde, deze goddeloozen teweestaan, dan werd hij als een onwaardige van de kerk afgesneden en de volgende vreeselijke vloek over hem uitgesproken:

„Op last van den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, en de heilige Maria, moeder onzes Heeren Jezus Christus, en van den heiligen Michael, Johannes den Dooper en de heilige Petrus en Paulus, de prinsen der Apostelen, den heiligen Stefanus, en alle heilige martelaren, den heiligen Sylvester en alle heilige belijders, de heilige Maagden en alle Heiligen, die in den hemel en op aarde zijn.

Wij vervloeken en scheiden af van de heilige moeder, de kerk, die . . . (volgde de naam der zonde) gedaan hebben, daarvan geweten of daartoe geraden hebben.

Dat de vloek hem schende in hun huizen, schuren, bedden, veld, akker, weg, hofstede, en alle steden en burchten.

Dat zij vervloekt zijn in het bosch, vervloekt in de rivieren, vervloekt in de kerken, vervloekt in de hoven, vervloekt in het strijden en vechten, in het bidden en spreken, in het zwijgen en slapen, in het eten en drinken, in het staan, loopen, rusten en rijden.

Dat zij vervloekt zijn in het hooren, zien en smaken, vervloekt in al hun werken. De vloek schende hun hoofd, hun oogen en geheel hun lichaam van de kruin des hoofds tot hun voetzolen toe.

Ik bezweer u, duivel en al uw trawanten, door den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, dat gij geen rust neemt dag noch nacht, totdat gij hen tot tijdelijke en eeuwige schade hebt gebracht, hetzij met hen te doen verdrinken of hangen, of verslinden van de wilde dieren, of verscheuren van het wild en het roofgevogelte, of verbranden door het vuur, of doen omkomen door hun vijanden; doet hen van al, wat er leeft, gehaat worden. Laat hun kinderen weezen en hun vrouwen weduwen worden. Niemand zij hun voortaan tot een helper

en niemand ontferme zich over hun weezen. En evenals Lucifer is uit den hemel gesmeten en Adam uit het Paradijs verbannen, laat hen ook zoo uitgesmeten en verbannen worden uit deze wereld, uit al hun goed en have, en laat hen begraven worden bij de ezelen. Laat hen deel hebben aan de straffen van Dathan en Abiram, van Judas en Pontius Pilatus en met allen, die tegen God, hun Heere, gezegd hebben: wijkt van ons, wij willen geen kennis hebben van Uw wegen."

Op dit woord nam de priester, die dezen vloek uitsprak, twee brandende kaarsen in de handen en bluschte die uit, terwijl hij deze verschrikkelijke woorden zei:

„Ik bezweer u, Duivel en al uw trawanten, dat gelijk deze kaarsen uitgebluscht werden in onze handen, gij ook uitdoet en wegneemt het licht van hun oogen, tenzij zij zich bekeeren en voldoening geven.

Zoo geschiede het, zoo geschiede het! Amen."

Wat dunkt u van een kerk, die haar dienaren zulk een vloekspraak op de lippen legde?

In de kloosters was het ook droevig gesteld. Deze gestichten waren zoo talrijk en kregen op den duur zulke uitgestrekte landerijen, dat het grootste deel van den grond in hun bezit kwam. Dit ging zoo ver, dat sommige vorsten verboden, den kloosters nog meer goederen te vermaken. Zoo deed ook Karel V in 1528. Van al dien rijkdom leidden de monniken

en nonnen een lui en gemakkelijk leven niet alleen, maar zij vervielen tot de gruwelijkste zonden, en dat alles onder een schijn van vroomheid. Hoort, hoe een hunner, die van deze gruwelen walgde, in een brief aangaande hen getuigde:

„Dagen en nachten verslijten zij in allen wellust met eten, drinken, slapen, jokken en boerten, sprekende hun tong uit de volheid hunner ijdele harten. Zij zijn wederhoorig, onleerzaam, halsstarrig, vervelend, twistig, onlijdzaam, deugdeloos, aanstootelijk met woorden, gaarne onder de menschen, niet gaarne in de eenzaamheid, niets anders onderzoekende dan hetgeen van de wereld is. In hun cellen zitten zij ledig zonder eenige geestelijke bezigheid. . . . Zij zijn naarstig bij den disch, traag in het bidden, vaardig om te pruilen, als het eten of de drank of iets anders hun onverzadelijke wulpschheid niet bevredigt. De kloosters. . . . zijn geworden tot bordeelen en legers van aardsche duivelen, in welke niet alleen onkuischheid, maar ook overdaad, dronkenschap, en tal van andere grove fouten gevonden worden.”

Prior Jan van Kempen, van het klooster „Onser lieve lieve Vrouwe Visitatie,” dicht bij Haarlem, laat om hun ondeugden te bespotten, hen aldus spreken:

„Wij willen nederig zijn zonder veracht te worden; geduldig zonder verdrukking te lijden; gehoorzaam, zonder onder dwang te staan; arm, zonder aan iets gebrek te hebben; deugdzaam,

zonder eenige moeite te doen in de beoefening der deugd, leedwezen toonen, zonder eenige pijn of smart te gevoelen; geprezen zijn, zonder lof te verdienen; bemind zijn, zijnde zelf zonder liefde; geëerd, zonder tucht en heiligheid des levens te toonen."

Het was zeker geen wonder, dat spoedig de kinderen en vele mannen spotliederen gingen zingen op zulke schijnheilige geestelijken, dronken monniken en dikke priesterbuiken; als:

„De Monniken in 't Monniken Convent,
Die waeren tot sterken drank gewent,
Sij hadden drie groote kannen,
Die hadden naemen als mannen,
Die eene hiete Huige mondtij:
De tweede hiete Maekeblij:
De derde hiete Drinkom."

Na dit alles begrijpen wij wel, wat een ander geestelijke bedoelde, toen hij uitriep: „Wij zijn nog erger dan Judas; deze verkocht den Heere Jezus en leverde Hem ook; wij verkoopen u wel den Heere, maar leveren Hem u niet."

In de drie vorige eeuwen waren in ons land telkens mannen, monniken en priesters, opgestaan, om tegen de goddeloosheden der kerk te getuigen, maar zij werden daarom vervolgd en hun stemmen in bloed gesmoord; er waren altijd enkelen, bij wie het door hen gestrooide zaad in goede aarde viel. Gods Woord bleef altijd bij enkelen nog een weinig bekend. In de 13e eeuw kwamen vele Waldenzen, die om de hevige

vervolging uit hun eigen land moesten vluchten, hier. Zij predikten het Evangelie en brachten gedeelten van den Bijbel op rijm in onze taal over. Deze berijmde gedeelten gingen in den loop der tijden niet alle verloren; in enkele geslachten werden ze zorgvuldig bewaard, en voor het loerend oog der Roomsche geestelijkheid verborgen. Eindelijk in 1517 trad Maarten Luther op in Duitschland. Zijn leer werd spoedig in ons land bekend en vond veel bijval. Bij velen ontstond toen een honger naar Gods Woord, die moeilijk bevredigd kon worden, want de Bijbel was schaarsch en duur. Een geschreven Bijbel op perkament kostte wel 400 à 500 kronen. Gelukkig verwekte de Heere ook weldra in ons land wakkere mannen, die het aandorsten, den Bijbel in onze taal te drukken. Hans van Ruvesmonde te Antwerpen gaf in 1521 een Nieuw Testament uit, dat door Jakobus Spreng, prior van het Augustijner Klooster aldaar, vertaald was. Doen Pietersz. in de Warmoesstraat te Amsterdam volgde in 1522 zijn voorbeeld. Zulk een gedrukt Nieuw Testament kostte slechts een paar kronen.

Maar het Woord Gods mocht niet onbelemmerd zijn loop hebben. Keizer Karel V, die in 1515 de regeering over ons land aanvaard had, deed, wat de paus en de Roomsche geestelijkheid het liefste zagen: hij stelde zich tegenover de Hervorming en bedreigde straf aan allen, die zich aan het slavenjuk des pausen durfden onttrekken. Al moge het waar zijn, dat hij

dit deed mede ter oorzake van staatkundige berekening, het feit verandert er niet door; in verbond met de macht en den invloed der Roomsche geestelijkheid verklaarde hij openlijk den oorlog aan het werk der Hervorming in ons land. Dit deed hij, door in 1521, den achtsten van Bloeimaand, door de langvoogdes Margaretha hier te doen afkondigen het eerste plakkaat tegen de „nieuwe leer". Om te doen zien, wat de Keizer met dit plakkaat bedoelde, zullen we er eenige zinnen van overschrijven:

„Ter eere ende lof van den Heere, onsen Schepper, deur wiens goedertierenheit ons is gegeven het regiment niet alleene van den Roomschen Keyserrijke, maer ook van d'andere rijken. . . .

Ons betaemt ende toebehoort te helpen dwingen, de vijanden van onsen geloove tot de gehoorsaamheit van sijnder goddelijke Majesteit uitbreidende de glorie van den Kruisse ende lijden onses Heeren deur alle de werelt, soo veele als in ons weesen sal. Ende te houden rein ende net de Kerstene wet van allen Ketterijen. . . .

Ende. . . . soo schijnt, dat den persoon van den vorseiden Maarten (Luther) niet en is een mensche, maer een duivel, onder de gedaente van den mensche. . . .

Ende daeromme verbieden wij uitdrukkelijken, dat niemant soo kloek noch soo stout en sij, voordanne (voortaan) den voorschreven Luther t'ontfangen, beschermen, onderhouden ofte begunstigen in woorden

oft in werken, belastende hem aente tasten en te straffen als openbaer ketter. . . .

Ook uitdrukkelijk verbiedende. . . . dat niemant soo stout en kloek en sij, te koopen, verkoopen, houden, lesen, schrijven, prenten (drukken) ofte doen schrijven, eenige van de boeken, geschriften oft opinien des voorseiden Luthers. . . .

Dat men degenen die behoorlijken souden blijken deser ordinatiën weerspanning ende ongehoorsaam te wesen. . . . soude aantasten in lijve en goede. . . ."

Het blijkt uit den laatsten zin duidelijk, dat de keizer ook de doodstraf op de overtreders van dit plakkaat wilde toegepast zien.

De afkondiging van dit plakkaat was tegen 's lands voorrechten; de vroegere vorsten kondigden nooit een wet van eenig belang af, zonder eerst de Staten te hooren, maar Karel V bekommerde zich niet om de Staten.

Ieder was dan ook verontwaardigd, toen dit plakkaat werd afgekondigd, doch men gevoelde zich machteloos en daarom zweeg men. Een oogenblik scheen het, alsof de Hervorming in ons land het veld zou ruimen, maar eenigen tijd daarna, toen men van den schrik bekomen was, las men weer ijverig de geschriften van Luther en den Bijbel, en sprak men weer openlijk over de gebreken der kerk. De Landvoogdes merkte het, schreef het aan den Keizer en deze liet toen blijken, dat de zaak hem ernst was.

In April 1522 liet hij met trompetgeschal een

tweede plakkaat in alle steden afkondigen, waarin hij bekend maakte, dat hij twee geloofsonderzoekers of inquisiteurs benoemd had, om het plakkaat van het vorige jaar te handhaven en uit te voeren, en om onderzoek te doen naar de ketterij. Frans van der Hulst en Nikolaas van Egmond, zoo heetten die inquisiteurs. De eerste was raadsheer in Brabant, een sluw, koud en onmeedoogend mensch, wiens uiterlijk in overeenstemming was met zijn karakter. De andere was een monnik. Erasmus noemt hem „een uitzinnig mensch met een zwaard gewapend."

Een inquisiteur onderscheidde zich daarin van een gewonen rechter, dat hij niet behoefde te wachten, totdat iemand bij hem aangeklaagd werd, neen, hij moest het geloof onderzoeken; hij had het recht, om ieder, die maar eenigszins van ketterij verdacht kon worden, in de gevangenis te werpen, om daarna eerst te onderzoeken, wat men hem ten laste zou leggen. En dat onderzoeken ging gewoonlijk met — de pijnbank!

Sedert deze afkondiging, April 1522, was het iedereen duidelijk, dat men nu een worsteling te wachten had. Of de ketterij moest ophouden, of de vervolging zou losbarsten. Het eerste geschiedde niet, de vervolging begon. Wie zou in dezen strijd de overwinning behalen?

III.

De Zwerveling heeft een zonderlinge ontmoeting.

Het was op een zomerdag van het jaar 1522, dat een wagen zich bevond op den weg van Mechelen naar Antwerpen. Daarop zaten behalve de voerman twee monniken met hun zwarte pij, die — ofschoon het een warme dag was — de kap zeer ver over het hoofd trokken, alsof zij hun gelaat wilden verbergen voor de voetgangers, die zoo nu en dan voorbijwandelden.

Nu, dat gelaat was bij beiden al even weinig aantrekkelijk. De een was een rechte dikbuik, met een vreeslijk dom gezicht. Zijn kleine varkensoogen hadden inderdaad moeite, om over de dikke wangen heen te zien. Hij zag er echt verdierlijkt uit. De ander was niet zoo dik, maar men kon het hem toch ook wel aanzien, dat hij geen vriend van vasten was. Deze had ook een allernaangenaamst gelaat. Verbeeldt u, een bijna vuurrood gezicht met een nog rooderen neus, die zoo groot was, dat men geneigd zou zijn te vragen; heeft de man een neus of de neus een man? Daarbij een paar grijze, sluwe, wantrouwende kattenogen en dat alles te zamen onder een monnikskap, nu! het was om er van te rillen.

Het zal ongeveer twee uur na den middag geweest zijn, toen zij Antwerpen tot op een kwartier afstands genaderd waren. Toen deden zij den wagen stilhou-

den, klauterden er af, waarbij vooral de dikbuik al zijn overleg noodig had, om „onbeschadigd" op den grond te komen, en lieten toen den voerman alleen met den wagen stadwaarts rijden, daar zij er de voorkeur aan gaven, om de stad eerst binnen te gaan, als de avond zou vallen. De voerman reed dan heen, en zij wisten eerst niet, wat ze nu doen zouden. Wel was daar dicht bij een herberg, en die trok hen ook wel aan, want ze mochten heel gaarne hun dorst lesschen in zulk een taveerne, maar zij vreesden, dat daar meer bezoekers zouden zijn en dan durfden zij toch niet naar hartelust drinken, Zij hadden ook eigenlijk geen behoefte aan een herberg, want een flinke kan vol brandewijn droeg ieder van hen bij zich. Als ze nu maar een plekje konden vinden, buiten in het veld, waar ze ongestoord en ongezien zich aan dien drank konden te goed doen en dan ook nog den roes weêr uitslapen vóór den avond, dan hadden ze hun begeerte vervuld. En ja zulk een plaatsje was spoedig gevonden. Toen ze een eindje voortgewandeld waren, zagen ze rechts van den weg een aarden wal, die begroeid was met kreupelhout en allerlei struiken. Dat was net naar hun zin. Achter dien wal waren zij beschut voor de zon en ook nog voor de nieuwsgierige blikken van voorbijgangers. Daar konden ze ongestoord drinken en slapen. Heel lang duurde het dan ook niet, of bedwelmd van den drank, — lagen beiden tegen den aarden wal en sliepen.

Ongeveer vier uren later kwam langs den weg een

man, die er zonderling uitzag. Hij droeg een bruine monnikspij, maar zonder kap. Het hoofdhaar hing hem tot op de schouders, zijn baard golfde hem op de borst, terwijl een breedgerande hoed zijn kleeding voltooide. Het was de Zwerveling, die weêr van een zijner tochten terugkeerde en nu naar Antwerpen ging. Hij scheen in gepeins verzonken, want hij liep met de oogen naar den grond gericht, alsof hij iets zocht. Toen hij ter hoogte van den aarden wal kwam, waar achter de monniken lagen te slapen, bleef hij plotseling stil staan, stak het hoofd op en luisterde scherp toe. Hij had achter den wal een snorkend geluid gehoord. Nieuwsgierig, wie zich daar wel mocht ophouden, sloop hij op zijn teenen naar den wal, klom er tegen op, boog voorzichtig het kreupelhout een weinig ter zijde en toen zag hij de monniken liggen, die voortsliepen.

„Hm,“ bromde de Zwerveling bij zich zelf, „daar liggen weer een paar van die goddelooze mannen. De kannen, die naast hen staan, zeggen wel, wat de oorzaak is van hun slaap. Zoo is dat volk; anderen maken ze ongelukkig en zichzelf ook. Maar, wat zie ik? Zou het waar zijn? Zouden dat de monniken zijn, die ik zoo lang reeds zoek? Wacht, ik zal achter den wal gaan zitten; misschien worden ze spoedig wakker en dan wil ik hooren, wat ze zeggen. Wie weet, of ze mij niet op 't spoor brengen! Hoe lang zou ik nog moeten zoeken? Als ik wist, dat“

Plotseling hield hij op; achter den wal hoorde hij

beweging. Het was duidelijk, dat een der monniken ontwaakte.

„Pas op, Jelis, nu op je post," zei hij tot zichzelf en meteen legde hij zich zachtjes tegen den wal met het hoofd een weinig er boven uit, maar zorgende, dat hij het zoo achter de struiken hield, dat men hem van de andere zijde niet kon zien.

„Rooie, Rooie! toe, slaap je nog? Kom, wordt wakker!" zoo hoorde hij een der monniken zeggen, welk geroep door den anderen met een droomerig: „Hoe? Wat? Wat zeg je?" beantwoord werd. En terwijl hij zich scheen op te richten, vroeg hij verder: „Nu, wat wou je?"

„Zeg mij eens, waar zijn we ook weer? En wat doen wij hier? Ik kan mij maar niet herinneren, hoe wij hier komen. Ook niet, waar we vandaan komen. Ik heb vandaag een memorie als een ketter, die aan de galg hangt."

„Nu, ik wil 't gelooven, Dikkerd! Ik weet wel, waar jou memorie gebleven is. Jij kunt er zoo goed niet tegen als ik. Als ik maar geslapen heb, ben ik weer geheel bij mijn zinnen, maar jij zit daar te kijken, alsof je zoo pas uit de wolken gevallen zijt, nog duizelig van den langen tocht. Ik heb geslapen als pater Steven, toen hij in de vasten een kapoentje, een stuk van een lamshout en een worst met eenige kroezen wijn naar binnen gespoeld had."

„Daar hoef jij niet op te smalen. Jij, Rooie, past jok wel op in de vasten, dat je buik goed rond blijft

en dat je keel niet droog wordt. Och, ja, zoo heeft ieder zijn gebreken; ik ook, maar jij ook. Ieder heeft al zoo wat op zijn zondenregister."

„Ik wou jou register niet graag voor mijn rekening hebben, ouwe Dikzak! Hu, wat ziet dat er zwart uit."

„En jij meent zeker, dat bij jou alles in 't reine is? Zal ik je eens enkele vlekjes opnoemen? Alleen van de laatste weken? Nu, wat zeg je? Daar ben je niet op gesteld? Ha, ha, ha!"

„Houd je stil, of je krijgt een mondstopper."

„Nu, je moet niet kwaad worden. Je neus zwelt op van boosheid. Maar — zeg mij dan toch ook, waar we zijn."

„Weet je, waar we naar toe moeten?"

„Niet goed meer."

„Weet je dan niet meer, dat we een sprinkhaan moeten vangen?"

„O, ja, nu herinner ik het mij, in Antwerpen niet waar?"

„Juist. Nu, daar zijn we zo ongeveer een kwartier gaans af."

„Nu herinner ik mij ook nog, waar we vandaan komen. Van der Hulst en van Egmond hebben ons uitgestuurd."

Bij het hooren dezer woorden richtte de Zwerveling het hoofd een weinig op, en — opdat hem geen w o r d ontgaan mocht — hielp hij met de hand zijn oor de klanken opvangen. De namen, zoo pas uitgesproken, deden hem zoo scherp toeluisteren. Hij be-

gon te begrijpen, dat deze twee monniken waren uitgezonden als spionnen of als handlangers der inquisitie Een sprinkhaan wilden zij vangen? Daar moest hij zoo mogelijk nog meer van weten.

„Weet jij nog, Rooie, welk loon wij krijgen, als onze tocht goed gelukt? Wat zei van der Hulst daar ook weer van?”

„Nu, ja, niet zooveel bijzonders. Ik weet ook niet zoo net meer, wat hij al zei, maar 't kwam daar op neer, dat ons zondenregister eens wat opgeknapt en schoongemaakt zal worden.”

„O, zoo? Ik had liever, dat we een vat wijn present kregen!”

„Dan wou jij je vlekjes zelf weg spoelen, niet waar? Je bent gansch niet dom, hoor! Nu, wie weet, wat we nog meer krijgen. Hoe meer ketters wij op het spoor komen, hoe grooter onze belooning zijn zal.”

„Hoe zullen we het toch aanleggen, Rooie, om ons doel te bereiken?”

„Wel, dat is zeer eenvoudig: Van der Hulst heeft ons gezegd, dat de pater, dien we moeten nagaan, dikwijls komt bij een schoenmaker, wiens naam jij toch niet onthouden kunt. Die schoenmaker moet zelf ook een ketter wezen. Wij gaan dien eerst opsporen, en dringen ons daar een weinig in. Misschien ontmoeten wij daar dan ook den gezochten pater en dan handelen we verder, al naar de omstandigheden. We gaan ook a.s. Zondag den pater eens hooren, als hij preekt. Dan kunnen we

hooren, of hij het volk ook kettersche dingen leert."

De Zwerveling werd steeds meer belangstellend bij hetgeen hij hoorde. Hij begreep nu reeds, dat de Sprinkhaan, dien zij vangen wilden, niemand anders kon zijn, dan de prior van het Augustijner klooster, Jacobus Spreng geheeten, een man, die zich een voorstander toonde van de „nieuwe leer"; die niet verzuimde in zijn preeken het volk te wijzen op den eenigen weg ter zaligheid en het eenige middel tot vergeving van zonden, Jezus Christus; die ook met zijn monniken dagelijks de Heilige Schriften onderzocht, hetwelk bij de meesten hunner gezegende gevolgen had, want velen hunner vonden den waren vrede in het bloed des Kruises. Hun klooster was dan ook geen plaats, waar de gruwlijkste zonden met lust werden bedreven, maar een plaats, waar men in des Heeren kracht de zonde bekampte.

Hij, die door zijn makker de Dikke genoemd werd, zette het gesprek voort.

„Het zal niet lang meer duren, of onze spring . . . , springpoot springbeen och, hoe zei jij ook weer, zoo even?"

„Bij St. Lukas, ik geloof, dat jij een lek in je hersens hebt. Kan jij dan niets meer onthouden? Sprinkhaan, heb ik gezegd, maar al 't andere is ook goed."

„Nu, ik wou zeggen, het zal niet lang duren, of die kettersche Sprinkhaan zal een lustig dansje maken, misschien wel te Brussel op de markt, te midden van een groot vuur, ha, ha, ha! Zeker zullen de inquisi-

teurs hem vooraf zoo nu en dan een middagslaapje laten doen op de pijnbank, ha, ha, ha!"

„Wie weet, dikke Nicolaas, of jou die eer ook nog niet eens te beurt valt. Dat zou me een gebradjje wezen. Ze kregen zoo'n dikken klomp vleesch in geen twee dagen door en door gaar."

„Schei toch uit, Rooie Paulus; je weet, ik ben altijd jou volgeling; als ik dus op den brandstapel zal, dan kan het niet anders, of jij moet er eerst op, ha, ha ha!"

„Jij valt mij nu mee, hoor! Maar bij die gelegenheid mag jij dan wel voorganger zijn en zal ik mij vergenoegen, met jou volgeling te wezen. Maar zeg eens, is je roes haast nog niet uit? 't Zal tijd worden, dat we zien, in Antwerpen te komen. Ik wou graag eerst ook nog even in de taveerne gaan, hier dicht bij. Jij zeker ook?"

„Ja, ja, komaan ik zal opstaan. O wee, wat zijn mij de beenen nog slap, dat zal niet lukken, hoor! Maar, wacht, geef mij mijn kanneken eens aan, dat daar bij je staat. Daar is nog een droppeltje of wat in, dat zal mij kracht geven."

„O, jij oude schelm, is dat jou kanneken? Neen, dat dacht ik niet, hoor, dat jij nog zoo slim zoudt wezen. Jij weet heel goed, dat je eigen kanneken leeg is, dat je den laatsten droppel brandewijn er uit gelikt hebt, voor je slapen gingt, en nu, omdat hier nog wat in is, is dit van jou, niet waar?"

„Bij St. Jan en St. Pieter en St. Paul, jij Rooie Vos! jij zult mijn kanneken weergeven, hoor!"

Dit zeggende sprong dikke Nicolaas, die anders zoo langzaam in zijn bewegingen was, maar — nu het een droppeltje brandewijn gold — al zijn krachten inspande en door de brandende begeerte er naar plotseling zoo vlug werd als een eekhoorntje; — dit zeggende, sprong hij op en eer Rooie Paulus er aan denken kon, greep hij de kan en wilde die aan zijn mond brengen. Maar toen ook wierp zich de laatste als een tijger op hem, om hem zijn prooi te ontrukken, en het duurde slechts een oogenblik, of beiden rolden onder het uitstooten van allerlei kreten en leelijke scheldwoorden over den grond en zochten elkander te slaan, te schoppen, te krabben, te bijten en ik weet niet, wat al meer. Wie weet, of ten slotte de een den ander niet vermoord zou hebben om dien druppel brandewijn, doch — zooveel tijd werd hun niet gegund.

Het ritselde op den wal, het kreupelhout werd door een forsche hand ter zijde geduwd en — daar sprong iemand van den wal, vlak voor de vechtende monniken op den grond. Het was Jelis, de Zwerving, die begreep, dat hij dit gevecht niet langer lijdelijk mocht aanzien.

„Ho, ho wat, schei uit met vechten, gebied ik u!” riep hij, terwijl hij een fermem stok dreigend ophief.

De monniken waren als verpletterd van schrik en schaamte. Zij lieten terstond elkander los, doch van verwarring en ontsteltenis bleven zij op den grond liggen. Dikke Nicolaas hijgde van al die inspanning.

Terwijl zij allerlei woorden stotterden, die zij zelf evenmin verstaan konden als de Zwerveling, keken zij angstig en schuw den man aan, die met zoo'n zonderling voorkomen daar plotseling voor hen stond. Dikke Nicolaas had vooral den stok in het oog en bij iedere beweging van dezen kroop hij in elkander als een egel, die gevaar vreest. Het was inderdaad een koddig tooneel!

Slechts met moeite kon Jelis zich zooveel bedwingen, dat hij niet in schaterend gelach uitbarstte. Plotseeling kwam hem iets in den zin, en rees daar een ontwerp voor zijn geest op, dat hij wilde uitvoeren; niet zoo zeer, om zich ten koste van deze monniken te vermaken, als wel, om te beproeven, of hij nog iets van hen te weten kon komen, dat voor hem van belang kon wezen. Op spottenden toon begon hij hen aldus aan te spreken:

„Mijn kinderen, ik zie, dat gij daar zeer ijverig met vrome oefeningen bezig waart. Ik zou u daarin niet gestoord hebben, doch ik vreesde, dat gij het in uw heiligen ijver wat al te ver zoudt drijven, want — ofschoon zulke buitelingen op zichzelf niet ongezond zijn — gij waart zoozeer in heilige verrukking, dat uw gezondheid er nog onder lijden zal. Het is duidelijk, dat gij waardig zijt, nog bij uw leven onder de heiligen te worden opgenomen. Ik zal dan ook ten spoedigste uw heiligverklaring bewerken. Alleen is het noodig, dat gij vooraf nog eenmaal biecht. Natuurlijk hebt gij weinig of niets op uw geweten, slechts

enkele kleinigheden, doch die moeten toch gebiecht worden, al is het ook maar alleen voor den vorm. Ik zal nu uw biechtvader zijn en gij kunt er op rekenen, dat ik het niet lang zal maken. Komaan dan, op uw knieën en antwoordt mij op mijn vragen."

Maar onze monniken hadden daarin weinig trek, zij verroerden zich niet. De Zwerveling, die de vreesachtigheid en lafhartigheid van de meeste monniken kende, hief daarom zijn stok met een dreigend gebaar omhoog, en ziedaar, er kwam beweging in dien rooden en in dien dikken vleeschklomp. Onder het mompelen van eenige onverstaanbare woorden, richtten zij zich op en eindelijk lagen zij geknield voor hun biechtvader. Deze begon nu zijn verhoor.

„Zeg mij nu eerst, wie gij zijt. „Uw namen?"

Op deze vraag antwoordde Rooie Paulus haastig:

„Ik ben Hendrik Voes en hij is Jan van Essen."

„Wat zegt gij daar?" hernam de Zwerveling. „Pas op, hoor, moet ik u de waarheid leeren spreken met mijn stok? Gij liegt immers! Hendrik Voes en Jan van Essen ken ik bij name; dat zijn immers twee monniken uit het Augustijner klooster te Antwerpen?"

Hij begreep wel, waarom de Rooie monnik juist die twee namen noemde, Hendrik Voes en Jan van Essen behoorden tot die monniken, welke de „nieuwe leer" hadden aangenomen en die zich onderscheidden door een godvruchtig leven. De smet, die op hem en zijn makker kleefde, wilde hij nu dien godzaligen kloos-

terlingen aanwrijven. Immers, als deze biechtvader het niet beter geweten had, dan zou hij geen al te hoogen dunk van Hendrik Voes en Jan van Essen gekregen hebben en licht zou hij deze geschiedenis ook aan anderen vertellen. Maar gelukkig, hij wist het beter. Toch kon hij niet nalaten op te merken, dat die rooie monnik een slimme schelm moest wezen. „Zie,” zoo ging hij weer voort, „dit liegen is een van de onheilige stofjes, die nog aan uw mantel kleven. Ik wil die stofkens er uit kloppen.”

Meteen liet hij den opgeheven stok neerdalen, alsof hij slaan wilde.

„Ik heet Nicolaas en hij heet Paulus,” zoo begon plotseling de dikke monnik te roepen op vreesachtigen toon. En alleen reeds uit den toornigen blik, dien de Rooie op den Dikke wierp, kon de biechtvader wel bemerken, dat hij de waarheid gehoord had, al had hij het ook anders niet geweten.

„Zeg mij nu, waar gij vandaan komt en waar gij naar toe gaat,” vroeg hij verder, zich nu alleen tot den dikken Nicolaas wendende.

„Wij komen van Brussel en gaan naar Antwerpen.”

Rooie Paulus trachtte door een veelbeteekenenden blik zijn geestelijken broeder het zwijgen op te leggen, uit vrees dat deze te veel zou biechten. Daarom wilde hij zelf weer het woord nemen, doch de biechtvader liet dit niet toe.

„Straks moogt gij misschien biechten, Paulus,” zei hij, „ik moet nu eerst met Nicolaas afrekenen.”

„Nu, Nicolaas, vertel mij eens, zijt gij wel meer te Antwerpen geweest?”

„Ja eenmaal.”

„Wanneer is dat geweest?”

„Ik weet het niet.”

En hij wist het inderdaad niet meer, de vergeetachtige monnik. De andere zou het misschien wel beter weten, doch de Zwerveling had nu al gemerkt, dat deze niets dan leugens zou vertellen. Daarom vroeg hij hem ook niet nader, doch ging met Nicolaas voort.

„Zijt gij toen lang in Antwerpen geweest?”

„Ik weet het niet.”

„Waar hadt gij uw verblijf gedurende den tijd, dat gij in Antwerpen vertoefdet?”

„Ik weet het niet.”

„Is er gedurende uw verblijf ook iets bijzonders in de stad geschied?”

„Ik weet het niet.”

„Ja, maar gij zult toch nog wel iets weten. Beproof dan, u iets te herinneren. Zoudt gij niets meer weten, van wat er tijdens uw verblijf voorviel?”

„Ik weet het niet.”

„Kom, misschien kan ik u op het spoor brengen. Hebt gij toen niet bij een sterfbed gestaan met een priester, die den stervende het heilige Sacrament toediende?”

Bij deze woorden scheen het, alsof de dikke weetniet zich toch nog iets herinnerde. Hij drukte de hand

tegen het voorhoofd, alsof hij zich bezinde, maar het was toch weer:

„Ik weet het niet recht.”

De Zwerveling begreep, dat hij nu met zijn vragen op het rechte spoor was; daarom ging hij voort.

„Bedenk u dan eens goed, dan zult ge er toch nog wel iets van weten. Was het niet bij een vrouw, die één dochtertje had?”

„O ja,” riep nu de monnik uit, alsof plotseling een lichtstraal uit het verleden zijn geest verlichtte. „O ja, die An” Maar alsof hij vreesde, dat hij een onvoorzichtigheid beging, brak hij terstond weer af en herriep, wat hij gezegd had:

„Maar neen, ik weet het toch niet meer.”

„Hij weet er niets van. Wij zijn bij geen stervende geweest,” zoo liet Paulus zich op eens hooren, terwijl hij zijn makker veelbeteekend aankeek.

„Paulus, gij moet u stil houden,” zei daarop de biechtvader, „ik verlang uw antwoorden nog niet. Nicolaas moet spreken. Kom, Nicolaas, ik bemerk, dat gij er toch nog iets van herinnert. Wij zullen spoedig klaar zijn. Weet gij ook nog, dat de man van die vrouw u de deur uitjagen wilde?”

„O neen, de man was niet thuis, dat weet ik nu nog wel.”

De Zwerveling begon nu te bemerken, dat hij op het punt stond een geheim te ontsluiëren, waarnaar hij reeds eenige jaren met veel moeite onderzocht had, een geheim, dat voor hem van het grootste be-

lang was. Het was hem ten minste nu reeds duidelijk, dat hij hier de twee personen voor zich had, die het hem konden meedeelen, indien zij wilden. Hij begreep heel goed, dat Paulus te slim was, om er iets van te willen zeggen, en — jammer! — de andere scheen het rechte er niet meer van te weten. Heel voorzichtig vroeg hij nu verder:

„Weet gij nu niets meer van dat dochttertje, Nicolaas? Zij heette Anneke, hebt ge zoo even immers gezegd?”

„Heb ik dat gezegd? Dat weet ik niet meer.”

„Kunt ge mij dan ook nog iets mededeelen van het sterven dier vrouw en van haar laatste woorden?”

„Ik weet er niets meer van.”

Plotseling begon de Zwerveling van houding te veranderen. Had hij tot nu toe op voorzichtige wijze gevraagd en het grootste geduld getoond, thans begon hij met een forsche stem, waarin de toorn trilde:

„Ik bemerk, Nicolaas, dat gij de zaak nog wel weet. Nu, ik zal u toonen, dat ik er ook van weet. Hoor maar: gij hebt dat dochttertje, toen haar moeder dood was, en terwijl haar vader afwezig was, weggevoerd naar een klooster, en gij hebt den vader niet eens om zijn toestemming gevraagd. Gij hebt haar niet toegelaten, afscheid van hem te nemen, en haar verblijf hebt gij geheim gehouden. Dat alles hebt gij gedaan, opdat de vader haar niet terug zou kunnen eischen en opdat de erfenis van het dochttertje aan het klooster zou komen. Dat was een zeer slechte

daad van u. En nu verg ik van u, dat gij mij de plaats noemt, waar gij dat dochtertje gebracht hebt. Ik zelf heb er belang bij, dit te weten, en als ge 't mij niet zegt, zult gij niet heelhuids onder mijn handen van daan komen. Daarom, spreek op Nicolaas!"

„Och, ik weet niet, ik weet het niet!" jammerde deze, „och, doe mij geen kwaad. Vraag Paulus, die weet alles."

„Nu dan, Paulus," hernam de biechtvader, „nu is het uw beurt. Zeg het mij dan; maar ik heb straks al bemerkt, dat de leugens op uw tong groeien, daarom zeg ik u, pas op, dat ge mij niet misleidt. Dat zeg ik u in uw eigen belang. En opdat gij zult weten, wat ik in staat zal zijn, u te doen, indien ge mij bedriegt, zeg ik u thans: ik ben de vader van dat meisje! Denkt gij, dat een vaderhart zulke tergingen op den duur kan ondergaan, zonder op wraak te zinnen? Ja, ik zal u nog meer zeggen, opdat gij — voordat gij mij antwoordt — alles goed overweegt. Ik was van huis gedurende eenige dagen, toen mijn lieve vrouw stierf.

Toen ik thuis kwam, was ik door droefheid overweldigd over den dood mijner vrouw en ook daarover, dat ik niet in haar laatste oogenblikken bij haar had kunnen wezen. Als ge nu nog een weinigje menschelijk gevoel hebt, dan kunt ge begrijpen, hoe groot mijn smart was, toen ik naar mijn dochtertje vroeg en mij gezegd werd, dat twee monniken mijn vrouw in hare laatste stonde de toestemming hadden

afgeperst, om het kind — waarin ook hare ziel zoo gehecht was — in een klooster te brengen, en dat zij het daarna ook werkelijk hadden meegenomen, zonder te zeggen, waarheen zij het brachten. Bitter was mijn smart, toen het eenige, wat mij op aarde was overgebleven, mij alzo was afgenomen. Zij was toen 13 jaren oud en thans zijn er acht jaren sedert die gebeurtenis verlopen. Al die jaren heb ik geen rust gekend. Niemand kon mij zeggen, waar die twee monniken gebleven waren. Gij hadt — dat is mij duidelijk — met opzet uw gangen voor ieders oog verborgen, opdat ik u niet zou kunnen nagaan en u uw prooi ontrukken. Gedurende al die jaren heb ik een zwervend leven geleid; altijd was ik er op uit om nasporingen naar mijn geliefd kind te doen. Bij vele kloosters heb ik onderzoek gedaan, doch telkens te vergeefs. 't Kan heel goed zijn, dat ik wel bij het rechte klooster geweest ben, maar dat men ook daar mij misleid heeft, want het schijnt, dat er tegenwoordig onder het geestelijk gewaad niet anders dan list en bedrog en goddeloosheid schuilt. Hoe dikwijls heb ik ook getracht, de twee monniken te vinden, die mijn dochtertje ontvoerd hadden, doch ik vond er nimmer, die overeenkwamen met de beschrijving, welke mij er van gegeven was. Doch toen ik u hier zag, kreeg ik terstond hoop, dat gij de gezochte personen zoudt zijn. En ik weet nu, dat ik mij niet vergist heb. En mij dunkt, gij gevoelt nu, dat ik van mijn zijde u niet kan laten gaan, zonder dat ge mij het

geheim hebt opgelost. Daarom, nog eens, zeg mij de waarheid, Paulus. Doet ge het, dan zal ik vergeten al het leed, dat ik acht jaren lang door uw toedoen gedragen heb, maar in het andere geval — ik weet niet, wat ik wel in staat zou zijn, u te doen. Paulus, spreek nu."

„Maar wat zou het u baten, indien gij wist, waar uw dochter zich bevindt. Zij heeft nu eenmaal de gelofte afgelegd, in een klooster in heiligheid al de dagen van haar leven door te brengen. Die gelofte kan en zal zij niet breken. Zij kan dus niet tot u terug keeren en gij kunt niet tot haar gaan," antwoordde Paulus.

„Alzoo hebt gij dan een onoverkoombaren scheidsmuur opgericht tusschen een vader en zijn eenige dochter! Maar, gij vuige monnik, weet, dat ik antwoord verlang op mijn vraag Verstaat gij dat?" en meteen liet hij zijn stevigen stok vrij onzacht op des monniks armen rug neerdalen

De dikke Nicolaas, die den slag niet ontvangen had, begon te huilen en te jammeren, dat het een aard had, maar Paulus, die nog van toorn rooder werd dan hij gewoonlijk was, sprong plotseling op en maakte een beweging, alsof hij den Zwerveling te lijf wilde. 't Scheen evenwel, dat hij spoedig het nuttelooze hiervan inzag. Hij deed ten minste twee schreden achterwaarts en wierp een zijdelingschen blik op den wal, alsof hij zon op een middel ter ont-koming.

„Probeer maar niet mij te ontvluchten, hoor!“ riep de Zwerveling uit. „Dat zou u toch niet baten. Het eenige, wat gij doen kunt, is — mij de volle waarheid bekennen, en anders —“ en weer hief hij den stok omhoog.

Dit veroorzaakte nieuw gekerm van Nicolaas, die zijn makker bad:

„Och, Paulus, zeg het maar; och, man, sla ons toch niet!“

„Zijt gij tevreden, als ik u zeg, waar zij zich thans bevindt? Want zij is niet meer daar, waar wij haar gebracht hebben,“ begon toen Paulus.

„Ja,“ antwoordde de Zwerveling kortaf, in groote spanning.

„Zult gij ons dan laten gaan? Beloofst gij dat stellig?“ vroeg Paulus weer.

„Ja, stellig,“ zei de aangesprokene zonder veel na te denken.

„Nu, dan zal ik het u zeggen: zij rust in het graf. Te 's Hertogenbosch is zij in het klooster zalig gestorven en daar ook begraven.“

„Gij liegt weer, goddelooze monnik, zij kan niet dood zijn, zij mag niet dood zijn. Het is niet waar en het zal niet waar zijn,“ schreeuwde de getroffen vader in ontroering uit.

„Geloof mij, arme man,“ zei nu Paulus, terwijl hij een schijn van medelijden huichelde. „Ik wenschte om uwentwil, dat het anders ware. Maar gij wildet immers de waarheid weten?“

Nicolaas begon reeds ruimer adem te halen en nam de vrijheid op te staan.

Kunt gij u voorstellen, hoe een schipbreukeling zich gevoelt, die eerst dagen lang op een wrakhout heeft rondgedreven, en daarna de reddingboot, welke hem bijna reeds genaderd is, door een golf ziet opnemen, op het strand werpen en verbrijzelen? Kunt gij u voorstellen, hoe zoo iemand zich gevoelt? Zou het u verwonderen, dat de ellendige nu in een vlaag van moedeloosheid en in het gevoel van machteloosheid begint te denken: ik laat mij nu maar zinken, alle hoop is toch verloren? Zoo gevoelde ook de Zwerveling zich na de laatste woorden van Paulus. Ook bij hem kwam de gedachte op: nu is alles verder vruchteloos, laten de monniken nu maar heengaan, opdat ik in mijn droefheid alleen zij. Maar gelijk de schipbreukeling zich tot nieuwe krachtsinspanning voelt aangespoord, wanneer hij slechts aan redding denkt, zoo ook veranderde de Zwerveling plotseling, toen de gedachte bij hem opkwam: die monnik kan het liegen; ja, zeer waarschijnlijk liegt hij het; het zou voor hem de gemakkelijkste manier zijn, om zich er af te maken. Toen herleefde zijn hoop, en begon bij vernieuwing zijn onderzoek. Hij plaatste zich vlak voor den monnik, keek hem strak in de oogen en zei:

„Monnik, hoe weet gij, dat mijn dochter dood is? Zeg dat op het oogenblik, bedenk u niet. Als ge uitvluchten zoekt, sla ik u dood!”

Paulus, die gemeend had, dat hij en zijn kameraad

nu reeds vrij waren, scheen op zulk een vraag niet voorbereid en kon ze niet terstond beantwoorden. Hij begon te stotteren: „Dat heeft. . . ., dat heb ik gehoord. . . . voor eenige weken. . . . Nicolaas zei. . . . neen, Nicolaas niet, maar pater Sylvester. . . . die wilde. . . .”

„Och, schei toch uit, ellendig mensch, met uw gestotter,” riep de Zwerveling in victorie uit. „Nu is het zoo klaar als de dag, dat gij gelogen hebt. Anders zoudt ge mij wel wat spoediger uit den droom helpen. Spreek er mij nu maar geen woord meer van. Ik zal u nu eens toonen, dat ik u heel gauw en zonder uitvluchten te zoeken, kan dood slaan.”

Terwijl hij dit zei, hief hij zijn wapen, den stok, weer dreigend omhoog. Maar nu begon de dikke Nicolaas opnieuw met zijn gehuil.

„Och, goede man,” riep hij, „dood ons niet Wat wilt gij van ons hebben, als gij ons spaart? Och, zeg het maar.”

„Ik wil weten, waar mijn dochter is.”

„Die is immers te 's Hertogenbosch.”

„Ja, dat heeft Paulus gezegd Maar Paulus' woorden kan ik niet gelooven.”

„Daarin heeft hij toch waarheid gezegd. Ik weet het nu ook. Eerst was ik het vergeten, maar nu hij het zei, wist ik het ook weer.”

„Ik wilde, dat ik wist, of gij de waarheid spreekt. Kunt gij mij daar een bewijs van geven?”

„Ik weet het niet,” antwoordde Nicolaas.

„Ik wel,” riep toen Paulus, „maar niet op dit oogenblik. Het is ook onbillijk van u dit te vorderen. Als ge geduld wilt hebben, zal ik het u binnen eenige weken bezorgen.”

„En als ge het mij niet bezorgt?”

„Dat beloof ik u,” hernam Petrus.

De Zwerveling was daarmee niet geheel voldaan, doch hij hoorde mannenstemmen op den weg, en de monniken hoorden die blijkbaar ook, want ze keken luisterend op. Daarom — en omdat hij zag, dat hij toch niet verder komen kon, zei hij:

„Nu, ik zal u dan gelooven, en u laten gaan. Ik hoop, dat gij er geen onaangename gevolgen van ondervinden zult, dat ik u dit geheim heb afgeperst, en wil u eenige vergoeding geven voor de onaangenaamheid, welke ik u veroorzaakt heb. Hier dichtbij is een herberg; laten we samen daar heen gaan, opdat ik u eenige verkwikking aanbiede. De dreiging om u te dooden, was niet gemeend, maar alleen om u schrik aan te jagen.”

Toen de monniken hoorden van een herberg en een verkwikking, helderde hun gelaat geheel op en gewillig, ja, tamelijk opgeruimd gingen zij met den man, die hen niet alleen had beleedigd, maar ook met den dood bedreigd. Wijn en sterke drank hadden een grooten invloed op hen.

IV.

De Zwerveling vertelt in de Taveerne.

Goedsmoeds trad de Zwerveling met Paulus en Nicolaas in de herberg „De Allemansvrind". Hij was voor zich zelve er tamelijk zeker van, dat hij nu zijn zoo lang gezocht kind op het spoor was.

Er waren verscheiden bezoekers, want het was een mooie zomeravond en daarvan maakten verscheiden Antwerpenaren gebruik tot het doen van een wandeling. De meesten gingen tot aan „De Allemansvrind", vertoefden daar een uurtje en gingen dan weer huiswaarts. Vele bezoekers kenden den Zwerveling en zij begroetten hem met blijdschap, toen hij binnentrad.

Deze liet terstond door den waard den beiden monniken wijn voorzetten en vergenoegde zich zelf met een weinig bier. Niet lang zat hij nog, of een uit het gezelschap riep:

„Kom aan, vriend Zwerveling, wij hebben u in zoo lang niet gezien, gij moest ons eens wat van uw ontmoetingen vertellen. Ge ziet er in uw monnikspij en met uw lang haar en uw langen baard zonderling genoeg uit, om zonderlinge avonturen te hebben gehad."

„Ja, ja, toe, doe dat, goed vriend," zoo klonk het

van verschillende kanten, en binnen een oogenblik hadden de lieden een kring gevormd, waar de Zwerfeling midden in zat, en ofschoon hij op dat oogenblik liever zweeg en dacht, kon hij nu toch moeilijk weigeren. Daarom begon hij.

„Al naar de tijden zijn, zijn de ontmoetingen. Eigenlijke ontmoetingen weet ik u thans niet te verhalen, ja, toch een, maar dit komt straks tot besluit. Ge weet, er wordt tegenwoordig nog al wat gesproken over de kerkelijke zaken en zoo ook over de heiligenbeelden. Nu hoorde ik daaromtrent in een herberg door een monnik een paar verhaaltjes, welke ik u wil mededeelen. Het eerste voorval moet gebeurd zijn in het jaar 1316 in een klooster, dat Cambroen heet.

„Daar was dan,“ zoo werd er verhaald, „een Jood, die Christen was geworden. Deze Jood kwam eens in genoemd klooster en wandelde alleen in de kerk. Daar zag hij een beeld van Onze Lieve Vrouw. En daar kwam op eens zijn Jodenaard weer boven. Toen hij niemand in de kerk zag, ging hij naar het beeld en bracht het drie steken toe, een in het voorhoofd, een in de wang en een in den hals, en daar kwamen drie bloeddroppels uit. Den nacht hierop volgende openbaarde Onze Lieve Vrouw zich aan een smid, die oud en krank was, in een gezicht. Zij maakte hem bekend, wat de Jood gedaan had en vermaande hem, om dezen aan te klagen en door het houden van een tweegevecht diens schuld te bewijzen.

„De smid ging naar den baljuw, om dezen bekend te maken, wat de Jood gedaan had. Om kort te gaan, de Jood kwam tegen den smid in 't krijt. Het was een zeer ongelijke kamp, want de Jood was jong en kloek en de smid oud en zwak en toch stond Onze Lieve Vrouw den smid zoo zeer bij, dat de Jood het gevecht verloor en openlijk bekende, wat hij gedaan had. De baljuw hing hem daarop aan den galg.”

Toen de Zwerveling dit verhaald had, toonden de meeste hoorders door verschillende uitroepen, dat zij een even grooten afkeer van de Joden, als eerbied voor Onze Lieve Vrouw hadden.

„Nu een ander verhaaltje,” begon de Zwerveling weer.

„Er was eens in een klooster een jong monnikje, dat Onze Lieve Vrouw zeer beminde en liefhad. De prior had dezen kleinen monnik opgedragen, de tafel te dekken en het bier te tappen. Nu had hij in den kelder een klein, oud beeldje gezet van Onze Lieve Vrouw, en wanneer hij den kelder uit- of inging, groette hij het altoos. Op zekeren tijd kwam hij weer in den kelder, toen ging hij naar het beeld, groette het, sprak er mee en speelde met het kind Jezus. Hij vergat daarbij zichzelf geheel en tapte geen bier. Eindelijk luidde de klok voor den maaltijd. Toen de kleine monnik het luiden hoorde, was hij zeer verschrikt en liep haastig heen, om bier te tappen, want hij vreesde een berisping te krijgen. Toen hij het bier getapt had, liep hij er haastig mee naar de eetzaal.

Door den haast, hield hij den tap in de hand. Toen hij nu met het bier in de eetzaal kwam, zag hij den tap in zijn hand, daarom liep hij spoedig terug naar den kelder. Daar gekomen, vond hij het beeld van Onze Lieve Vrouw bij het vat staan, met den vinger gestoken in de opening van het vat. Het monnikje was blijde en dankte Onze Lieve Vrouw en maakte het allen broederen bekend, waarom zij allen Onze Lieve Vrouw dankten en loofden. Zij hielden dit kleine beeldje voortaan in groote eere en waarde."

De beide monniken glimlachten van genoegen, toen zij deze verhaaltjes gehoord hadden. De andere hoorders spraken zich er niet veel over uit, doch blijkbaar maakte niemand de opmerking, welke gruwlijke afgoderij er uit sprak. Dit bewees, dat zij aan zulken afgodendienst gewoon waren. Niemand durfde zeggen: dat is niet waarlijk gebeurd.

„Nu nog een ontmoeting, vrienden," riep de Zwerfeling, „en dan neem ik de vrijheid van u te scheiden." En daarna vertelde hij de ontmoeting, welke hij zelf zoo pas met Nicolaas en Paulus gehad had. Hij vertelde het zoo, alsof niet hij zelf maar een ander deze ontmoeting gehad had. Ook zei hij er niet bij, dat de beide monniken hier tegenwoordig waren, maar hij gaf er zulk een beschrijving van, dat ieders oog op hen gevestigd was. Niet alles, wat wij weten, vertelde hij, maar in hoofdzaak, dat die persoon hen vechtende had gevonden om een weing brandewijn, hoe hij de vechtpartij had doen eindigen en hen ten

slotte een weinig had doen biechten. Dit laatste verhaal viel zeer in den smaak der hoorders. Door allerlei uitroepen werd zijn verhaal telkens gestoord, door toejuichingen soms afgebroken en toen het eindelijk uit was, volgde er een uitbundig gejuich. De Zwerfeling betaalde den waard, wat hij schuldig was, en verwijderde zich.

De beide monniken hadden gedurende dit verhaal in een nare positie gezeten. Alle oogen waren op hen gericht: op aller gelaat lag een spotlach, die voor hen bestemd was; aller verachting en minachting klonk hun tegen uit iedere toejuiching. En nu het verhaal geëindigd was, was het met de spotternij niet gedaan.

„Wat zegt gij, paters, er van,” zoo werd hun toegewaard waarom licht gij niet met ons mee?”

„Zij hebben van het biechten pijn in de knieën gekregen,” riep de een.

„Zij behoeven geen Onze Lieve Vrouw om den vinger in het tapgat van hun vat te houden,” zoo zei weer een ander, „zij tappen ieder vat in één reis leeg.”

„Biechten en wijn verkrijgen!” begon een derde, „zulk een biechtvader zou mij wel lijken.”

„'t Is vreemd, dat altijd monniken aan 't vechten raken,” liet zich een ander hooren, „ik heb nog nooit gehoord, dat een monnik met een non vocht, ofschoon ze — naar men zegt — wel veel met elkander in aanraking komen.”

Nu de bron van spotternij eenmaal vloeide, was zij

haast onuitputbaar. En iedere zet werd meestal door een schaterend gelach gevolgd, en de twee sukkels, wien het gold, zaten dat alles aan te hooren, zonder er iets tegen te kunnen zeggen. Ze schaamden zich in hooge mate, en hun inwendige woede groeide ieder oogenblik, en toch — ze waren machteloos tegenover deze menigte. Vooral waren zij woedend op den Zwerveling, die hun dit veroorzaakt had door zijn verhaal. Toen het rumoer een weinig gestild en de spotlust van de lieden een weinig bevredigd was, ging de een na den ander heen, doch de monniken bleven. Zij hadden nu geen lust meer, om dezen avond nog in de stad te gaan. Als ze er heen gingen, konden zij nog wel eens in aanraking komen met een der lieden, die hen hier in de kroeg zoo bespot hadden, en zij waren er niet op gesteld, nogmaals bloot te staan aan zoo-veel schimp. En als dat dan op den publieken weg of op de straat voorviel, hoe groot zou dan het schandaal wel worden. Neen, naar de stad wilden ze dezen avond niet gaan.

Daarom vroegen zij den waard, of hij hen dien nacht niet kon herbergen, en het antwoord luidde toestemmend. Zij bestelden daarop een goed avondeten, dat spoedig voor hen gereed stond. Door een goeden maaltijd trachtten ze het ondervonden leed te vergeten en om daarin beter te slagen, moest er natuurlijk een dronk wijn meer wezen dan gewoonlijk..

Toen zij zich ter ruste legden, konden zij toch niet

nalaten, de lotgevallen van den dag nog even samen te bespreken.

„Een akelige dag geweest,” zei de dikke Nicolaas.

„Dien kerel zal ik dat betaald zetten,” antwoordde Paulus.

„Welken kerel?”

„Wel, dien zij hier Zwerveling noemen, wien anders.”

„Ja, dat moeten wij doen, maar hoe zullen wij het kunnen?”

„Daar weet jij niets van; ik weet het ook nog niet, maar ik zal er eens over denken. En zoo waar als wij spionnen van de inquisitie zijn, ik zal er wel wat op vinden.”

„Dat hoop ik.”

„Houd je nu maar stil. Laten we gaan slapen, ik ben moe.”

En Nicolaas zweeg en ging zoet slapen als een gehoorzaam kind.

V.

De Zwerveling ontmoet weer twee monniken.

Jelis was uit de kroeg rechtstreeks naar zijn woning gegaan. Daar aangekomen, stak hij een licht op, maar dacht er niet aan, om zich ter ruste te begeben, hoewel het reeds vrij laat in den avond was. Hij liet zich op een stoel vallen en vergat geheel, dat hij ook behoefte had aan een avondmaaltijd. Aan honger of dorst dacht hij niet, hij was geheel met iets anders vervuld. Onwillekeurig verviel hij terstond in diep gepeins. Alles, wat er dien namiddag en avond gebeurd was, trad in levendige herinnering weer voor zijn geest, en het duurde niet lang, of hij gaf zich geheel over aan de blijde verwachting, dat hij nu waarschijnlijk zijn dochter zou kunnen weerzien. Hij wist nu althans — zoo meende hij — de plaats, waar zij was. Nu had hij een bepaald punt, waarop hij zijn gedachten kon richten. Dat was hem al een verlichting. Maar de zoete droom duurde niet zoo heel lang. Weldra kwam de twijfel al die lieflijke beelden wegvagen.

„Ik handel eigenlijk nog dwaas, met dien monnik zoo beslist te gelooven,” zei hij tot zichzelf. „Alle bewijs, dat hij hierin de waarheid sprak, ontbreekt.

En dat hij meer liegt, dan waarheid spreekt, heb ik ondervonden. Wel heeft hij gezegd, dat hij spoedig zijn bewering door bewijzen zal bevestigen, doch hoe kon ik zoo dom zijn, die te gelooven? Jammer, dat ik door het naderen van menschen op den weg verhinderd werd, mij meer zekerheid te verschaffen."

Hiermee eindigde zijn alleenspraak en hij verviel weer in gepeins. Eindelijk sprong hij van zijn stoel op in een houding, waaraan men kon zien, dat zijn besluit genomen was. Bemerkende, dat het reeds na middernacht was, begaf hij zich zoo spoedig mogelijk te bed.

Den volgenden morgen tamelijk vroeg verscheen hij reeds weer buiten, maar met een geheel ander uiterlijk dan gisteren. Zijn groote baard was verdwenen; het hoofdhaar had nu een behoorlijke lengte en de monnikspij was verwisseld met den lijfrok van een pastoor.

In de buurt, waar hij woonde, liep hij even in een huis en vroeg aan de bewoners, of zij ook een schoenmaker kenden, bij wien de prior van het Augustijner Klooster, Jacobus Spreng, meermalen een bezoek bracht. Hij vernam, dat bedoelde schoenmaker geen ander zou kunnen zijn dan Govert Luytgens, die dicht bij het veer woonde.

Terstond begaf hij zich nu op weg derwaarts, en weldra stond hij in den winkel van Govert, een reeds bejaard man, wien de vriendelijke ernst op het gelaat lag en die in zijn geheele houding, zoowel als in zijn spreken en in zijn manieren blijk gaf van een be-

schaving, hooger en meer dan men destijds bij de meeste handwerkslieden aantrof. Hij stond bekend als een man, die zeer bekwaam was in zijn vak en die zijn klanten eerlijk en trouw bediende. Tengevolge daarvan had hij altijd volop werk, zoodat in zijn winkel steeds verscheiden knechten aan den arbeid waren. Een groote mate van welvaart was dan ook in zijn huis en in zijn winkel te bespeuren.

Govert stond zelf in den winkel, toen Jelis binnentrad. Na de gewone begroeting vroeg de binnengekomene:

„Zijt gij Govert Luytgens?“

„Ja, goede vriend, die ben ik,“ luidde het antwoord.

„Ik ben blij, dat ik u thuis vind, want ik heb u een belangrijke mededeeling te doen.“

„Wilt gij mij zeggen, met wien ik het genoeg heb te spreken?“ vroeg Luytgens, terwijl hij den onbekende met belangstelling opnam.

„O, ja, maar gaarne zou ik dit op een andere plaats doen.. Wat ik u te zeggen heb, is vooreerst alleen voor u bestemd,“ zei Jelis weer, terwijl hij fluisterend Govert een weinig naderde.

„Wees dan zoo goed, mij te volgen naar het woonvertrek,“ hernam deze, terwijl hij zijn bezoeker voor-
ging naar de kamer, waar zijn vrouw en zijn eenige zoon Jacob zich bevonden. Jelis groette hen en nam plaats op een stoel, die de schoenmaker hem aanbod.

„Hier kunt ge nu gerust de grootste geheimen openbaren," begon Luytgens weer het afgebroken gesprek, toen hij zag, dat de bezoeker eenigszins wantrouwende bliken sloeg op de twee daar aanwezige personen. Hij voegde er bij:

„Deze is mijn vrouw, en die mag natuurlijk alles hooren, wat ik hoor. En wat mijn zoon betreft, deze is een jongeling van 24 jaren en dus geen kind meer. Gij kunt u dus vrij uitspreken."

Vrouw Geetruï, Goverts echtgenoot, sloeg zeer belangstellende bliken op den vreemdeling, toen zij haar man aldus hoorde spreken. Het was haar, alsof ze dien man wel meer gezien had, en toch kon ze niet zeggen: ik ken hem.

Ook Jacob Luytgens dacht: wat heeft dit te beduiden? en met nieuwsgierige bliken keek hij nu eens naar den bezoeker en dan naar zijn vader.

„Ik wil u eerst zeggen, wie ik ben," zei Jelis, „want anders zoudt gij kunnen twifelen, of ge mijn mededeeling wel kunt vertrouwen. Hebt ge wel eens hooren spreken over den zonderlingen man, dien men hier in Antwerpen „de Zwerveling" noemt?"

„O ja, meer dan eens," antwoordde Govert.

„Welnu, die Zwerveling ben ik. Ik heet eigenlijk Jelis Heynes, maar niemand noemt mij ooit bij dien naam, zoodat ik soms in gevaar kom, mijn eigenlijke naam te vergeten."

Luytgens en vrouw en zoon keken alle drie den man verwonderd aan. Was dat nu die man, van wien

zooveel zonderlings verhaald werd? En hij zag er thans zoo gewoon uit.

„Ik heb gezegd, dat ik een belangrijke mededeeling aan u te doen heb; maar ik weet toch niet vast, of gij de persoon zijt, dien ik moet hebben. Daarom zou ik u eerst gaarne een paar vragen willen doen. Duid het mij niet ten kwade, dat ik die vrijheid nemen moet.”

„Nu, laat eens hooren, wat wenscht gij te weten?” vroeg de schoenmaker, die bij zichzelf reeds allerlei gissingen maakte aangaande de bedoeling van dezen Jelis. Ook vrouw Geertrui en Jacob dachten: dat belooft zonderling te worden.

„Zijt ge een ketter, Luytgens?” vroeg de Zwerveling nu.

„Een ketter? Waarom vraagt gij dat?” was het vragend antwoord van Luytgens, die door het onverwachte der vraag eenigszins onthutst was.

„Dat vraag ik hierom: als gij geen ketter zijt, dan heb ik geen boodschap aan u.”

„Nu,” sprak Luytgens geheel zich herstellende, „met welke bedoeling gij die vraag ook moogt doen, ik denk daar aan het woord der Schrift: „Schaam u het Evangelium Christi niet.” Daarom zal ik het u vrijuit zeggen: ik ben, wat de geestelijken tegenwoordig een ketter noemen. Ik stel het woord eens menschen beneden het Woord van God.”

Allen verkeerde in spanning, wat er nu volgen zou: het vermoeden lag immers voor de hand, dat die man

met zulk een vraag een bedoeling had, die in verband stond met het onlangs afgekondigde, tweede plakkaat. Het was daarom een verlichting, toen hij verder zei:

„Gij moet volstrekt niet twifelen aan mijn goede bedoeling. Ik ben zelf geen ketter, ten minste dat geloof ik niet; maar toch ben ik geen vijand van de ketters, en ik betreur het zeer, dat dezen nu vervolgd zullen worden, zooals Keizer Karel bedreigd heeft. Zie dus in mij niet een geheim verklikker of aanbrenger van de inquisiteurs. Ik zou er veel eerder toe komen, de ketters te verdedigen dan de geestelijkheid te helpen, want die haat ik met geheel mijn hart; daar heb ik al genoeg leed van ondervonden.”

Bij deze woorden, die met wassende heftigheid werden uitgesproken, keken allen hem onderzoekend aan, of ze op zijn gelaat de meerdere of mindere oprechtheid zijner bedoelingen wilden lezen. Nu, de oprechtheid en eerlijkheid van dit gelaat bevredigde allen volkomen.

„Maar nu moet ik u nog een andere vraag voorleggen,” begon hij verder te zeggen. „Ik weet nu, dat gij een kettersche schoenmaker zijt, maar ik moet hebben een ketterschen schoenmaker, bij wien prior Spreng dikwijls een bezoek aflegt. Kan dit laatste ook van u gezegd worden?”

„Ja,” antwoordde Luytgens met groote bevreemding „maar ik moet u zeggen, dat ik niet begrijpen kan, waar dit eindelijk op uit zal loopen.”

„Nu, dan zijt gij de rechte persoon, en zal ik u ook niet langer in onzekerheid laten van de reden mijner komst.”

Daarna deelde hij Govert mee, welk gesprek hij gisteren had afgeluisterd; en dat hij het zijn plicht geacht had, hem dit mee te deelen, als een waarschuwing, om op zijn hoede te zijn. Tevens verzocht hij, den prior er mee bekend te maken, „want,” — verzekerde hij nogmaals, — „ofschoon ik geen ketter ben, haat ik hen niet.”

Luytgens en de zijnen hadden de mededeeling met klimmende belangstelling aangehoord, en het was op hun gelaat te lezen, dat ze niet nagelaten had, indruk op hen te maken. Het was na zulk een verhaal toch niet meer te ontkennen, dat het gevaar, 't welk reeds langen tijd had gedreigd, nu een meer bepaalden vorm aannam en steeds naderde.

Toch was Jelis verwonderd, dat zijn mededeeling niet meer schrik en ontsteltenis veroorzaakte. Hij had verwacht, dat vooral vrouw Geertrui in tranen en weeklachten zou uitbreken en dat ook de zoon een groote mate van opgewondenheid zou toonen, bij het gevaar, dat zijn vader dreigde.

Luytgens ontblootte het hoofd, vouwde de handen, sloeg de oogen biddend ten hemel en zei: „Onse Vader, dijn wille ghescie also in der aerden als in den hemel.”

„Amen!” zei vrouw Geertrui.

„Amen!” klonk het ook uit Jacobs mond.

Jelis stond versteld van zooveel gelatenheid; hij kon niet nalaten, zulke kettters te achten.

„Zoudt gij er ook tegen hebben, goede vriend,” begon nu Luytgens weer, „dat wij den prior lieten verzoeken, hier te komen? Dan kunnen we hem terstond er mee bekend maken, want de zaak betreft in de eerste plaats hem.”

„Neen,” antwoordde Jelis, „daar heb ik niets tegen. Hij dient het ook spoedig te weten.”

Luytgens zond nu een bode en terwijl zij wachten op des priors komst, zette vrouw Geertrui brood en bier op, waarvan zij Jelis verzocht gebruik te maken.

Govert kon ook niet nalaten, hem herhaalde malen zijn dank te betuigen voor zijn mededeeling, „De Heere heeft het zoo bestierd,” zei hij, „dat gij dit alles vernomen hebt, en Hij heeft u gewillig gemaakt, het ons mee te deelen. Hem komt de dank er voor toe.”

Jelis dacht: „Hé, wat zonderlinge man; zulke gedachten heb ik nooit. Maar ik geloof toch, dat het zoo beter is. Zouden alle kettters zoo wezen? Het zal mij benieuwen, wat die prior voor een man is.”

Het duurde niet lang, of daar trad de prior binnen, maar hij niet alleen, de onderprior Van Zutphen vergezelde hem. Beiden droegen de pij van de Augustijner monniken.

Men groette elkander wederkeerig met veel hartelijkheid zóó, dat Jelis hier iets meer dan gewone be-

leefdheid en vriendelijkheid in zag; hij zag iets van de ware broederliefde, al kon hij zelf dien naam er niet aan geven. Deze monniken en het huisgezin van Govert waren door den band van liefde tot- en geloof in hun Heere en Heiland innig samen verbonden.

„Om welke oorzaak hebt gij mij laten roepen, Luytgens?" vroeg nu pater Spreng, nadat zij plaats genomen hadden.

Daarop deelde Govert den prior alles mee, wat Jelis Heynes hem had verteld.

De beide geestelijken waren ten zeerste getroffen, toen zij alles hadden gehoord. Vooral Spreng sloeg de angst om het hart, want het was duidelijk, dat men het vooral op hem gemunt had.

„O, ik vrees, dat ik geen kracht genoeg zal hebben, om staande te blijven in de ure der verzoeking," riep hij uit. „De geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak. Och, ik wenschte, dat het God believeu mocht, dit kruis ons niet op te leggen."

„Waarde Vader," riep Luytgens nu, „hoe is het met u? Gij hebt mij zoo dikwijls vermaand, getroost en gesterkt, moet ik nu woorden van bemoediging tot u spreken? Gedenk aan het woord des Heilands: „Wie zijn kruis niet opneemt en Mij navolgt, is Mijns niet waardig."

„Lieve Luytgens," antwoordde hij geheel ontmoedigd, „ik weet het, maar ik gevoel mij niet in staat, zulk een zwaar kruis op mij te nemen. Ik vrees, dat ik bezwijken zal en Zijns niet waardig zal zijn. O,

hoe wenschte ik, dat ik het kon! Met blijdschap zou ik alles dragen, wat Hij mij op legt. Maar — neen, neen! ik zal Zijns niet waardig zijn."

Bij deze woorden barstte zijn geprangd gemoed in tranen los, en allen schreiden met hem, terwijl hij telkens bij vernieuwing riep: „Zijns niet waardig, neen, niet waardig!"

Zelfs de oogen van Jelis bleven niet droog. Hij had zoo iets nooit ontmoet. Waar de schoenmaker en de zijnen de aankondiging des gevaars met zooveel gelatenheid hadden vernomen, had hij dit ten minste ook van den prior verwacht. En nu was deze zoo vervaard! Toch bemerkte ook Jelis wel, dat dit niet de gewone vervaardheid was van een zondaar, die den dood ziet naderen, maar — ofschoon hij niet in staat was, het in woorden uit te drukken — dat het was de worsteling van een ziel, die wankelt in het geloof; van een ziel, die wil dragen, wat God haar oplegt, en gevoelt, het niet te kunnen.

Het was een aandoenlijk oogenblik.

Hendrik van Zutphen brak nu het eerst het stilzwijgen af, terwijl hij zei:

„Maar, waarde Vader, durft gij zeggen, dat gij dat kruis niet dragen wilt?"

„O neen," luidde het antwoord, „ik gevoel de begeerte in mij, om mij naar des Heeren wil te voegen, maar ik gevoel ook, dat het mij aan kracht daartoe ontbreekt."

„Het is dan toch een zonderlinge bekommering, die

u overvalt. Weet gij dan niet meer, wat gij zelf mij zoo vaak hebt voorgehouden, dat Hij de Zijnen niet verlaten zal? En dat Hij gezegd heeft: „Ziet, Ik ben met ulieden al de dagen tot aan de voleinding der wereld?”

„Dat weten wij immers,” zoo liet nu Luytgens zich hooren, „dat in ons geen kracht is, om dat alles te lijden, maar dat Hij ons nimmer zal begeven of verlaten. Ons oog moet op Hem zijn, en ons gebed moet tot Hem opgaan, opdat Zijn kracht in onze zwakheid volbracht worde.”

Het was op het gelaat van prior Spreng duidelijk te lezen, dat deze woorden niet zonder invloed op hem waren. Zijn tranen vloeiden niet meer en met verruimd hart als van iemand, die in groote benauwdheid weer uitkomst ziet, zei hij:

„Gij hebt gelijk, lieve vrienden, ik behoer niet aldus te wezen en te spreken. Ik behoorde mij te schamen over mijn zwakheid, nu de ure der beproeving er nog niet eens is. Gij hebt gelijk, wij moeten bidden, en dan — ja, ik weet het — Hij zal alles wèl maken, al laat Hij ook toe, dat onze weg over schavot of brandstapel loopt. Komt, laat ons samen bidden.”

Op dit woord knielde hij neer en allen volgden zijn voorbeeld. Ook Jelis knielde tot het gebed. Het was hem vreemd te moede, toen hij den prior hoorde bidden. Hier kwam geen beeld of crucifix te pas, hier werd geen heilige aangeroepen, noch een beroep gedaan op „Onze lieve Vrouw”, op Maria; hier werd

geen formulier-gebed opgezegd in een onverstaanbare taal. Hier stortte een ziel zich uit voor God in een taal, die allen verstonden. Hier baden menschen, die hun nooden en behoeften op eenvoudige, kindelijke wijze aan God bekend maakten en in Jezus' naam Zijn hulp en bescherming inriepen. De prior bad naar de omstandigheden en Jelis was er zeer door getroffen. Hij eindigde met het Pater noster, (het Onze Vader):

„Onse Vader, du bist in den hemelen.

„Gheheilicht si dijn naem,

„Toecome dijn rijk,

„Dijn wille gheschie also in der aerden als in den hemel,

„Gheeft ons huden onze daghelics broet,

„Ende verlaet ons onse scout, als wi verlaten onse sculderen,

„Ende en leidt ons niet in becoeringhe,

„Mer maect ons vri van quaden, Amen.”

„Amen, amen!" klonk het uit aller mond. Ook Jelis kon zich niet weerhouden, dit na te zeggen. Hij kon nu eenigszins gevoelen, dat het gebed toch ergens goed voor is, al was dit gevoel zeer onbepaald en vaag. Dit wil niet zeggen, dat hij anders niet bad, och ja, maar uit sleur en gewoante zei hij een geleerd gebedje op, zonder eenig gevoel of nadenken. Het was zeker de eerste maal, dat hij het had hooren bidden.

Duidelijk zichtbaar was het, dat allen door het

gebed waren opgewekt, versterkt of bemoedigd, zoodat Hendrik van Zutphen niet kon nalaten, op te merken:

„De Heere is een hoorder des gebeds;” waarmee allen instemden.

„Indien het Hem behaagt, kan hij alle aanslagen der vijanden te niet maken,” voegde Luytgens er bij. Thans waagde ook Jacob Luytgens het, iets in het midden te brengen. Hij zei:

„Zou het niet betamen, dat vader en de prior intijds zagen weg te komen?”

„Ik weet het niet,” hernam de prior, „of ik wel op de vlucht mag gaan. Voor uw vader zie ik er volstrekt geen bezwaar in, maar of ik mijn kudde mag verlaten, dat weet ik niet. Daarover zou ik eerst nog eens biddend moeten nadenken.”

„Ja,” zei Jacobs vader, „dat moeten wij eens goed overwegen. En mij dunkt, indien wij al moeten vluchten, het heeft nog zoo'n haast niet. Wij moeten bedenken, het zijn nog maar de spionnen der inquisitie, die hier gekomen zijn, en de inquisiteurs zelf niet.”

„Dat zeg ik met u,” begon nu Jelis, „ik heb uit hun gesprek wel opgemerkt, dat zij zelf geen macht hebben, iemand gevangen te nemen, maar alleen moeten zij de kettters opsporen. Ik heb hen hooren zeggen: hoe meer kettters wij op het spoor komen, hoe grooter onze belooning zal zijn. Dus zoolang de verspieters zich in Antwerpen bevinden, loopt hij geen gevaar, maar als zij vertrekken, wordt het gevaar grooter.”

„In allen gevalle geloof ik," sprak de prior, „dat we voor Zondag geen gevaar loopen. 't Is thans Vrijdag; al gingen de spionnen nu ook morgen terug naar Brussel, dat ze wel niet doen zullen, dan waren we hier nog wel veilig tot Dinsdag. Zooveel is ten minste duidelijk, daarover behoeven we terstond geen besluit te nemen."

Nadat hij dit gezegd had, stonden hij en de onderprior op; ze dankten Jelis voor zijn waarschuwing, groetten allen hartelijk en gingen heen. Ook Jelis maakte zich nu gereed om te vertrekken. Toen hij reeds was opgestaan, zei Luytgens tot hem:

„Goede vriend, ik geloof, dat gij alleen woont, niet waar? Indien het met uw wil is, dan zou ik zeggen: kom ons nog eens weer bezoeken, opdat wij nader kennis maken."

„Ik ben bijna altijd op reis," antwoordde Jelis; „en zal ook nu wel niet lang thuis kunnen blijven." Toen hij dit gezegd had, wist hij zelf niet, hoe het kwam, maar hij vertelde in 't kort zijn levensgeschiedenis aan Govert, ook wat er met zijn dochter was voorgevallen, en wat hij nu dienaangaande van de monniken had gehoord.

„Arme man," riep Luytgens, „hebben ze u zoo behandeld? O, dat gruwelijke monniken- en priesterdom!" voegde hij er met nadruk bij.

„Dat arme kind," klaagde vrouw Geertrui. „Wat zal ze geweend en getreurd hebben."

„Ik hoop, dat gij haar weervindt!“ kon Luytgens niet nalaten te wenschen.

„Nu, ik ga er ten spoedigste weer voor op reis,“ zei Jelis, terwijl hij nu heen ging.

„Als gij haar gevonden hebt, och, kom het ons dan even vertellen,“ riep vrouw Geertrui hem nog na. En met een: „Dat wil ik gaarne doen,“ kas Jelis de deur uit.

Govert keek hem nog een poosje na en keerde toen tot vrouw en zoon in het woonvertrek terug. Hij gebod hun, als er twee vreemde monniken mochten komen, die in geen geval binnen te laten

VI.

De Zwerveling heeft een nachtelijk avontuur.

De beide spionnen der inquisiteurs begaven zich dienzelfden voormiddag uit „De Allemansvrind” naar Antwerpen. Zij waren het nog niet vergeten, wat den vorigen dag gebeurd was. Hun plan, om eerst den ketterschen schoenmaker op te zoeken, hadden zij opgegeven, daar zij door het gebeurde van den vorigen dag zich zeer in hun werk bemoeilijkt zagen. Zij vreesden namelijk, zich in Antwerpen te vertoonen; het kon immers licht gebeuren, dat een of meer der mannen, die hen in de taveerne zoo bespot hadden, hen ontmoetten en hoe licht konden zij dan weer aan een schimp en spot blootstaan. En als dat dan op den publieken weg, of op de straat voorviel, hoe grooten oploop zou dat veroorzaken en hoe groot zou voor hen het schandaal weze! Daarom waren zij voornemens, spoedig weer te vertrekken. Van den waard in de herberg hadden zij zooveel gehoord, dat er geen twijfel aan was, of Jacobus Spreng was een ketter, ja, het geheele klooster was met den kanker der ketterij besmet. Die schoenmaker, ja, daar wisten zij niets van, maar de waard had hun verteld, dat de

prior daar zeer veel liep en dus was de schoenmaker ook een ketter. Derhalve — zoo spoedig mogelijk terugkeeren, dat was nu hun plan. Zij zouden zorgen, dat de inquisiteurs, die hen uitgezonden hadden, niet gewaar werden, dat zij zoo weinig en zoo gebrekkige nasporingen hadden gedaan. Paulus was listig genoeg, om een heel verhaal uit te denken, dat hij zijn lastgevers zou opdisschen, waaruit zou blijken, hoe slim zij waren te werk gegaan en hoe goed zij geslaagd waren in hun onderzoekingen, en dit verhaal zou eindigen met het besluit: „Prior Spreng en al zijn monniken zijn ongetwijfeld kettters en de schoenmaker Luytgens niet minder.”

Nu gingen zij naar Antwerpen, om hun voerman te zoeken. Met den waard waren zij overeengekomen, ook nog den volgenden nacht bij hem te blijven, om dan morgenochtend tijdig te vertrekken. Den voerman wilden zij nu zeggen, dat hij tegen den avond zich met den wagen naar „De Allemansvrind” moest begeven, om dan met hen den nacht in dezelfde herberg door te brengen, en morgen heel vroeg met hen de terugreis te aanvaarden. Om zoo min mogelijk met de lieden van gisteren in aanraking te komen, gingen zij juist op het uur van den voormiddag naar de stad, dat alle handwerkslieden gewoonlijk aan den arbeid waren.

Jelis Heynes, de Zwerveling, ging — nadat hij Govert verlaten had — niet terug naar zijn woning, maar ergens elders. Terwijl hij daar heen ging, was

hij nog vervuld met hetgeen hij ten huize van Luytgens had gezien en gehoord en het stond reeds bij hem vast, dat de ketterij gansch geen slechte zaak was; maar dat het voor hem goed zou zijn, ook een ketter te wezen, die gedachte kwam niet bij hem op. Van hem kon gezegd worden: kettters hebben hun licht voor hem laten schijnen, hij heeft het gezien en bewonderd, maar zelfs wenscht hij nog niet in dit licht te wandelen.

Weldra gingen zijn gedachten over een geheel andere zaak; immers hij had gisteren avond, toen hij in zijn woning zoo lang zat te peinzen, een plan ontworpen, dat nog op uitvoering wachtte.

Hij richtte thans zijn schreden naar „De Allemansvrind” en kwam daar juist, toen de monniken naar de stad waren gegaan. Terwijl hij het bier gebruikte, dat de waard op zijn verzoek hem gebracht had, wist hij behendig het gesprek te brengen op de beide monniken, en de herbergier vertelde heel openhartig, wat zij voornemens waren te doen en waarom zij nu waren uitgegaan. Wel hield Jelis zich, alsof deze mededeeling hem tamelijk onverschillig was, doch werkelijk stelde hij er het grootste belang in, en, nadat hij genoeg vernomen had, betaalde hij den waard en ging heen.

Een paar uren na den middag kwamen de monniken terug, gebruikten den maaltijd, die hun werd voorgezet, gingen daarna een poosje slapen en sleten het overige van den dag hoofdzakelijk met drinken,

zoodat zij tegen den avond, wanneer de herberg gewoonlijk het drukst bezocht werd, zoo beschonken waren, dat de waard met den voerman, die intuschen was aangekomen, hen te bed moest brengen. Zoo waren zij verschoond om al de spotternij en de kwinkslagen aan te hooren, die de bezoekers aangaande hen opdischten. Zij waren een geruimen tijd het onderwerp van het gesprek, doch het deerde hen thans niet.

Eindelijk was ook in de herberg alles weer rustig; de gasten waren vertrokken, het licht was uitgedaan en de waard met zijn huisgenooten ter ruste gegaan.

Tegen middernacht ongeveer bevonden zich vijf mannen voor de herberg, die fluisterend met elkan- der eenige woorden wisselden. Twee van hen droegen de monnikspij en hadden de kap ver over het hoofd geslagen. Een van de andere drie had eenige stevige einden touw in de hand.

„Komt nu, leelijke ketters,” zei hij, zich wendende tot hen, die als monniken gekleed waren, „nu is het uw tijd, hoor! Ik zal je nu eens binden aan handen en voeten, dat je het eerste kwartier niet weer los kunt komen. Helpt mij eens wat,” zoo zei hij zacht tegen de overige twee, „komt mij eens wat helpen, want zij zullen wel geducht tegenspartelen.”

Dit alles werd fluisterend gesproken en op een toon, die veel meer aan scherts dan aan ernst deed denken.

„Zie zoo,” ging hij voort, „houdt gij beiden hen

maar goed vast, dan zal ik ze binden. Dat werkje versta ik opperbest, ik heb al zoo menige koe de pooten gebonden. Als ze niet willen staan, moet ge hun eens flink aan het oor trekken."

Het was middernacht en geen heldere zomernacht; de lucht was betrokken en daardoor was het tamelijk donker; ware dit niet het geval geweest, dan zou men een glimlach op aller gelaat hebben kunnen zien, zoowel op dat van hem, die bond, als van hen, die gebonden werden en van de twee, die de laatsten moesten vasthouden.

„Ja, ja, monnikje," zoo fluisterde dezelfde spreker weer, „jij hebt er niet veel zin in, niet waar? Maar wij zullen je leeren. Als je een mooi nonnetje waart, dan zou ik je met mijn armen wel vast houden, maar nu is een touw goed genoeg."

Allen hadden moeite om hun lachen te bedwingen.

„Daar, daar zitten je handen al vast. Waarom neem je nu niet de kap voor mij af, nu ik dat zoo knap gedaan heb? Ik geloof, je bent niet zoo'n erge ketter, je maakt ten minste niet veel drukte."

En het was waar: hij, die daar gebonden werd, hield zich heel rustig, alsof het een onverschillige zaak was.

„Al klaar," zei hij na een poos, „daar zit je nu vast, man. Bij een koe bindt men voor- en achterpooten aan elkander. Ben jij daar soms ook op gesteld? Dan wil ik het wel doen. Neen, nu, dan zijt ge klaar."

„Stil toch wat Huyg, je rammelt maar al door, ze

zullen ons nog hooren, want je maakt, dat wij aanstonds hardop beginnen te lachen," fluisterde een der „vasthouders“.

„Zorgt maar, dat jullie niet meer drukte maakt dan ik," ging de eerste voort, die wel slaggersknecht scheen te zijn. Hij stoorde zich niet veel aan de ontvangen vermaning.

„En nu moet jij er aan gelooven, vrind," sprak hij tot den anderen monnik. „Zeg, hoeveel nonnen heb jij wel gezoend? Jij dacht er niet aan, nietwaar? dat dat ook ketterij is; 't is goed, dat wij er ook nog zijn. We zullen het je nu wel leeren. Geef hier je handen. Hé, wat heeft hij zachte, poezele handjes. Dat komt zeker van het vlijtig gebruik van den rozenkrans.“

„Maak nu toch voort, Huyg," fluisterde hij, die de zachte, poezele handjes had.

„Ja, heb maar geduld, je handjes zitten al vast. Nu, bij St. Jan, zulke mollige beenen! 't Is zonde, daar een touw om te binden. Als je niet zoo'n ketter waart, ik deed het niet, maar nu — daar ben jij ok al klaar.“

Dit zeggende deed hij een paar schreden achterwaarts en fluisterde hun toe:

„Komt, nu moet jelui samen eens dansen. — Wat? Hebt je geen zin? Nu, ook al goed. Maar ik moet je zeggen, als straks de ketterij uit jelui lijf gevaren is, en jelui graag weer los wilt, dan heb je dit end van 't touw maar tusschen de tanden te nemen, er flink aan te trekken en dan glijdt je handboei los. Hoe je beenen dan los komen, dat mag je zelf weten. Kijk,"

zei hij dichterbij komende, „kijk, dit eind meen ik.”

Hierna traden allen, behalve de gebundene, op de deur van de herberg toe, maar zoo, dat men daarbinnen hun schreden niet kon hooren.

„Kom aan, Ellard, nu is 't ou beurt, doe je werk nu goed,” zei de snapachtige Huyg.

„Neen, neen, wacht nog even,” sprak heel zacht hij, dien wij tot dusverre niet hoorden.

„Wat wil je dan, Zwerveling?” vroeg Huyg.

„Ik wil eerst nog even aan de vensters gaan hooren, of alles daarbinnen in rust is.”

„Nu, 't kan geen kwaad, maar 't licht is immers uit, en wie is nog wakker, als 't licht uit is,” mompelde Huyg alweer, terwijl de Zwerveling aan de ramen ging luisteren.

Deze geheele zaak was van de Zwerveling uitgegaan. Deze had namelijk een plan gemaakt, om de spionnen der inquisitie, die thans in de herberg sliepen, zóó geheel in zijn macht te krijgen, dat hij hen kon dwingen, om nog nadere ophelderingen te geven aangaande de ontvoering en het verblijf zijner dochter.

Om hierin te slagen had hij vier van de mannen, die hij gisteren in de herberg ontmoet had, dezen avond verzocht hij hem in zijn huis te komen. Hij had natuurlijk die vier uitgekozen, welke hem het geschiktst voor zijn doel schenen.

Deze vier mannen waren Huyg, de slaggersknecht, Ellard en Thijs, die beiden op een scheepstimmer-

werf werkten en Hans de Snijder, zoo bijgenaamd naar zijn handwerk.

Zij begrepen eerst niet, wat de Zwerveling toch bewoog, hen bij zich te laten komen. Nog meer verwonderd waren zij, toen hij hun meedeelde, wat het doel was van zijn uitnoodiging. En als hij hun ook nog gezegd had, hoe hij zijn dochter was kwijtgeraakt, dat hij haar jaren lang had gezocht en dat de twee monniken uit „De Allemansvrind” alleen dit geheim konden opleveren, toen waren zij alle vier dadelijk vol geestdrift, om hem te helpen bij de uitvoering van het plan, dat hij hun voorstelde.

Hans en Thijs zouden in een monnikspij gestoken worden en den prior Spreng met den onderprior Hendrik van Zutphen voorstellen, Ellard zou voor inquisiteur spelen en Van Egmondts heeten, terwijl Huyg en de Zwerveling zelf als diens handlangers zouden optreden. Wat zij nu eigenlijk wilden uitvoeren, zullen wij verder hooren.

Toen de Zwerveling met bevredigenden uitslag aan de ramen geluisterd had, ging hij even op den weg, of hij ook iemand kon hooren naderen. Daarna ging hij naar zijn mannen terug en zei:

„Daar binnen is alles in rust en de weg is veilig. Nu moet ge aanstonds goed oppassen, dat ge elkan- der niet in vergissing bij uw naam noemt, ten minste niet, voor onze toeleg gelukt is. Doe nu uw werk maar, Van Egmondts.”

Deze trad nu tot aan de deur der herberg en begon

daarop hevig te kloppen, en toen dit alarm niet spoedig genoeg met geroep van binnen beantwoord werd, nog al eens weer te kloppen. Daarna hoorde men iemand van binnen de deur naderen.

„Wie is daar?” Het was de waard zelf, die dit vroeg.

„Dat zal ik u straks wel zeggen,” riep Ellard met veranderde stem, „zeg mij eerst, of hier ook twee monniken thuis liggen.”

„Wat hebt gij daarmee van doen?”

„Zeg hun, dat hun meester Van Egmond hier is en dat zij oogenblikkelijk op reis moeten, om twee ketters te helpen wegbrengen.”

Toen de waard den naam Van Egmondt hoorde, speet het hem, dat hij niet vlugger opengedaan had. Nu opende hij terstond de deur. Maar Van Egmondt liep plotseling een eindje van de deur terug tot daar, waar de gevonden „kettters” stonden, terwijl hij den waard toeriep:

„Ik ben hier slechts met twee helpers, en wij hebben hier twee aartskettters. Ik kan dus niet hij u binnen komen, maar moet mee de wacht houden. Ga maar gauw de monniken roepen en zeg den voerman, dat hij ten spoedigste den wagen aanspant.”

De waard ging naar binnen. Hij kon ook niet denken, dat Van Egmondt hem niet onder de oogen durfde komen, uit vrees van ontdekt te worden.

Een oogenblik daarna verscheen de voerman reeds buiten.

De gewaande Van Egmond riep hem toe:

„Voerman, kom hier, help eens een handje, om die twee duivelskinderen in den wagen te werpen. Als we hen wat bezeeren, of hun een der ribben breken, dit is niemandal hoor.”

De mannen, die voor ketters speelden, rilden er van, toen ze dit hoorden, ofschoon ze wel wisten, dat het slechts spel was, en dat Ellard, ik wil zeggen, Van Egmond alleen zoo stout sprak, om den voerman alles, voor ernstig gemeend, te doen aannemen.

„Hebt ge goede armen aan uw lijf, voerman?” vroeg hij verder. „Dan is 't beter, dat gij den eenen gevangene maar zoolang vasthoudt, terwijl ik met mijn helpers den anderen in den wagen gooi..”

De voerman betoonde zich zeer onderdanig en antwoordde telkens met veel eerbied. Hij nam den eenen gevangene, Thijs — neen, Hendrik van Zutphen, zoo lang in bewaring.

„Komt aan, jongens,” riep Van Egmond nu zijn mannen toe, „wij zullen den opperketter maar eerst bergen. Pas op, voerman, houd gij uw man goed vast, want, al is hij de onderketter, hij is kwaad genoeg. En als hij eens los kwam in de duisternis, dan konden wij op onzen neus kijken. Sla hem dan liever dood, dan te laten ontkomen, hoor!”

Thijs begon te merken, dat Van Egmonds woorden hun uitwerking deden, want de voerman kneep hem vreeslijk in den arm. Hij had het wel willen uitschreeuwen, maar bedwong zich nog.

Ondertusschen werd Hans de Snijder als prior Spreng in den wagen — niet gesmeten, maar — tamelijk voorzichtig gelegd. Het ging wel met allerlei groote en harde woorden van Van Egmondts gepaard, die zijn mannen aanspoorde, om den gevangene niet te ontzien, doch zij verstonden elkander. Prior Hans dacht, dat hij — om het spel op de werkelijkheid te doen gelijken — zich ook eens moest laten hooren. Toen ze hem in den wagen legden, gaf hij een harden schreeuw en jammerde: „O, mijn hoofd, gij verbrijzelt mijn hoofd!”

„Ja, ja, huil maar voort,” bulderde Van Egmondts, „een gat in 't hoofd is gezond voor u, want daar kan de ketterduivel uitvaren. Wij zullen u wel genezen.”

Hans hield terstond op met huilen, want hij kon zijn lach bijna niet meer bedwingen.

De vleeschhouwersknecht kon niet laten, toen hij net achter den wagen stond, zich de handen te wrijven van genoeg; het spel ging hem zoo naar den zin.

Op dat oogenblik begon de andere gevangene, Thijs, zich geducht te roeren, alsof hij met geweld zich wilde losrukken en op de vlucht gaan, maar het bekwam hem slecht, want voor den voerman, die hem moest vasthouden, was het geen spel, maar werkelijkheid.

Hij gaf hem met zijn eene hand zulk een geduchten oorvijs, dat deze op den grond tuimelde.

Van Egmondts en zijn handlangers snelden toe.

„Dat is flink gedaan, voerman," zei hij, „ik zie wel, dat gij niet met u laat spotten."

En zich tot den gebondene wendende, voegde hij er bij: „Ik wil uw krachten sparen, ketter, voor grootere martelingen, die u wachten, anders zou ik het u dadelijk betaald zetten, dat gij wildet ontvluchten."

Thijs dacht, ik wou dat ze mij ook maar haast in den dagen smeten. Die voerman is een oolijkerd, hoor.

Huyg beet zich op de lip, om niet te lachen. Hans lachte, dat de wagen er van schudde, maar zóó, dat het onder het geroep door niet gehoord werd.

„Nu, voerman," hernam Egmond, „nu zal ik met mijn mannen hem wel in den wagen brengen.

Dit was spoedig gedaan, want Thijs was heel handelbaar geworden. Daar lagen Hans en Thijs nu naast elkander op een weinigje stroo.

„Voerman," zoo commandeerde Van Egmondt weer, „span nu haastig de paarden voor den wagen. Of liever, ga eerst eens kijken, of de broeders haast klaar zijn. Wat komen zij weer traag voor den dag! Span dan uw wagen aan en rijd voort. Naar Brussel, dat begrijpt ge wel. Zorg vooral, dat ge niet afrijdt, zonder dat gij de beide monniken op den wagen hebt, want die twee gevangenen zijn zulk kwaad gespuis, dat ge in die broeders noodzakelijk een tegenwicht van heiligheid op uw voertuig moet hebben, anders vrees ik, dat gij nog een ongeluk zult krijgen. Zeg hun maar, dat ik hen zoo spoedig uit Brussel ben na-

gekomen, omdat wij na hun vertrek overtuigende bewijzen van de ketterij dezer gevangenen in handen kregen, en dat het mij gelukt is, heel spoedig mijn slag te slaan. Een mijner knechten blijft bij u. Hij zal plaats nemen achter in den wagen, om de gevangenen te helpen bewaken. Met mijn anderen helper kom ik u dan in een anderen wagen achterna rijden. Nu ga ik dus heen!"

Maar terwijl hij zich verwijderde, riep hij nog: „Zorg goed voor de gevangenen, dat wil zeggen, geef hun geen eten en weinig drinken op de reis en laat hen niet ontsnappen."

Hans en Thijs konden niet nalaten elkander eens aan te stooten, toen zij dit hoorden.

Van Egmondts verwijderde zich met zijn helper Huyg, terwijl zijn andere knecht, Jelis de Zwerveling, achter in den overdekten wagen kroop bij de gevangenen, schijnbaar om hen te bewaken. De beide monniken mochten dan voorop zitten bij den voerman, dan konden ze hem daar achter in den donker niet zien, en al zagen ze hem ook, hij vreesde niet voor een herkenning, omdat hij er nu geheel anders uitzag dan bij de vorige ontmoeting.

Toen de voerman de paarden reeds voor den wagen had, waren de monniken nog niet buiten verschenen. Eindelijk, daar kwamen ze aan strompelen. Dikke Nicolaas scheen weer slappe beenen te hebben.

„Waar is de inquisiteur?" vroeg rooie Paulus.

„Ja, die is al lang weg," zei de voerman, en daarop deelde hij hem mee, al wat Van Egmond hem te zeggen, bevolen had.

„En nu maar gauw in den wagen, hier voorop. Een knecht van den inquisiteur zit achterin bij de gevangenen."

Maar de voerman had mooi praten, dat ging zoo gauw niet met den dikken Nicolaas, dat kostte dezen eerst veel overleg en zuchten en hijgen, eer hij op zijn plaats zat. Paulus was vlugger, en eindelijk zou de voerman zijn plaats innemen, toen Nicolaas begon te roepen:

„O, ho nog even, voerman, ik heb mijn kan vergeten."

„Bij St. Markus, ik ook," zei Paulus. „Hier, voerman, hier heb je geld, laat beide kannen even door den waard vullen, en breng ze ons."

„Wat moet er in?" vroeg de voerman weer.

„Ja, dat weet de waard wel."

Spoedig kwam hij met twee kannen, gevuld met brandewijn terug, en reikte ze den monniken over.

Nu waren ze dan toch klaar en reden af.

„Weet ge ook, voerman, wie de gevangenen zijn?" vroeg rooie Paulus heel spoedig.

„Als ik het wel begrepen heb, is het een prior met een onder-prior. Maar waar ze van daan komen, weet ik niet," luidde het antwoord.

Paulus keek intusschen eens achterom, maar hij

kon niets onderscheiden in den wagen, zoo donker was het daar.

„'t Is een heele toer, om zoo midden in den nacht op reis te gaan,” zei Nicolaas, „maar voor zoo iets is het nog de moeite waard. Ik wou, dat de inquisiteur den heelen wagen vol ketters geduwd had en dat wij in last kregen, ze allemaal tot asch te verbranden. Hier in Antwerpen zijn er zeker nog veel meer.”

„Ik wou, dat er ten minste nog een meer in den wagen lag. Ik hoop, dat ik nog lang leef, dat ik hem zie radbraken en verbranden,” zei Paulus.

„Wien meen jij dan!” vroeg Nicolaas.

„Wel, dat kan je immers wel begrijpen. Ben jij dan dien kerel al vergeten, dien Zwerveling?”

„O, ja, dat is waar, dien moeten wij ook nog hebben. Nu, wij hebben er al twee gepakt, en één gaat altijd gemakkelijker dan twee.”

Paulus kon niet nalaten hartelijk te lachen om dezen snuggeren inval van den Dikkerd. Hij zei: „Ja, jij kunt dat alleen wel doen, wil je zeker zeggen?”

Jelis, de Zwerveling, die achter in den wagen natuurlijk alles hoorde, dacht bij zichzelf: „Straks zult ge mij nog onverwachts vinden, monnikjes! Ik vrees, dat het naar uw zin nog te vroeg gebeurt.”

Onder deze en dergelijke gesprekken, afgewisseld door de onnoozele zetten van Nicolaas, waren ze zoo ongeveer tien minuten voortgereden, toen plotseling twee mannen zich midden op den weg voor de paar-

den plaatsten, deze vastgrepen en alzoo den wagen stilhielden.

„Wat moet dat beteekenen?“ schreeuwde de voerman, terwijl hij de zweep op de paarden legde, om ze te dwingen zich met geweld los te rukken.

Maar het was te vergeefs. Of de paarden al steigerden, de aanvallers hielden ze goed vast en de wagen kwam geen stap verder.

„Alle vloeken der hel zullen u treffen,“ riep Paulus dreigend, „als gij niet loslaat en nog voortgaat, dienaar der heilige Kerk en der heilige inquisitie in hun werk te hinderen.“

„Voor uw vloeken zijn wij niet bang, dronken monnik, vurige kinderdief!“ klonk het antwoord.

Die mannen waren Ellard en Huyg, die snel den wagen vooruit geloopen waren en dien hier op deze eenzame plaats opwachtten, volgens afspraak met hun kameraden in den wagen. Huyg zou nu verder de hoofdrol spelen.

De paarden waren nu geheel tot staan gebracht en Huyg sneed behendig met zijn slagmes de riemen door, waarmee zij aan den wagen bevestigd waren. Toen lieten zij de dieren los, welke nu zonder wagen voorthouden.

De voerman sprong nu uit den wagen en wilde Huyg aanvallen, maar plotseling slaakten de beide monniken een doordringenden gil, want achter in den wagen, waar tot dusverre alles stil geweest was, ontstond eensklaps een heele beweging. De gevangenen

hadden hun banden losgerukt, volgens de aanwijzing, welke zij gekregen hadden van Huyg, toen zij gebonden waren. Zij sprongen nu onverwachts overeind, grepen ieder een van de monniken, die voor hen zaten en trokken ze achterover, opdat ze niet uit den wagen zouden klauteren en in de duisternis zich wegpakken.

„De ketters zijn los! O, voerman, help ons! Zij grijpen ons! O, alle Heiligen, staat ons bij!” zoo jammerden ze om beurt of beiden tegelijk.

„Mijn kan is ook weg!” weeklaagde Nicolaas alleen.

Jelis, de Zwerveling, sprong uit den wagen. „Gij kunt die twee zatteriken gemakkelijk even vasthouden,” zei hij tot Hans en Thijs, „ik ga de anderen bijstaan.”

Hij kwam niet te onpas, want de voerman sloeg met een dikken ijzeren bout, dien hij uit den wagen getrokken had, zoo duchtig om zich heen, dat het niet gemakkelijk viel, hem te naderen. Maar onverwachts viel Jelis hem van achteren aan, tegelijk schoten Ellard en Huyg toe en toen waren ze hem spoedig de baas. Daarop sprak Huyg hem aldus aan:

„Zeg, goede vriend, neem het ons niet kwalijk, dat we u een weinig lastig vallen. Gij hebt daar twee mannen in den wagen, die een vreeselijk zwaren last op hun geweten hebben: daar willen we hen even van bevrijden. Ziet ge wel, dat het tot uw bestwil is? Daar zal uw wagen lichter van worden. U willen wij

niets doen, als gij ons maar niet hindert. Daarom geven wij het u in de keus, wat gij wilt: u een eindje van hier verwijderen en ons ongemoeid laten, of hier bij ons blijven. In het eerste geval kunt gij uw paarden halen en ontvangt gij straks van ons een vergoeding voor het beschadigen van uw tuig; in het laatste geval leggen we u eerst zoo goed in de luren, dat ge wel zult blijven liggen. — Jongens, gooit mij die touwen eens toe," riep hij meteen tot Hans en Thijs, opdat de voerman wel zou begrijpen, hoe dat „in de luren leggen" toeging.

„Nu wat kiest ge?" vroeg hij verder.

„Laat mij maar los," antwoordde de aangesprokene.

„Goed zoo, ge kunt gaan, waar ge wilt," hernam Huyg, „mits ge maar op zekeren afstand van ons blijft."

„Wij willen ook den monniken geen kwaad doen, wees maar gerust!"

Intuschen hadden de beide monniken niet opgehouden met jammeren en klagen, zoodat Hans hun al toegevoegd had:

„Laat dat gejammer toch na. U deert immers nog niets. Ligt ge daar niet goed? Alsge u niet stil wilt houden, zouden wij u eventjes een dingetje in den mond stoppen, en uw handen en voeten vastbinden."

Toen de voerman zich verwijderde, kwam Huyg met Ellard bij den wagen, terwijl Jelis zich een weinig achteraf hield. Huyg begon nu:

„Komt aan nu, gij ellendige monniken, scheidt nu eens uit met uw naar gehuil. Gij moest u schamen! Is dat nu mannenwerk, zoo te janken? Het bevalt u zeker zoo niet al te best? Welnu, uw lijden kan kort zijn.”

„Och, doet ons toch geen kwaad, goede mannen!” smeekte Nicolaas, „ik wil alle dagen tien „Pater noster” voor u bidden, als ge ons niets doet.”

„Bid die maar voor uzelfven,” bromde Huyg, „en houd u nu stil. Mannen, als hij weer spreekt, vóór ik hem vraag, geef hem dan eens een bangmakertje.”

„Ik ben al stil,” riep hij met een heel zoete stem..

„Hoort mij nu eens aan,” sprak Huyg verder. „Het is ons ter oore gekomen, dat gij voor eenige jaren een meisje in een klooster hebt gestopt, zonder de toestemming van haar vader. Nu eischen wij van u, dat ge ons niet alleen zegt, waar zij zich bevindt, maar dat ge met ons derwaarts gaat. Wij zullen met dezen wagen er heen rijden, en als de verloren dochter gevonden is, zult gij vrij zijn, maar ook niet eerder. Wilt gij dit niet beloven, dan brengen wij u naar een geheime plaats, waar gij opgesloten zult worden, totdat gij doet, wat wij nu van u eischen. Wat zegt gij hierop? Gij, Paulus, spreek!”

„Wij kunnen daaraan niet voldoen,” antwoordde Paulus met gehuichelde vriendelijkheid.

„Wij kunnen dat niet doen, want wij weten niet, waar zij is.”

„Nu liegt gij weer, gij hebt immers gisteren

tot iemand gezegd, dat zij te 's-Hertogenbosch is."

„Och, toe Paulus," begon Nicolaas, maar verschrikt voegde hij er bij: „o, neen, ik vergiste mij, ik ben al weer stil."

„Ik heb wel gezegd, dat zij te 's Hertogenbosch is," hernam Paulus, „doch daar is zij niet meer."

„Monnik," begon Huyg in drift uit te roepen, „geen gedraai meer, hoor! Kort en goed moet het zijn: ja, of neen. Zegt ge geen ja, dan zullen wij het er voor houden, dat ge neen bedoeld hebt. Nu is zij te 's-Hertogenbosch ook al niet meer. Wat is dat voor geseur!"

„Mannen," antwoordde Paulus, „komtaan, nu zal ik u alles zeggen: dan zult ge zien, dat ik u haar niet aanwijzen kan. Zij is het klooster ontvlucht. Met meer andere nonnen is zij kettersch geworden, en heeft daarna het convent verlaten. Nu zal zij wel omzwerfen, want met haar veiligheid is het gedaan."

Allen, die deze woorden hoorden, dachten, dat de monnik weer loog en Huyg riep al uit: „Dat hebt ge nu eens mooi bedacht. Ge zijt me een vos, hoor! Gij..."

Doch hij werd verhinderd voort te gaan.

„Zie hier," riep Paulus hem in de rede vallende, en een papier uit zijn pij te voorschijn halende, „zie hier het bewijs. Dit is een lijst door Van Egmond onder-teekend, welke de namen bevat van weggelooopen kloosterlingen. Wat het doel van deze lijst is, is voor u van geen belang. Nu, daarbij zult ge ook vinden den naam:

Anneke, dochter van Jelis Heynes van Antwerpen.

Haar naam, dien zij in het klooster droeg, de naam van het klooster zelf en de dag van haar wegloopen en nog meer bijzonderheden staan er bij opgegeven, doch die weet ik niet zoo uit 't hoofd."

„Gij kunt ons wel alles vertellen," riep Huyg, „want wij kunnen het niet nazien. Ik wou, dat we een lantaarn hadden."

„Nu, laat een van u deze lijst nemen en ergens gaan waar licht is. Dan zult ge u kunnen overtuigen, dat ik de waarheid gesproken heb," stelde Paulus voor.

„Ik geloof, dat dit een goed voorstel is," zei Huyg, en zich tot Jelis den Zwerveling richtende, voegde hij er bij: „Ga jij eens even met deze lijst naar „De Allemansvriend." Daar zijn we nog het dichtst bij. Misschien hangt voor het huis nog de lantaarn, die de voerman gebruikt heeft bij het aanspannen der paarden. Kijk dan, of deze monnik waarheid zegt."

Jelis nam de lijst en spoedde zich heen. Hij brandde van verlangen, om tot zekerheid te komen.

„Zou het waar zijn," dacht hij, „zou ze kettersch geworden wezen?"

Als iemand hem vroeger zoo iets gezegd had, hij zou er een grooten afkeer van gevoeld hebben, maar sedert het bezoek bij Luytgens was die afkeer zoo groot niet meer.

Spoedig was hij bij de herberg; tot zijn geluk stond de lantaarn nog te branden bij de schuur. Hij las en zocht — want het was een nog al lange lijst — en ja,

eindelijk daar vond hij den naam. Hij las de bijzonderheden, welke er bij gevoegd waren, vouwde toen de lijst weer toe en haastte zich naar zijn kameraden.

„Mannen,” riep hij, „laat ze maar los, 't is waar, de naam staat er op.”

„Komtaan, monniken,” riep Huyg, „'t doet me plezier voor jelui. Nu zullen we je laten gaan. Maar we moeten eerst den voerman weer opzoeken.”

„Die is hier dicht bij met de paarden,” hernam Jelis.

„Voerman, kom maar hier! ge kunt weer vertrekken. We zullen je even helpen de paarden voorspannen!” schreeuwde Huyg.

De doorgesneden riemen werden door de touwen vervangen, waarmee de ketters waren gebonden geweest. Jelis drukte hem zooveel geld in de hand, dat hij er geen scha bij leed en toen zei Huijg:

„Je hebt nu veel lichter vracht, voerman! De gevangenen gaan natuurlijk met ons mee.”

Daarop ging het vijftal heen. Huyg kon niet nalaten, den monniken nog toe te roepen:

„Goede reis, spionnen! Brengt onze groete over aan de inquisiteurs en zegt hun, dat wij hun den raad geven, u nooit weer als spionnen uit te zenden.”

„Die groete kan u nog wel eens rouwen,” bromde Paulus. Het speet hem, dat hij geen dezer mannen kende, want ook Jelis had hij niet herkend in de duisternis. Toch begreep hij heel goed, dat de man, dien men in de herberg „Zwerveling” noemde, de aanleg-

ger van deze zaak moest zijn. Tegen dien man was zijn woede vooral ontstoken; om hem des te zekerder te treffen, nam hij zich voor, hem als ketter aan te klagen. Dan — zoo dacht hij — zou de pijnbank een middel wezen, om de namen dezer andere mannen te weten te komen.

Terwijl ons vijftal zich naar Antwerpen terugspoedde, bespraken ze onderweg natuurlijk den afloop dezer zaak. Allen waren tevreden over den afloop. Alleen Huyg zei:

„'t Is toch jammer, Zwerveling, dat uw dochter een kettersche meid geworden is.”

Jelis antwoordde: „Als zij zoo geworden is, als ik enkele ketters ken, dan heb ik er niets tegen.”

„Ja,” zei Hans de Snijder, „ik ken ook wel enkele kettersche menschen. Maar 't was te wenschen, hoor, dat wij allen zoo waren als zij. Alleen 't is wat gevaarlijk.”

„Maar, Zwerveling,” begon Ellard, „wat heb ik van den monnik gehoord, heet gij Jelis Heynes?”

„Ja, dat is mijn naam.”

„Gij zijt langen tijd een zonderling man in onze oogen geweest. Er was zooveel geheimzinnigs aan u, ook door de vreemde kleeding, die gij gewoonlijk droegt,” sprak nu Thijs, „ik had nooit gedacht, dat we u nog eens beter zouden leeren kennen.”

„Ja, vrienden,” antwoordde Jelis, „die zonderlinge kleeding droeg ik, omdat ik — bij al de nasporingen naar mijn dochter mij dikwijls meer dan eens naar

dezelfde plaats moest begeven en dan was het in mijn belang er voor te zorgen, dat men mij niet herkende. Daarom droeg ik nu eens zulk een en dan weer een ander gewaad."

Zoo sprekende waren ze spoedig binnen Antwerpen. De poort was dicht, maar zij wisten wel een middel om in de stad te komen. Jelis gaf allen de toegezegde belooning en ieder spoedde zich naar huis, om nog enkele uren de nachtrust te genieten.

VII.

De Zwerveling wordt een ketter.

Toen Jelis na de nachtelijke onderneming, in het vorige hoofdstuk verhaald, was thuis gekomen, was er aan slapen geen denken, ofschoon het reeds diep in den nacht was. Hij had zooveel stof tot nadenken, dat hij onwillekeurig op een stoel neerviel, zonder zelfs een licht aan te steken. Uren lang zat hij daar te peinzen over hetgeen hij nu vernomen had en over wat hem verder te doen stond.

Hij wist dan nu toch één ding met zekerheid aangaande zijn dochter, n.l. dat zij een ketterin was geworden, maar er was nog zooveel, dat hij ook gaarne wenschte te weten en waaromtrent hij nog geheel in het onzekere was, zooals b.v. waar zij zich thans bevond en hoe hij haar terug zou bekomen. Hij wist bijna niet, of hij zich moest verblijden over het gehoorde, ja dan neen. Wel verheugde hij zich er over, dat zij uit het klooster gevlucht was, maar waar zou hij haar nu vinden? Bevond zij zich dicht bij hem, of was zij misschien verre, zeer verre van hem af? Wat zou hij kunnen doen, om haar op te sporen? Hij wist het niet.

Deze onzekerheid was hem zeer pijnlijk en toch, hoe hij ook peinsde, hij bleef in het onzekere. Gis-

teren had hij nog gedacht, spoedig op reis te kunnen gaan, om haar op te sporen, doch thans zag hij zich in een omstandigheid, waarin hij niets kon doen. Dit maakte hem moedeloos. En of het daglicht al spoedig vroolijk in zijn vertrek doordrong, en hij aan allerlei geluiden kon hooren, dat de menschen hun bedrijf weer waren begonnen, hij bleef in dezelfde sombere gemoedsstemming dien ganschen Zaterdag. De nacht bracht hem door een kortstondigen slaap een kleine verkwikking, maar de Zondag werd ook in de grootste neerslachtigheid doorgebracht. Telkens deed hij moeite, om toch een middel te verzinnen, waardoor hij uit deze onzekerheid zou kunnen geraken, doch ook telkens was het te vergeefs. Eindelijk kwam hij op de gedachte, den volgenden Maandag zich nog eens naar Luytgens te begeven. Dien man had hij toch reeds met zijn geheim bekend gemaakt en onwillekeurig gevoelde hij zich tot hem aangetrokken door den vriendelijken ernst, dien hij bij dezen man had opgemerkt. Alleen de gedachte, dat hij zijn bezwaren aan iemand zou kunnen bekend maken, gaf hem eenige verlichting.

Den volgenden voormiddag begaf hij zich dan ook reeds derwaarts, doch toen hij bij Govert binnenkwam, werd hij zeer getroffen door de ontstelde gezichten van hem en zijn vrouw en zijn zoon, zoodat hij — zijn eigen bezwaren vergetende — niet kon nalaten te vragen:

Er is toch geen onheil overkomen, Luytgens?"

„Och ja, goede vriend," klonk het antwoord, „wij zijn in grooten kommer wegens onzen waarden prior Spreng, dien gij nu ook kent."

„Wat is er dan met hem gebeurd?" vroeg Jelis zeer belangstellend, terwijl hij reeds giste, welk antwoord hierop volgen zou.

„Gij weet, dat wij Vrijdag allen meenden, dat er vóór Zondag geen gevaar voor hem zou bestaan," begon nu Govert, „maar wij hebben ons vergist. Hij is reeds in de handen der inquisiteurs."

Bij deze woorden kwamen hem de tranen in de oogen, en ook Jelis was zeer getroffen, door dit onverwachte bericht.

„Dat de wolken zich boven onze hoofden samenpakten," ging Luytgens voort, „en een steeds dreigender aanzien kregen, wisten wij. Dat de inquisiteurs hun voorbereidende werkzaamheden begonnen waren, en naar alle streken, waar zij ketterij vermoedden, spionnen hadden uitgezonden, was ons bekend, ook door hetgeen gijzelf ons hebt meegedeeld, maar dat zij zoo snel hun slag zouden slaan, dat hadden wij niet gedacht. Gisterenmiddag, dus op Zondag, zijn de beide inquisiteurs Van der Hulst en Van Egmond vermomd in de stad gekomen. Zij zijn in de kerk gegaan en hebben onzen waarden vader Spreng hooren prediken, maar helaas! niet om naar des Heeren Woord, dat hij verkondigde, te handelen, maar om zich te overtuigen, of hij ook iets sprak, dat niet met de leer der geestelijken overeenkwam.

En zij hebben zich kunnen overtuigen, want de geliefde man wees in vurige taal zijn hoorders op de zaligheid, die alleen bij Christus en niet bij de heiligen of de beelden te krijgen is. Niemand heeft hen in de kerk herkend en 's avonds toen de andere kloosterlingen reeds ter ruste gegaan waren, hebben ze hem gevangen genomen. Hij zat nog alleen in zijn cel, om den Bijbel te onderzoeken, toen hij plotseling wapengekletter en den stap van krijgslieden in de gang hoorde en eer hij zich nog goed kon bezinnen, wat te doen, trad Van Egmond met zijn dienaren bij hem binnen, nam hem gevangen, liet hem binden, in een wagen werpen, welke voor de poort gereed stond, en naar Brussel brengen. Hedenmorgen hebben wij deze treurmare eerst vernomen."

Luytgens had moeite voort te gaan. Ook vrouw Geertrui en Jacob Luytgens waren tot tranen toe bewogen.

„Ik heb deernis met den armen man," zei Jelis, „want het is te denken, dat hij niet zacht behandeld zal worden."

„En toch," hernam de bedroefde schoenmaker, „hoe treurig wij ook zijn mogen, betaamt het ons de vierde bede van het Pater nostre gedurig te herhalen: „Dijn wille gheschie." Wat de Heere over ons beschikt, het dient al tot onze zaligheid, indien wij in Hem gelooven. Wij willen hopen, dat vader Spreng getrouw en standvastig moge blijven, ook al moet hij deswege brandstapel of schavot beklimmen. Van

harte hopen wij voor hem te bidden, dat de Heere hem die standvastigheid en dien moed moge schenken."

Jelis kon niet veel heil in zulk een standvastigheid zien, die den dood ten gevolge had; maar toch was hij geroerd door zulke woorden. Hij gaf dit evenwel niet te kennen, maar zei:

„Ik ben tot u gekomen, Govert, om de vele bezwaren, die ik heb, eens voor u uit te storten, doch ik zie, gij hebt reeds kommer genoeg."

„Toch niet zooveel, dat ik niet in uw moeilijkheden zou kunnen deelen, en u niet zou willen helpen en raden, waar ik kan," antwoordde Luytgens vriendelijk deelnemend. „Zeg maar vrij, al wat u bezwaart."

Door deze vriendelijke taal aangemoedigd, verhaalde Jelis alles, wat hij nu aangaande zijn dochter wist, en ook, hoe hij het gewaar geworden was. Govert en de zijnen hoorden hem met bevreemding aan, toen hij van dat nachtelijke avontuur met zeker welgevallen verhaalde. De eerste kon niet nalaten, bij dit verhaal nu en dan eens ernstig het hoofd te schudden. Toen Jelis uitgesproken had, zei hij:

„Wel, ik verblijd mij ten zeerste er over, dat uw dochter het klooster verlaten en het pausdom den rug toegekeerd heeft. Zij zal zeker wel vervolgd worden, maar — al moest ook zij om de zaak des Heeren op het schavot sterven, het zou voor haar een groot gewin zijn."

Jelis rilde er van, toen hij de laatste woorden

hoorde. Daaraan had hij nog niet eens gedacht, dat het ook mogelijk was, dat zijn Anneke den marteldood moest ondergaan.

„Maar,” zei Luytgens verder, „hoezeer ik mij daarover ook verblijd, toch kan ik niet nalaten, u te zeggen, dat gij zeer verkeerd gehandeld hebt met die monniken, want gij hebt niet alleen met list gehandeld, maar ook met bedrog en alle bedrog is zonde.”

Daar had Jelis in het geheel niet aan gedacht. Het speet hem haast, dat hij bij Govert gekomen was en alles verteld had. Deze bemerkte zijn verlegenheid en zei daarom:

„Ik geloof wel, goede vriend, dat gij het in onwetendheid gedaan hebt, want de geestelijken onderwijzen het volk niet en gaan zelf in allerlei bedrog voor, maar toch moet ik u zeggen, dat gij daarin gezondigd hebt tegen des Heeren Wet.”

Deze woorden werden met zooveel liefde en deelneming uitgesproken, dat Jelis beschaamd stond, en ze ter harte nam. Hij keek eerst voor zich, doch plotseling richtte hij het hoofd op, keek Govert aan en zei:

„Zijn alle ketters, zooals gij?”

„Hoe bedoelt ge dat?”

„Ik bedoel, of ze zoo goed en vriendelijk zijn en zulke goede woorden kunnen spreken”

„Wel, vriend, gij moet mij niet prijzen! Ik ben uit mijzelf een slecht en goddeloos zondaar. Is er iets goeds aan mij, dan heeft de Heere mij dat geschon-

ken. Allen, die ketters zijn, wenschen door Gods genade zoo te wezen, als de Heere Jezus was, toen hij op aarde rondwandelde. Maar wat wilt ge eigenlijk met die vraag?"

„Ik wilde dit zeggen: als alle ketters zóó waren, dan zou ik er blij om zijn, dat mijn dochter er ook toe behoort, en dan zou ik ook wenschen het te worden.“

„Ik hoop van harte, dat gij het zult worden, maar dan moet gij niet op menschen zien, doch alleen op Christus. Hebt gij den Bijbel wel eens gelezen?"

„Neen, Govert, nimmer las ik dien.“

„Zoudt ge hem niet willen lezen? De paus en de priesters en de keizer verbieden het wel, maar Christus gebiedt het.“

„Ik zou denken, dat het wel betaamt te doen, wat God gebiedt.“

„Dus wilt gij hem wel lezen?"

„O, ja, maar ik heb er geen.“

„Ik zal u zulk een boek leenen.“

Dit zeggende gaf Luytgens hem een gedrukt Nieuwe Testament, dat bij Hans van Ravesmonde was uitgegeven. Hij voegde er nog bij:

„Als ge dit boek nu met aandacht leest, zult ge zien, dat alles wat de paus leert over goede werken, over aanbidding van beelden en heiligen, over biecht en aflaat, over mis en vagevuur, niets anders is dan leugen en bedrog en dat de zaligheid alleen is gelegen in Christus.“

Jelis nam het boek en Luytgens bad in stilte tot God, of het Hem behaagde Zijn woord ook bij dezen te zegenen.

„Maar wat zijt gij nu van plan te doen, aangaande uw dochter?” vroeg Govert verder.

„Dat weet ik niet,” hernam Jelis, „ik ben juist tot u gekomen, om uw raad daarin te vragen. Wist ik, waar zij zich bevindt, ik zou ten spoedigste tot haar gaan, maar ik weet niet, waarheen mij te wenden. Ik ben er soms moedeloos onder en dan geef ik alle hoop op, om haar nog eens weer te vinden.”

„Ik geloof,” zei Luytgens, „dat ge thans niets kunt doen, dan verder afwachten, wat de Heere doen zal. Hij bestiert en leidt alle dingen. Indien het Hem behaagt, zal Hij u te Zijner tijd wel nieuwe aanwijzingen geven, en indien Hij wil, dat gij haar op aarde niet weervindt, dan is het toch een groote troost voor u te weten, dat zij een discipelin van Christus geworden is.”

„Het zal mij wel moeilijk vallen, niets te doen en maar stilletjes af te wachten in deze zaak, doch het zal wel het beste zijn.” dit zeggende stond Jelis op en wilde zich weer naar zijn woning begeven.

„Heden avond komen hier enkele vrienden,” begon Luytgens toen weer, „en dan lezen wij gezamenlijk den Bijbel. Als ge lust hebt, die samenkomst bij te wonen, het zal ons aangenaam zijn.”

„Ik hoop te komen,” zei Jelis en daarmee nam hij afscheid en ging heen.

Spoedig was hij bezig, Gods woord te onderzoeken. Het was hem, alsof hij in een nieuwe wereld leefde, toen hij eenigen tijd er in gelezen had. Zonder er aan te denken las hij maar al voort, en de Heere zegende het gelezene aan zijn hart.

's Avonds was hij weer bij Govert en woonde de samenkomst der vrienden bij; hij hoorde naar hun gesprekken over den Bijbel; hij hoorde naar hun bidden en het was hem soms, alsof hij mee bad. Sedert dezen dag was de vriendschap tusschen hem en Luytgens voor goed gesloten en bijna dagelijks kwam hij enkele oogenblikken bij dezen aan huis. Ze spraken dan veelal over die dingen, welke Jelis weer in den Bijbel gelezen had, en deze gesprekken, zoowel als de lezing zelve van den Bijbel, en de samenkomsten, welke hij verder bijwoonde, werden de middelen in Gods hand, om hem langzamerhand de oogen te openen voor den ongelukkigen toestand, waarin hij als zondaar zich bevond, maar ook voor het groote heil, dat door Christus voor zulke zondaren is aangebracht. Door het geloof in dien Christus vond hij eindelijk vrede voor zijn hart. Luytgens en zijn vrienden bemerkten met blijdschap de vorderingen van hun nieuwen vriend; veel werd er voor hem gebeden, maar ook hartelijk met hem gedankt, toen hij er eindelijk toe kwam, om het uit te spreken, dat ook hij zijn zaligheid alleen in Christus stelde.

Sedert dien tijd was het Jelis, alsof een nieuw leven voor hem begonnen was. Hij kon nu met al zijn

bezwaren, ook met al zijn wenschen vrijmoedig tot God gaan, en hij leerde steeds meer al zijn belangen, ook die aangaande zijn geliefde dochter, aan de hand des Heeren toevertrouwen.

Was reeds Govert Luytgens zijn vaderlijken vriend en raadsman, die in alles hem goede wenken wist te geven, hij werd het nu steeds meer. Jelis kwam weldra bijna dagelijks bij hem aan huis en ontmoette daar gedurig andere vrienden, die evenals hij van de afgoderij der Roomsche kerk afkeerig waren geworden en God overeenkomstig den Bijbel wenschten te dienen. Dat er dan door hen ook veel werd gesproken over- en gebeden voor den geliefden prior Spreng, spreekt van zelf.

VIII.

De Zwerveling wreekt zich.

Eenige weken na het boven verhaalde waren er onrustbarende geruchten doorgedrongen tot den kleinen vriendenkring, die zich gedurig ten huize van Govert Luytgens verzamelde; men vertelde elkander, dat prior Spreng zoo vreeslijk streng door de inquisitie werd behandeld en dat hij nu reeds veroordeeld was, om verbrand te worden. En dit gerucht was voor het grootste deel waarheid. Spreng was te Brussel in een akeligen kerker geworpen, waarin bijna geen licht kon doordringen; hij ontving weinig en slecht voedsel en onzuiver water, doch dat hij werkelijk reeds tot den vuurdood veroordeeld was, was onwaar. Wel kon men zeker zeggen, dat dit het eind zou zijn, indien hij standvastig bleef, maar

Toen deze geruchten bij de vrienden bekend waren, was Jelis de Zwerveling niet meer rustig. De anderen gaven de zaak in de hand des Heeren over en baden; Jelis bad ook, maar hij deed meer. Hij spoedde zich naar Brussel, om te zien, of de geruchten waarheid behelsden, en — zoo — ja — of hij dan ook iets doen kon om den geliefden man te bevrijden.

Daar aangekomen, richtte hij zijn schreden naar

de woning van Hendriks, een bakker, die vroeger in Antwerpen had gewoond, met wien Luytgens zeer bevriend was geweest en die ook een vurig aanhanger was van de „nieuwe leer." Met een aanbeveling van Luytgens werd hij daar wel ontvangen.

Nadat hij had meegedeeld, wie hij was en waarom hij gekomen was, vernam hij aangaande Jacobus Spreng het allersmartelijkste nieuws, dat hij had kunnen denken. Het kwam hier op neêr.

Door de slechte behandeling in den kerker had Spreng in deze enkele weken al zijn lichaams- en geestkracht verloren. Hij geleek een geraamte. Bij de eerste verhooren voor zijn rechters bleef hij getrouw het Evangelie belijden, maar langzamerhand begon hij te weifelen. De priesters deden al hun best om hem tot herroepen en schuldbelijdenis over te halen; zij dreigden hem eensdeels met den verschriklijksten dood, indien hij volhardde, anderzijds schilderden ze hem de aangenaamste gevolgen, indien hij er toe komen kon, om de ketterij af te zweren. Eindelijk werd hem gezegd, dat hem nog één dag van beraad zou gegeven worden, en — indien hij dan nog volhardde — zou hij verbrand worden. Die laatste dag was een vreeselijke dag voor hem. Het was, alsof al de machten der hel op hem afkwamen om hem te doen twijfelen, of de „nieuwe leer" wel de waarheid was, — thans bezweek hij in de verzoeking. Toen hij den volgenden dag weêr voor zijn rechters gebracht werd, kuste hij het kruisbeeld en verklaarde

zich bereid, de „nieuwe leer" af te zweren. De inquisitie nam daarmee genoegen, maar de afzwering moest in het openbaar geschieden. Op een bepaald uur moest hij in de St. Gudulakerk verschijnen, om ten aanhoore van de opgekomen schare zijn zonde te belijden.

Jelis was zeer ontroerd, toen hij dit hoorde. Een langdurig stilzwijgen was het veelzeggend teeken van zijn verbazing en teleurstelling.

„De arme man!" zoo riep hij eindelijk uit, „zoo dicht was hij bij de martelaarskroon en hij versmaadt die!

Hoe is het mogelijk! Zoo is dan bewaarheid, wat hij vroeger reeds vreesde, dat hij des Heeren niet waardig zou blijken. Ik heb innig medelijden met hem."

„Hij zal er berouw over krijgen," profeteerde Hendriks, „deze daar zal hem later bittere tranen doen schreien. Laten wij veel voor hem bidden."

„Wanneer heeft hij de ketterij afgezworen?" vroeg nu Jelis verder.

„Dat heeft hij nog niet gedaan ;de dag van morgen is daarvoor bestemd."

„O, laten we dan voor hem bidden, den ganschen nacht voor hem bidden wie weet, of hij nog geen berouw krijgt, eer het te laat is."

En zij baden voor hem, en wachtten met angstige spanning af, wat de volgende dag zou brengen. Toen op het bepaalde uur de menigte zich tempelwaarts spoedde, gingen ook zij derwaarts, in de hoop, dat

Eindelijk daar komt hij! Zie, hij is met het gewaad van een
boeteling omhangen

Spreng nog in het laatste oogenblik tot inkeer zou komen. Zonder ophouden stegen hun gebeden opwaarts, om kracht en genade voor den armen man. Een groote schare was reeds in de kerk aanwezig, ook een menigte priesters, die getuigen wilden zijn van de overwinning, die Rome hier behaalde. Eindelijk, daar komt hij! Zie, hij is met het gewaad van een boeteling omhangen. Wat ziet hij er ontgaan en bleek uit! Knikken niet zijn knieën? Schijnen niet zijn oogen rood van het weenen? Jelis, die bij den ingang heeft plaats genomen, tracht hem te naderen, maar vele priesters met kruisbeelden en vaandels en kaarsen omringen hem, zoodat hij vergeefsche moeite doet. Daar Spreng met voorovergebogen hoofd en den blik naar den grond gericht, voorschrijdt, gelukt het Jelis al evenmin zijn oog te ontmoeten. Over de schouders van de achterste priesters heen tracht hij hem nog iets in het oor te fluisteren. „Wie volhardt tot het einde. . . .” doch hij houdt de verdere woorden maar binnen, want het is zichtbaar, dat deze klanken zijn oor niet bereiken, anders zou hij zijn hoofd wel een weinig — al was het maar voor een oogenblik — oprichten. Met angstige spanning zien Jelis en Hendriks hem daar heen gaan. Zie — ach, dat voerspelt niets goeds — daar zet hij de gewijde kaars, die hij in zijn hand had, aan de voeten van het Maria-beeld neer. Al de vrienden, — want er zijn er meer in de kerk dan Jelis en Hendriks — beven van schrik. Het is hun nu bijna zoo goed als zeker, dat de

hel de overwinning behalen zal. Maar toch — men kon het nog niet weten De liefde doet hen nog hopen tot het laatste oogenblik. Met ontroering wachten zij af, wat verder volgen zal. Lang behoeven zij niet te wachten. Zie, daar treedt Van Egmond op, om Spreng voor te lezen, wat hij met een eed moet bezweren, n.l. dat hij belijdt gezondigd te hebben door af te wijken van de kerkleer en dat hij verklaart voortaan van die vervloekte ketterij afstand te doen om zich weer geheel aan de voorschriften der Kerk te onderwerpen. En zie — waarlijk, waarlijk! — de arme Spreng steekt de bevende vingers op en zweert den duren eed, die Van Egmond hem voorzegt.

Jelis hoort dit niet meer. Het is hem, alsof hij de hel haar kaken ziet opsperren, om zijn slachtoffer in te zwelgen. Hij ziet het niet, dat Spreng daarna deemoedig voor het Maria-beeld neerknielt, om „Onze Lieve Vrouw" vergiffenis te smeeken en hare voorpraak bij God in te roepen. Jelis ziet dit niet. Zijn oogen zijn beneveld door schrik en ontsteltenis. Hoor, daar laat het orgel zich hooren, om een overwinningslied door den tempel te doen galmen. Maar Jelis hoort geen orgel. Wel hoort hij geluiden, doch het zijn voor hem slechts jubelkreten, die de duivelen in de hel aanheffen om deze victorie. De angst grijpt hem dermate aan, dat hij zichzelf geen meester blijft. Alsof de hel hem op de hielen zit, slaakt hij een doordringende gil en neemt haastig de vlucht, terwijl hij nog uitroept: „Vliedt, vliedt uit dit voorportaal der hell!"

Onder het geruisch van de orgeltonen drong zijn geroep echter niet ver in de kerk door. Slechts zij, die het dichtst bij hem waren, hoorden en verstonden het; dezen keken wel verschrikt en verwonderd op, doch — daar zij niet recht begrepen, wat dit betekende — weken zij niet van hun plaats.

Ja, toch was er een, die Jelis naging. Het was een monnik, die reeds geruimen tijd achter hem had gestaan en hem telkens in het oog had gehouden, alsof hij bijzonder belang in hem stelde. Jelis had hem niet opgemerkt, eigenlijk had hij onder heel de menigte niemand gezien, dan Spreng. Had hij den monnik gezien, dan zou hij hem herkend hebben, want het was niemand anders dan „rooie“ Paulus.

Hij had thans den Zwerveling herkend, niettegenstaande deze een ander gewaad droeg dan bij de vorige ontmoeting; hij had hem herkend aan zijn trekken en aan geheel zijn houding. Reeds zoolang hij daar stond, had hij op wraak gezonnen, want te vergeefs had hij ook dezen Zwerveling als een ketter bij de inquisiteurs aangegeven. Deze hadden namelijk het plan, zich slechts met de kettersche geestelijken te bemoeien, in de hoop, dat het volk, dat met hen afgeweken was, dan wel langzamerhand tot de oude paden zou terugkeeren. Later, ja, reeds vrij spoedig zouden ze ook hun hand aan anderen dan geestelijken slaan. Zoo was er dus op het aanbrengen van Paulus weinig acht geslagen.

Toen de laatste dag zag, dat Jelis zich zoo snel verwijderde, liep hij hem na, in de hoop, dat hij nog gelegenheid zou vinden, om zich te wreken. De vluchteling bemerkte eerst niet, dat iemand hem op de hielen volgde, en daar hij langzamerhand zijn kalmte herkreeg, vertraagde hij zijn tred, zoodat de monnik hem gemaklijker kon bijhouden. Eindelijk keek hij achterom — en tot zijn groote verbazing zag hij Paulus. Het viel hem gemakkelijk te gissen, wat deze in zijn schild voerde; daarom dacht Jelis: „Hij moet niet weten, waar ik thuis ben, want dan kan hij mij dezen nacht wel laten gevangen nemen; ik zal het huis van Hendriks voorbij gaan en door een snellen loop trachten uit zijn gezicht te komen; langs een omweg kan ik er dan straks wel heen gaan.” Zoo denkende versnelde hij weer zijn schreden, maar toen de monnik dit zag, deed hij dat eveneens, ofschoon het hem zeer moeilijk viel. Juist toen Jelis dicht bij het huis van zijn vriend Hendriks was gekomen, hoorde hij een harden smak en bijna tegelijk een pijnlijken schreeuw.

Hij keek achter zich — en ziedaar, de monnik lag voorover op den grond. Op de hobbelige straat kon hij slechts met moeite zoo snel voortkomen en eindelijk was hij gestruikeld en gevallen. Toen Jelis dit zag, kwamen er meteen eenige straatjongens op af, die zich hartelijk vermaakten over den val des monniks.

„Hei, pater,“ riep er een, „hadt ge het ons maar

even gezegd, dat ge wildet vallen, dan zouden wij u wel vastgehouden hebben."

„Wat liep hij hard," zei een tweede, „o, men heeft hem zeker op de vlucht gejaagd met een gebraden kapoentje, of zoo iets, want daar houdt hij niet van, dat kan je wel zien."

„Monnik," schreeuwde een derde, „mij dunkt, gij zijt dom gevallen. Ik zou in uw plaats liever op een zacht bed gevallen zijn. Maar het schijnt hem nog al te bevallen," zei hij, zich tot zijn makkers wendende, „want hij blijft stil liggen."

Jelis was blijven staan. Toen hij de laatste woorden hoorde, dacht hij: „Hij kan wel een arm of een been gebroken hebben. Ik mocht wel eens gaan kijken."

Hij keerde terug tot den gevallen. Meteen begonnen de jongens den monnik aan zijn pij te trekken, zeggende: „Komaan, vrind, je moet niet huilen. Heb je je bezeerd? Kom, wees maar zoet, wij zullen je helpen en je bij moeder brengen. Waar woont het ventje?"

Zoo spottende en lachende, namen zij eindelijk de vrijheid hem aan het been te trekken. Hij, die dit deed, riep verwonderd uit: „o wee, wat is dat ding zwaar, wat zou daar allemaal wel in zitten?"

Jelis zag terstond, dat het een zeer ernstige val was. Het voorhoofd des monniks lag op een dikken, puntigen steen en het bloed, dat uit een groote wonde vloeide, en de kwetsuren aan de rechterwang getuig-

den, dat de aanraking met dien steen niet zacht was geweest. En daar de monnik zich niet bewoog, ook niet bij de plagerijen der jongens, begreep hij, dat de arme man door den val duizelig was geworden. Te gelijk was het, alsof een stem in zijn binnenste sprak: „God geeft u u thans gelegenheid, om aan dezen man goed te maken, wat gij vroeger jegens hem misdaan hebt.” Hij was dan ook terstond genegen den man te helpen.

Maar de straatjongens gingen maar voort met hun onbarmhartige plagerijen.

„Kijk,” riep er weêr een, „hij doet net, alsof hij slaapt. Maar hij weet wel beter. 't Is zeker een stout jongetje, dat zijn Pater Noster niet wil opzeggen.”

„Ik zal hem eens wakker maken,” begon een ander. En meteen schreeuwde hij den monnik hard voor het oor: „Pater, geef je non een zoen!”

Jelis begreep, dat hij aan deze aardigheden een eind moest maken, maar hij was wel zoo verstandig, dat hij geen vermaningen of bestraffingen onder dit volkje uitdeelde. Hij begreep zeer wel, dat ze dan hemzelf op het lijf zouden vallen met hun guitenstreken. Daarom zei hij:

„Komaan, jongens, het treft goed, dat gij hier zijt. Gij schijnt mij nog al sterke en rappe knapen. Och, helpt mij nu een beetje, want deze man moet in huis gedragen worden; hij schijnt zich ernstig bezeerd te hebben en bewusteloos te zijn.”

Dat woord viel in goede aarde. Terstond scheidden ze met hun grappen uit.

„Waar moeten we hem naar toe brengen?“ vroegen zij.

„Daar in dit huis,“ zei Jelis, terwijl hij naar de woning van Hendriks wees.

Toch zou het met de hulp dier jongens alleen niet gemakkelijk gegaan zijn, want Paulus was een man van gewicht. Maar er kwam hulp genoeg. Hendriks, en nog meer mannen, die net uit de kerk kwamen, namen met Jelis voorzichtig den monnik op, brachten hem in het aangewezen huis en legden hem in een bed, dat de vrouw van Hendriks daarvoor beschikbaar stelde. De monnik verroerde zich nog niet.

De vreemde helpers vertrokken spoedig weer, en nu vertelde Jelis aan Hendriks, wat er eigenlijk gebeurd was, en hoe en waar hij dezen monnik vroeger ontmoet had. Hij voegde er bij:

„Ik heb hem maar bij u in huis gebracht, omdat ik heel gaarne zelf mijn zorg aan dezen man besteden wil, wijl hij mijn vijand is.“

„Daar doet gij wel aan,“ zei Hendriks. „Zoo heeft ons ook de Heere Jezus geboden, toen Hij zei: „Hebt uw vijanden lief, doet wel dengenen, die u haten.“

Jelis nam nu de zorg voor den monnik geheel op zich. Hij hield zijn hoofd nat en koud met water, waschte voorzichtig de bloedende wonde en weldra gelukte het hem, het bloeden te stelpen. Maar de monnik bleef nog maar al bewusteloos.

Allerlei gedachten doorkruisten het hoofd van den Zwerveling, terwijl hij zoo voor het bed stond. Daar lag nu de man, die hem van zijn dochter had be-roofd; die hem jaren van verdriet en eenzaamheid en omzwerving had veroorzaakt; een verdriet, dat — ja, wel veel getemperd was, sedert hij den Heere vreesde — maar, toch nog niet geheel had opgehouden hem te kwellen, daar hij nog zijn lieve dochter miste.

Voorzeker, als hij daaraan dacht, dan viel het hem moeilijk, dien man te verplegen; dan zou hij haast geneigd zijn, zijn hand terug te trekken. Maar heel spoedig bestreed hij die booze gedachten weer en bad in stilte: „Heere, wil mij kracht schenken, om mijn vijand lief te hebben.”

Juist toen Jelis bij zichzelf begon te overleggen, of het ook noodig zou zijn, geneeskundige hulp in te roepen, slaakte de monnik een diepen zucht, deed de oogen open en keek verwilderd om zich heen. Onze verpleger trad een weinig terug.

„O, mijn hoofd, mijn hoofd!” zoo hoorde hij den monnik klagen. Hij wist zelf niet, of hij den zieke zou aanspreken, ja dan neen! Hij vreesde n.l. dat deze hem dan terstond weer kennen en dan misschien van ontsteltenis en woede opspringen zou. Daarom besloot hij eindelijk, zich een weinig terug te trekken, opdat de monnik hem niet zou zien.

Na nog eenige klachten over pijn aan zijn hoofd, werd deze weer stil en toen Jelis ten laatste heel

voorzichtig zijn bed naderde, merkte hij, dat de ongelukkige man sliep. Hij zette zich voor zijn bed neer en bad in stilte voor hem, die daar zoo ongelukkig neerlag; hij bad vooral om de zaligheid zijner ziel. Daarna verzonk hij in gepeins en vergeleek zijn tegenwoordigen toestand bij den vroegeren, toen hij nog niets anders kende dan de dwalingen der Roomsche Kerk, en hij dankte in stilte God, die hem zoo groot een heil had geschonken. Maar ook dacht hij aan den armen Spreng, die zoo vreeslijk in de klauwen des Satans was gevallen. Toen hoorde hij plotseling beweging in de bedstede; de monnik sloeg met de handen van zich af en begon op een driftige manier te spreken. Jelis luisterde. Vaak waren het onverstaanbare klanken, maar soms kon hij ze zoo duidelijk verstaan, dat hij al spoedig begreep, welk onderwerp hem bezig hield. Hij droomde:

„Houd hem vast, dien ketter,” zoo riep hij. „Pak aan, Nicolaas! Weet je niet meer, hoe hij ons beleedigd heeft?”

Soms ook maakte hij een heftige beweging, alsof hij met zijn handen iets zeer stevig vast hield, terwijl hij zei: „Zie zoo, daar heb ik hem!” Jelis begreep wel, wien de monnik daar in den droom vast hield.

Eindelijk werd hij weer stil en rustiger. Na nog een korte poos slapens, ontwaakte hij. Het eerste woord was weer een klacht over zijn hoofd; daarna richtte hij zich als verschrikt op, keek verbaasd om zich heen en vroeg: „Waar ben ik?”

Jelis, die zich terstond weêr terug getrokken had, kon nu niet nalaten, hem te antwoorden, maar hij ging zoo staan, dat Paulus hem niet in 't gelaat kon zien. Gij zijt hier in een goed huis," antwoordde hij, „wees maar gerust. Gij hebt u erg bezeerd daarom ;zijt gij hier gebracht en moet u heel rustig houden, anders zoudt ge u een ziekte op den hals kunnen halen."

„Ja, wel bezeerd. O, wat doet mij dat hoofd een pijn," hernam Paulus. „Maar — waar heb ik mij zoo bezeerd, hoe is dat gekomen?" vroeg hij, en daarbij zette hij een gezicht, alsof hij nadacht en alsof hem iets voor den geest zweefde, dat slechts wachtte op verduidelijking.

„Gij zijt gevallen op een steen," zei Jelis kortaf.

„O ja, nu weet ik het weêr; op straat viel ik; ik wilde dien kerel achterna loopen. Maar wie heeft mij nu hier gebracht; ik heb daar niets van gemerkt."

„Och," zei Jelis, „hulpvaardige handen hebben u hier gebracht; gij kondt toch niet op straat blijven liggen? Gij waart bewusteloos en hadt u heel erg bezeerd."

Jelis legde vooral nadruk op de woorden heel erg om zoo de gedachten des monniks weer op zijn kwetsuren te vestigen en van iets anders af te leiden. Maar hij liet zich niet afleiden.

„Waar is die kerel gebleven?" vroeg hij verder.

„Die is natuurlijk gegaan, waar hij het best gaan kon," antwoordde Jelis, die zich met nietszeggende

woorden uit deze verlegenheid moest redden, zonder onwaarheid te spreken.

„'t Is gek, dat ik ook net vallen moest," zei Paulus spijtig, „anders had ik hem wel in handen gekregen en dan"

„Gij moet u niet zoo opwinden, maar heel rustig zijn," vermaande Jelis, terwijl hij er bij voegde: „Hebt gij soms ook dorst? Of wilt ge iets eten?"

„Honger heb ik niet, maar wel dorst," antwoordde Paulus, terwijl hij een geluid liet hooren, dat moest aanduiden, hoe droog zijn keel was.

„Wat zult gij dan drinken?" vroeg Jelis.

„Geef mij . . . wat . . . bran . . . brandewijn," klonk het aarzelend antwoord.

„Ik vrees, dat dit niet goed voor u zou zijn; dien durf ik u niet geven," zei Jelis beslist. „Bier of wijn of melk zou u niet hinderen," voegde hij er bij.

„Geef mij dan maar wijn!"

Toen nu Jelis den wijn hem wilde overhandigen, keek de monnik hem onderzoekend aan, en — alsof hij zich zelf niet vertrouwde — boog hij het hoofd uit het bed, om beter te kunnen zien. Plotseling werd het op zijn gelaat zichtbaar, dat hij den man herkende. Schrik en ontsteltenis en woede, dat alles werd er zichtbaar op dat vuurroode aangezicht en in die wild rollende oogen. „Wat!" riep hij uit, en hij sloeg den beker met wijn terug, dien Jelis hem wilde overreiken. Op hetzelfde oogenblik sprong hij overeind en uit het bed. Jelis wist zoo spoedig niet, wat

te doen. Hij riep: „Och, ik bid u, houd u rustig; vrees niet voor mij, ik hoop u niets dan goed te doen! Denk toch aan uw wonde!” 't was al te vergeefs. De monnik schoot hem voorbij de deur uit; hij bekommerde zich niet meer over pijn of wonde. Jelis keek nog buiten, of hij misschien niet daar neerstorten zou, maar, neen! hij liep even snel als te voren en was spoedig verdwenen.

Niemand was meer teleurgesteld dan Jelis. Hij had gehoopt, zijn vijand door liefde te overwinnen, en thans was die hoop vervlogen. Toch was het hem een aangename gedachte, dat hij den monnik had kunnen toonen, hoe een ketter zich wreekt.

Toen Hendriks het gebeurde vernam, was hij bekommerd over Jelis. Hij zei:

„Ik vrees, goede vriend, dat gij hier nu niet langer veilig zijt. Hoe de monnik jegens u gezind is, hebt gij voldoende bemerkt, en hij weet nu, waar gij u bevindt. Ik vrees, dat hij zijn maatregelen zal nemen, om u in zijn macht te krijgen. Aan handlangers zal het hem wel niet ontbreken. Daarom — hoe gaarne ik u hier hield — ik zou om uw eigen veiligheid u raden, vertrek ten spoedigste van hier, vertrek nog heden. Ieder uur, iedere minuut toevens kan u noodlottig zijn.”

Jelis moest toestemmen, dat zijn vriend de zaken goed inzag en dat deze raad goed was. Daarom nam hij zoo spoedig mogelijk afscheid van het huisgezin zijns gastheers en met een: „De Heere geleide u!” liet deze hem gaan.

IX.

Dat was bijna slecht afgelopen voor den Zwerveling.

Weer waren eenige weken voorbijgegaan. Jelis de Zwerveling was behouden uit Brussel bij zijn vrienden te Antwerpen aangekomen.

Wat hij in dien kring had meegeedeeld aangaande Jacobus Spreng, had diepe ontroering verwekt. Veel liever hadden zij gehoord, dat de man, dien zij zoo lief hadden, ware verbrand, dan dat hij zijn geloof verloochende. Zij waren bekommerd over hem, want zij konden er niet aan twifelen, of deze afval zou voor hem zelf de bitterste gevolgen hebben. O, hoe hoopten zij, dat hij nog tot inkeer zou komen, om weer moedig van zijn Heere en Heiland te getuigen. Vurige gebeden werden voor hem opgezonden, en God hoorde hun gebed.

Slechts korten tijd daarna vernamen zij, dat Spreng weer openlijk als prediker was opgetreden. Uit den kerker ontslagen, had de vrijheid hem geen rust gebracht. Zijn geweten sprak, en weldra waren de folteringën daarvan heviger dan die der inquisitie ooit wezen konden. Berouw, bitter berouw maakten hem het leven zwaar. In zijn diepe ellende nam hij als een andere Petrus weer de toevlucht tot Christus, en hij werd niet afgewezen. Aan den voet van het Kruis

hervond hij den vrede, dien hij vroeger gesmaakt had, en als om goed te maken, wat hij misdaan had, begon hij weer openlijk voor zijn Heer uit te komen, terwijl hij ook ten aanhoore van iedereen beleed, dat hij zijn Heiland verloochend had. Ernstig waarschuwde hij tevens allen, om getrouw te blijven, daar hij de bittere gevolgen van den afval ondervonden had.

„Spreng predikt weer te Bruggel!" zoo hadden de vrienden elkander vol blijdschap toegeroepen. Hartelijk dankten zij daarvoor God. Sommigen van hen waren zelfs naar hem heen getogen, om zich te overtuigen van de waarheid van dit gerucht en zij waren niet teleurgesteld.

Daarna kwam weer een andere tijding: „Spreng is weer door de inquisitie gevangen genomen!" Hoewel het te voorzien was geweest, dat dit geschieden zou, waren zij er toch zeer door geschokt. O, hoe gaarne zou Jelis nu andermaal naar Brussel getogen zijn, om te zien, wat hij voor hem doen kon. Maar hij begreep, dat hij zich daar niet meer zonder gevaar vertoonen kon, zoolang „rooie" Paulus zich er bevond. Maar wat hij nu niet doen kon, deed een ander voor hem. In Antwerpen leefde een Franciskaner monnik, die door Spreng het Evangelie had leeren kennen. Tot dezen wendde Jelis zich. Een monnik was ook veel geschikter, om zoo iets te doen, dan een ander, immers een monnikspij verschaftte overal vrijen toegang.

Zoo toog deze dan naar Brussel, en het was hoog tijd, toen hij er kwam.

Spreng was in een nog akeliger kerker opgesloten en werd nog harder behandeld dan vroeger. Gelukkig bleef hij pal staan voor de zaak des Heeren. Zijn vonnis liet zich dan ook niet lang wachten: op de markt te Brussel zou hij verbrand worden. Zoo zeiden de inquisiteurs, maar de Heere had het anders gedacht.

Midden in den nacht gaat onze monnik naar zijn gevangenis; de wacht laat hem door en met een sleutel, dien hij in zijn pij verborgen had, opent hij de deur van de cel, waarin Spreng op een hoopje stroo lag uitgestrekt. Hij deelt dezen het doel van zijn komst mee, n.l. om hem te verlossen; werpt hem een mantel om; plaatst hem een baret op het hoofd en zoo leidt hij hem voorbij de wacht naar buiten. Bij een van zijn vrienden verwisselde hij vervolgens van kleeding, sloop de stad uit, besteed daar buiten een paard en eer de morgen aanbrak waren zoowel Spreng als de monnik verre van Brussel verwijderd. De eerste toog naar Luther te Wittenberg, waar hij behouden aankwam; de laatste naar Antwerpen, waar hij den vrienden een onuitsprekelijke blijdschap bereidde door dit bericht.

Enkele weken daarna, het was op een namiddag, waren zij wederom bitterlijk bedroefd. Weer was hun toen een hunner geliefde broeders ontnomen.

De inquisiteurs waren woedend, toen Spreng hun ontsnapt was. Zij hadden overal onderzoek laten doen

naar den vluchteling, doch te vergeefs. Daardoor werd hun toorn nog grooter en zij kozen zich spoedig een ander slachtoffer, waaraan zij hun woede konden koelen. Het was Hendrik van Zutphen, die in Sprengs plaats tot prior benoemd was. Hij was nog vrijmoediger prediker van de leer der vrije genade, dan Spreng geweest was. Bij het volk en zijn monniken was hij buitengewoon bemind.

Op den morgen van St. Michielsdag 1522, terwijl hij zich gereed maakte, om voor het volk in de kerk op te treden, drongen de dienaars der inquisitie het klooster binnen, namen hem gevangen en voerden hem naar een naburige abdij; later zou hij naar Brussel gevoerd worden. De monniken in het Augustijner klooster waren zeer verslagen, toen ook deze geliefde Prior hun ontnomen was. Toch maakten zij het niet bekend aan de schare, die in de kerk verzameld was. Eén hunner, de jeugdige Hendrik Voes, trad in des Priors plaats als prediker op. Wel zag het volk aan zijn ontsteld gelaat, dat er iets geschied moest zijn, maar de jonge prediker liet niet blijken, wat het mocht wezen; zelfs deelde hij de reden niet mee, waarom de geliefde Prior niet zelf was opgetreden. Eerst den volgenden dag werd het ruchtbaar in de stad, wat er gebeurd was. Govert Luytgens evenwel wist het vroeger; reeds dien zelfden namiddag kwam een der monniken hem het treurig nieuws bekend maken, en hij deelde het mee aan enkele vrienden, die hem bezochten, waartoe ook Jelis de Zwerveling

behoorde. Zij kwamen overeen, om het eerst den volgende dag ruchtbaar te maken.

Hoezeer deze tijding hen schokte, valt niet te zeggen. Hun oog en hart hief zich hemelwaarts, en gelijk vroeger voor den Apostel Petrus een gedurig gebed werd opgezonden door de gemeente te Jeruzalem, zoo ook klaagden zij hun nood aan Hem, die alleen helpen kon. Toch was bij al hun bidden het slot: „Uw wille geschiede!” En mocht het den Heere niet behagen, hun geliefden broeder uit de hand der vijanden te verlossen, dan baden zij, dat God hem getrouwheid mocht schenken, om te volharden tot het einde.

Jelis maakte de opmerking, dat het nog zoo moeilijk niet zou gaan, om Van Zutphen uit zijn gevangenis te verlossen. Hij zei aldus:

„Sedert de eerste gevangenneming van Spreng is het aantal voorstanders der Hervorming in deze stad verbazend toegenomen. Wat onze vijanden ten kwade gedacht hadden, heeft de Heere ten goede bestuurd. Velen zijn er ook, die wel niet zoo bepaald tot de voorstanders gerekend kunnen worden, maar die toch ons niet ongunstig gezind zijn. Als we nu al de vrienden maar eens overhalen konden, om de handen ineen te slaan, dan waren wij machtig genoeg, om met Gods hulp de bevrijding te kunnen wagen, vooral omdat hij niet te Brussel, maar in onze nabijheid is gekerkerd.”

„Gij zult het volk daartoe moeilijk kunnen bewe-

gen," hernam Luytgens, „de schrik voor de inquisitie zit er zoo in, dat ze niets zullen durven ondernemen."

„Zou het ook wel de goedkeuring des Heeren wegdragen," zoo begon een der vrienden, „dat wij het volk op de been brengen en geweld gebruiken, om onzen broeder te verlossen?"

„Wel," zei Jelis, „dat is duidelijk. Spreng hebben wij ook met Gods hulp verlost door den enkelen monnik. Maar het zal toch geen onderscheid maken, of we één man of honderd en meer menschen daartoe gebruiken, als de vijanden zich niet tegen ons verzetten."

Tegen deze redeneering konden de vrienden niet veel inbrengen en toch — gaven ze slechts aarzelend hun goedkeuring aan het plan, dat Jelis hun verder voorstelde.

Den volgenden namiddag was er groote beroering in de achterbuurten van Antwerpen. Jelis was die buurten doorgegaan, en had aan allen, die het hooren wilden, verteld, was er met Hendrik van Zutphen was geschied. Hij schilderde met de donkerste kleuren het lot van den geliefden man. „Aan handen en voeten hebben zij hem gebonden," riep hij uit, „daarna hebben ze hem als een beest in een wagen geworpen en weggevoerd. Nu zucht hij in een ellendigen kerker, straks wordt hij ongetwijfeld wreedaardig vermoord. Dat doet men een man, die door iedereen bemind wordt, die rechtvaardig en godzalig leeft en die ons de woorden der zaligheid verkondigt.

Anderen, die openlijk goddeloos leven, die bedrog plegen en overspel bedrijven, blijven ongemoeid."

„'t Is een schande!" riep ieder, die het hoorde.

Van een poging tot bevrijding van den gevangene sprak Jelis nog niet. Hij wilde eerst onder het volk een zekere gisting veroorzaken, om het dan gemaklijker tot zijn plannen over te halen. In den namiddag achtte hij den tijd daartoe gekomen. Hij bemerkte toen onder het volk een zekere opgewondenheid, waarvan hij gebruik maakte.

De lieden stonden hier en daar in groepjes bij elkander, mannen en vrouwen, druk pratende over het gehoorde nieuws. Sommigen spraken de vreeslijkste verwenschingen uit over de inquisiteurs, anderen zuchten: „Waar zal dat op uitloopen!" terwijl een derde somber voor zich keek.

Bij een der grootste groepen voegde zich Jelis.

„Wel, mannen," riep hij uit, moet ge daar zoo staan praten en zoudt ge niet beter doen, de handen uit de mouw te steken?"

„Maar wat kunnen wij dan doen?" zei een van de zuchtenden.

„Zullen wij dan maar alles lijdelijk aanzien?" hernam Jelis. „Bedenkt het wel: nu dringt men in de kloosters en neemt er gevangen, wie men wil. Straks zal men in onze huizen binnendringen. Wat zult gij dan zeggen, vrouwen, als men uw mannen of zonen voor uw oogen bindt en wegsleept? Hoe zal het u bevallen, gij jongelingen, als uw vaders of moeders

of broeders of zusters door beulshanden worden omgebracht?"

Deze woorden maakten indruk. Sommigen balden de vuisten of stampten met den voet, terwijl ze uitriepen: „Neen, dat zal nooit gebeuren. Dan zullen we eens toonen, wie we zijn." Vooral de vrouwen werden zeer heftig, in haar gebaren en uitdrukkingen.

„Houdt u stil," riep er een, „weet ge niet, dat het zeer gevaarlijk is, in verzet te komen tegen de inquisiteurs?"

„Weet gij niet, dat het zeer gevaarlijk is, naar lafhartige mannen te hooren?" antwoordde hem een vrouw. „Zwerveling, gij zijt onze man," voegde zij er bij, hem met de vuist op den schouder slaande, „als de mannen niet durven, zullen wij u helpen."

„Wees gij maar voorzichtig," begon de vorige spreker weer, „de inquisitie heeft overal spionnen, wie weet, of er hier niet een bij ons staat. Ik vrees, dat gij zulk een groot woord niet meer zult voeren, als gij zelf eens voor uw praatjes in den kerker wordt gezet," voegde hij er op bitsen toon bij.

„Al zat uw eigen vrouw in den kerker, gij zoudt geen moed hebben, om iets te doen tot hare redding," hernam de aangesprokene niet minder scherp.

„Hooft eens, vrienden," zei toen Jelis, „dat gekijf is tot niets nut. Maar gij hoort het, zoover is het al gekomen, wij kunnen ons niet eens meer vrij uitspreken, zonder vrees van door spionnen verklapt

te worden. Nu vraag ik, mannen zult ge mij volgen, om onzen vriend te verlossen?"

Maar er kwam geen antwoord; ja, toch een antwoord. Een wat achteraf staand mannetje met de beide handen in den zak, riep met een pieperige stem:

„Wie de inquisiteurs aanraakt, laad den toorn der heiligen op zich."

„Ga gij met uw heiligen naar bed," schreeuwde een vrouw met heesche stem. „De heiligen hebben ons nog nooit iets goeds gedaan. Laten ze mij dan maar straffen, als ze kunnen."

„Komaan, Zwerveling," riep een andere vrouw, met de handen zwaaiende, „de mannen durven niet. Ga gij ons voor, wij volgen u. Wij zullen onze zusters oproepen, om met ons te gaan, en dan zullen wij onzen Prior bevrijden, of met hem sterven."

„Nu of nooit, mannen," hernam toen Jelis, „hij is nu nog in onze nabijheid; morgen wordt hij misschien naar Brussel gevoerd. Laat u toch niet beschamen door uw vrouwen."

„Ik ga met u," riep een van de stevigste mannen.

„Ik ook, ik ook!" klonk het uit vele monden.

„Ha!" gilde een vrouwenstem, „wij gaan allen, mannen en vrouwen. Vooruit dan!"

„Ik dacht het wel," sprak Jelis hun toe, „dat uw moed niet geheel verdwenen was; dat gij geen lafaards waart. Maar bedenkt nu ook wel, dat ons doel alleen is, onzen Prior te bevrijden en niet, om ons te

wreken op onze vijanden. Ieder van u, die pogingen daartoe aanwendt, zal in mij zijn man vinden," voegde hij er dreigend bij.

De vrouwen hadden geen geduld meer; zij begonnen al voort te trekken onder een vreeslijk gebabbel. Ieder wapende zich nu zoo spoedig en zoo goed, als hij kon. Stokken, messen of bijlen waren spoedig in aller hand. Jelis stelde zich aan het hoofd en voorwaarts ging het, onder kreten en groot getier. Onder het voorttrekken groeide hun getal aanhoudend.

Hendrik van Zutphen zat intusschen in zijn kerker goedsmoeds. Hij had reeds een verhoor ondergaan, en werd voor de keuze gesteld, de ketterij af te zweren, of te sterven. Het laatste had hij gekozen en hij had er geen berouw van. Biddend beval hij zich den Heere aan, ja, weldra weergalmden de kerkerwanden van zijn gezang, zoo welgemoed was hij, bij het vroolijk uitzicht, dat hem wachtte.

Terwijl hij bad en zong, bemerkte hij niet, dat zijn vrienden naderden. Zij vielen eerst de wachters aan, en het viel zulk een menigte gemakkelijk, dezen onschadelijk te maken. Daarna drongen zij onder groot geschreeuw het gebouw binnen, waarbij de vrouwen niet in de achterste gelederen stonden. Allen, die zich in de abdij bevonden, vluchtten, of verborgen zich. Eindelijk treft het gedruisch Van Zutphen's oor; hij weet niet, wat dat beteekent. Het volgende oogenblik hoort hij zijn naam noemen; onwillekeurig roept hij: „Hier ben ik!" en aanstonds dreunen er harde

slagen op de deur, welke zijn verblijfplaats sluit. De deur bezwijkt spoedig, en — daar stormen zij binnen, zijn vrienden en bevrijders, mannen en vrouwen. Onder daverend gejuich drukken ze hem de hand en anderen omhelzen hem. Hij heeft geen keuze van meegaan of blijven. Spoedig nemen ze hem in hun midden, en voorwaarts gaat het weer, de gangen door naar buiten, en van daar zonder toeven naar het Augustijner klooster. Het was een ware zegetocht. Wat werd er gejubeld en gezongen! Sommige vrouwen waren al bijzonder luidruchtig.

Aan het klooster gekomen, ontvingen de monniken hun geliefden Prior met blijdschap terug. Uit veler hart steeg een stille danktoon op tot God. Van Zutphen dankte zijn vrienden voor de liefde, die zij hem betoond hadden en vermaande hen, steeds volijverig te zijn in den dienst des Heeren en alle gedachten aan wraak op de vijanden uit het hart te bannen. Daarna wilden ze huiswaarts keeren, maar — het had reeds de laatste oogenblikken de aandacht van sommigen getrokken, dat Jelis niet meer in hun midden gezien werd. Bij den terugtocht was hij in het geheel niet opgemerkt. Eerst verwekte dat geen argwaan, want men dacht: „Hij zal zich midden onder de menigte bevinden,” maar nu hij ook bij het afscheid nemen van den Prior gemist werd, begon men elkan- der te vragen:

„Waar is de Zwerveling?”

Verscheidene malen werd deze vraag herhaald,

doch niemand kon er antwoord op geven. Allen wisten wel, dat hij een der eersten was geweest, die in Van Zutphen's kerker waren gedrongen, maar sedert wist niemand, waar hij gebleven was.

„Die zaak is niet pluis,” zeiden sommigen.

„Hij zal toch niet in de drukte door onvoorzichtigheid in een of ander vertrek of in een gang van de abdij zijn opgesloten?” bracht er een vragend in het midden.

„Of met opzet door den een of ander van de vijanden, die zich misschien in een hoek verborgen had?” zei een ander.

„Dat moeten we weten, mannen,” schreeuwden enkele vrouwen, „komt, allen terug naar de abdij.”

„Ja, ja, terug naar de abdij, voorwaarts!” riepen velen.

Nu, na een welgelukte eerste onderneming, hadden zij moed, de mannen, die straks zoo aarzelden. Voorwaarts gingen ze nu met snellen stap en weldra bereikten ze voor de tweede maal de abdij. Daar was nu geen wacht om hen tegen te houden. Dadelijk stormden zij weer naar binnen en doorzochten alle vertrekken en gangen en hoeken, maar nergens vonden zij een spoor van den Zwerveling.

„Dat is vreemd,” zeiden sommigen.

„Waar zou hij toch gebleven zijn?” vroegen anderen.

Niemand wist, wat nu te doen. Eenigen gingen nog eens het geheele gebouw doorzoeken; anderen ver-

spreidden zich daar buiten, om te zien, of zij daar ook iets vonden, dat hen op het spoor kon brengen.

Eensklaps hoorden dezen in de verte een doordringend geroep, en alsof hun gezegd werd, dat dit de stem van Jelis was, spoedden ze zich daarheen, waar het geroep gehoord was. Ook zij, die nog in de abdij rondsnoeffden, bemerkten het en liepen eveneens mee. Toen zij in die richting een eindje geloopt hadden, zagen zij plotseling eenige mannen van achter een groepje boomen te voorschijn komen en in verschillende richtingen op de vlucht gaan.

Een oorverdoovend geschreeuw ging uit de menigte op, toen ze dit zagen. Ieder haastte zich naar die boomen, en — ja — daar lag de Zwerveling, aan handen en voeten gebonden met een prop in den mond.

Dat was een vreugde! In een oogenblik waren zijn banden losgemaakt, was de prop uit den mond verwijderd en werd hij in hun midden gesteld.

„Zwerveling, hoe komt gij hier? Wat is er met u gebeurd? Wie zijn de mannen, die daar zoo hard wegloopen?” Met deze en dergelijke vragen werd hij als bestormd. Zoo goed als het ging, beantwoordde hij ze. Wat hij vertelde, kwam op het volgende neer:

Toen Hendrik van Zutphen uit den kerker werd weggevoerd, was Jelis met opzet het laatst uit het gebouw gegaan, om toe te zien, dat niemand ging plunderen of iets dergelijks. Terwijl hij zoo alleen den gang doorging, om zich ook naar buiten te begeven,

sprong plotseling een kerel uit een hoek te voorschijn. Deze had zich daar zeker verborgen, om niet in de handen der menigte te vallen. Hij sprong onverwachts Jelis op den rug en wierp hem ter aarde. Een andere kerel, ook uit de eene of andere schuilplaats te voorschijn gekomen, kwam hem te hulp, om Jelis vast te houden en te binden. Deze riep wel om hulp, maar door al het getier van het volk werd zijn stem niet gehoord. Spoedig, toen zijn vrienden weggetrokken waren, kwamen er nog meer mannen te voorschijn. Terstond werd hij gebonden en in een hok opgesloten, niets anders dan den dood verwachtende.

Een poos daaran had men hem er weêr uitgehaald, hem een prop in den mond geduwd en toen was men met hem weggetrokken. Al spoedig had Jelis begrepen, wat dit beteekende. Die mannen hadden het volk zien naderen en wilden nu zich nog spoedig wegmaken met hun gevangene.

Daar zij vreesden, dat zij gezien zouden worden, hadden ze zich achter de boomen verborgen. Jelis had benauwde oogenblikken doorleefd. Hij bemerkte wel, dat zijn vrienden naderden, maar hij kon niet roepen. Ongelooflijke pogingen had hij aangewend, om de prop uit zijn mond te verwijderen, eindelijk — eer de mannen er aan dachten, was het gelukt. Het scheen, dat men door de haast het ding wat te klein genomen had. Toen had hij geroepen en het werd gehoord, maar toen ook waren die mannen op hem los gesprongen, om hem spoedig het schreeuwen

te beletten. Maar Jelis greep moed, hij hoorde zijn vrienden naderen; de mannen, die hem wegvoeren wilden, bemerkten het ook en de schrik sloeg hun zoo om het hart, dat zij op de vlucht gingen en hun gevangene achterlieten.

Dat was het kort verhaal van Jelis' wedervaren gedurende de laatste oogenblikken. Thans was alle leed vergeten en vol vreugde trok men samen terug. Wel waren er enkelen, die de gevluchte mannen achterna wilden loopen, maar de Zwerveling verzocht, om alle pogingen tot wraak uit het hoofd te zetten.

Zoo was dan ook deze zaak weêr gelukkig afgelopen. Jelis had dien avond ruime stof om den Heere te danken.

X.

Hoe de Zwerveling aan een gespannen strik ontkwam.

De woede der inquisiteurs kende haast geen grenzen, toen Hendrik van Zutphen uit hun macht bevrijd was. Reeds tweemaal was nu zulk een gehaat ketter aan hun handen ontkomen: eerst Jacobus Spreng en nu weer diens opvolger. Het was maar goed, dat de laatste na zijn bevrijding, niet langer in Antwerpen bleef, anders zouden zijn vijanden niet gerust hebben, voor ze hem weer in hun handen hadden. Op de aanhoudende bede zijner monniken verliet hij het klooster en ging naar Bremen, waar hij nog geruimen tijd het Evangelie verkondigde.

Intusschen maakte het Woord Gods steeds meer vorderingen in de harten des volks. Zoo langzamerhand gingen velen de oogen open voor de dwalingen van Rome; menigeen, die vroeger al zijn vertrouwen had gesteld op Moeder Maria, of op de heiligen, of op zijn goede werken of op de absolutie eens priesters, zag thans het nuttelooze en zondige hiervan in en vond nu den waren vrede door het geloof in Hem, die aan het Kruis heeft uitgeroepen: „Het is volbracht.” Al dezen sloten zich, nu de vervolging was

begonnen, steeds meer bij elkander aan en begonnen weldra in het geheim vergaderingen te houden, om samen den Bijbel te onderzoeken en in het gebed hun harten uit te storten voor Hem, dien zij in den naam huns Heilands en hun Vader konden noemen. De woning van Govert Luytgens zag dikwijls zulk een samenkomst binnen haar wanden. Soms ook vergaderde men in een afgelegen boerenwoning, of op een scheepstimmerwerf buiten de stad.

Toch moet het gezegd worden, dat er ook toen menschen waren, die wel de dwaasheid van de Roomsche instellingen inzagen, maar geen behoefte gevoelden aan de vergeving der zonden, welke in het Evangelie wordt aangeboden. Dezen kon men wel hooren schimpen en smalen op de beelden, de priesters en den paus, zoolang dit niet gevaarlijk was; maar wanneer de ure der beproeving kwam, keerden zij spoedig terug tot hetgeen zij eerst verfoeid hadden. Deze menschen kleefden de nieuwe leer niet van harte aan en daarom konden zij, als het gevaar dreigde, niet standvastig blijven. Tot deze soort behoorde ook Huyg, de slagtersknecht, dien wij reeds vroeger ontmoet hebben, en die nu eenige oogenblikken onze aandacht vraagt.

Het werd spoedig openbaar, dat — al was de kettersche Prior uit het Augustijner klooster te Antwerpen verdwenen — toch de ketterij daar binnen niet was uitgeroeid. De inquisiteurs begonnen te bemerken, dat het geheele klooster „besmet" was. Daarom

besloten zij dan ook, om met één slag dit broeinest van ketterij geheel uit te roeien.

Op een avond in het voorjaar van 1523 lieten zij in alle stilte het klooster door een bende voetknechten omsingelen. Nadat dit geschied was, gingen Van Egmond en Van der Hulst, vergezeld door een twintigtal soldaten naar de poort van het klooster en klopten aan. De portier verwonderd over zulk een laat bezoek, deed eindelijk open, doch terstond werd hij door de soldaten aangegrepen, gebonden en naar buiten gesleept. Daarna drong de bende het klooster binnen. Men vond de monniken evenwel niet in hun cellen, en sommigen begonnen al te denken, dat zij misschien langs een geheimen weg ontvlucht waren, doch weldra zagen de vijanden in een vertrek licht flikkeren. Daarheen snelden zij, sloegen met geweld de deur open en ja — daar vonden zij bijna al de monniken saamvergaderd en dat nog wel rondom den Bijbel, waaruit een van hen pas had voorgelezen en dien hij nu nog in zijn hand hield. Alzoo werden ze op heeterdaad betrapt. Wie schetst den schrik en de ontsteltenis der monniken, toen zij de binnendringenden zagen, want zij begrepen terstond, wat dit te beteekenen had.

„Ha, gij zijt onze gevangenen, gij ellendige kettters,” bulderde Van Egmond.

„Broeders, blijft getrouw, verloochent den Heiland niet,” riep een der monniken zijn lotgenooten toe. Het was Hendrik Voes, die alzoo sprak.

Daarop volgden allerlei kreten en stemmen, zoowel van de monniken als van de woeste soldaten. Boven alles uit hoorde men telkens Van Egmondts roepen: „Mannen, grijpt hen, en laat er geen enkele uit dit broeinest ontkomen.” Ook Van der Hulst voegde zijn aansporingen daarbij.

Binnen een half uur waren de meeste monniken gebonden, om weggevoerd te worden. De meeste, doch niet alle; sommigen wisten zich nog door de vlucht te redden. De gevangenen werden naar Vilvoorden gevoerd, een plaats op twee uren afstands van Brussel. Daar werden zij in een kerker gesloten, en het klooster werd kort daarna tot den grond geslecht, alsof men het gebouw zelf „besmet” waande.

Te Vilvoorden werden de arme monniken door de inquisiteurs verhoord. Helaas, bijna allen bezweken voor de dreigingen en vervloekingën van de kettermeesters; allen, op drie na, smeekten om genade, zwoeren hun geloof af, keerden tot de Roomsche kerk terug en deden daarna in de Groote Kerk te Antwerpen belijdenis van hun zonde. Maar drie bleven er toch standvastig. Het waren Hendrik Voes, Jan van Essen en Lambertus Thorn.

Wij gaan stilzwijgend het verhoor voorbij, dat dit edele drietal nog moest ondergaan, en de verschrikkelijke woorden, die hun door de inquisiteurs naar het hoofd werden geslingerd, toen zij bleven volhouden, dat zij niets wilden aannemen, t welk met den Bijbel in strijd was. Het eind was, dat Hendrik Voes en Jan

van Essen veroordeeld werden, om te Brusel in het openbaar verbrand te worden, terwijl Lambertus Thorn, die op het allerlaatst begon te weifelen, op zijn verzoek eenige dagen uitstel kreeg, waarna hij dan zou moeten verklaren, of hij herroepen wilde, ja dan neen.

Het behoeft nauwelijks vermelding, hoe bedroefd de ware discipelen des Heeren te Antwerpen waren, door al wat geschied was. Zij sloten zich des te nauwer aaneen: het geloof in één Heer en Heiland vereenigde hen door den innigsten band der ware broederliefde. Het was te voorzien, dat de vervolgingswoede ook eindelijk, misschien wel spoedig, de hand naar hen zou uitstrekken. Tot dusverre waren het alleen geestelijken, die door de inquisitie werden besprongen, doch het was duidelijk, dat dit niet zoo blijven zou: en dat ook weldra andere „kettters” zouden woren aangetast. Dit alles drong hen, des te meer hart en oog hemelwaarts te richten. In hun samenkomsten werden vurige gebeden opgezonden voor de „broeders,” die in den kerker zuchtten; ook voor hen, die afvallig waren geworden, opdat de Heere hun die zonde vergeven en hen weer terecht brengen mocht; ook zelfs voor de inquisiteurs, opdat dezen mochten leeren inzien, dat zij tegen God streden; maar niet minder smeekten zij voor zichzelf, om — indien het den Heere behaagde, ook hen aan het vuur der beproeving bloot te stellen — getrouwheid en volharding tot het einde.

Jelis Heynes, de Zwerveling, gevoelde zich hoe langer hoe meer één met deze mannen. Sedert we hem in het vorige hoofdstuk ontmoetten, had hij een niet ongezegenden tijd doorgebracht. Wel vreesde hij soms, dat hij misschien een der eersten zou zijn, die door de inquisitie gegrepen werd, maar hij gaf zich geheel in de hand des Heeren. Wel verlangde hij soms meer dan ooit, om zijn geliefd eenig kind weer te vinden, maar hij wist, dat hij ook deze zaak geheel aan de hand zijns hemelschen Vaders kon toevertrouwen. Bovenal, hij werd steeds gesterkt in het geloof, dat te midden van de hevigste stormen en de woedende orkanen doet rusten op de steenrots Christus. Hij vooral zou het weldra ondervinden, dat God machtig is, Zijn kinderen in het grootste gevaar te bewaren. Het gevaar was hem veel nader, dan hij den laatsten tijd vermoedde.

De inquisitie wilde zich wel is waar vooreerst alleen met de geestelijkheid bemoeien; doch de monnik, dien wij vroeger ontmoetten onder den naam „Rooie Paulus“, rustte niet, voor ook de gehate Zwerveling een prooi der vervolgers was. Eindelijk kreeg Paulus het zoo ver, dat deze besloten hem heimelijk in den kerker te stoppen, vooral ook, omdat men vermoedde, dat hij de hand gehad had in de bevrijding van Hendrik van Zutphen. Maar, omdat men toen ook gezien had, wat het volk van Antwerpen dorst bestaan, indien het in beweging kwam, wilde men hem heimelijk oplichten en daarna straffen, zonder

dat iemand er iets van bemerkte. Daartoe was een listig plan verzonnen.

Op een avond van een der laatste dagen van de maand Juni kreeg de slaggersknecht Huyg een boodschap, dat er iemand in de „Allemansvriend", de bekende herberg, was, die hem wenschte te spreken, en dat hem daarom verzocht werd, zich terstond derwaarts te begeven. Het was de zoon van den waard dier taveerne, die hem deze boodschap overbracht.

„Wie verlangt mij te spreken?" vroeg Huyg verwonderd, toen hij dit gehoord had.

„Dat weet ik niet," antwoordde de aangesprokene. „Ik heb den man zelf niet gezien: ik ben den geheelen dag van huis geweest, en toen ik zoeven thuis kwam, zond mijn vader mij dadelijk hierheen met deze boodschap, en daar er nog volk in de herberg was, wilde ik in hun bijzijn niet er op navragen. Dit kan ik u nog zeggen: mijn vader zei, dat het in uw eigen belang is, dat gij geroepen wordt."

„Ik begrijp er niets van," zei Huyg weer. „Ik kan bij geen mogelijkheid gissen, wie mij iets kan hebben te zeggen. Hebt gij 't niet mis? Heeft uw vader u niet naar iemand anders gezonden?"

„Wel, neen," was het antwoord, „denkt gij, dat ik een knaap ben, die mijn boodschap niet goed kan doen? Gij wordt verzocht te komen en niemand anders. Zeg mij, welk antwoord moet ik thuis brengen?"

„Ik weet het niet; ik geloof niet, dat ik ga. Wat zou daar in mijn belang kunnen zijn?"

„Wat gij niet weet, kan toch wel in werkelijkheid bestaan, Huyg. Maar, zeg mij nu kort en goed, ja of neen.”

„Nu, zeg dan maar, dat ik komen zal. Doch, neen, laat ik dan maar dadelijk met u meêgaan.”

„Daar ben ik blij om, Huyg. Ik loop niet graag voor niemandal.”

Terstond gingen zij heen en weldra traden zij de herberg binnen.

Huyg keek al nieuwsgierig rond, of hij den persoon ook zag, die hem had laten halen.

„Wilt gij zoo goed zijn, mij te volgen, Huyg?” zei de waard, „want hij, die u wenscht te spreken zit in een andere kamer.”

Wie is het?” vroeg Huyg nieuwsgierig.

„Dat zult gij zoo aanstonds zien,” was het antwoord van den waard, en meteen liet hij Huyg de kamer binnentreden, waar de vreemdeling zich bevond. Hoe verwonderd was Huyg, toen hij zag, dat daar een monnik zat! Was dat degene, die hem spreken moest? Als hij dat geweten had, was hij zeker niet hier gekomen. Maar de monnik betoonde zich heel vriendelijk; hij noodigde Huyg uit, tegenover hem plaats te nemen, spoedig vulde hij een beker met wijn, dien hij hem aanbood. Hierdoor werd Huyg eenigszins gunstiger jegens hem gestemd.

Het was een monnik uit Brussel, hierheen gezonden, om te beproeven, of hij den gehaten Zwerveling door list in zijn macht zou kunnen krijgen. Heden

namiddag was hij hier aangekomen. Eerst had hij zich door den waard alles, wat deze wist aangaande den Zwerveling, laten vertellen. Zoo had hij dan ook gehoord van personen, die de beide monniken, voor wie de Zwerveling als biechtvader gespeeld had, hier bespot hadden. Bij verdere navraag had hij vernomen, dat Huyg een van die spotvogels was. Daarna had hij spoedig een plan gevormd, dat hij nu begon uit te voeren. Toen Huyg tegenover hem bij de tafel had plaats genomen, werd het volgende gesprek gevoerd:

„Zijt gij Huyg, de slagersknecht?“

„Ja, die ben ik zelf.“

„Nu, dan moet ik u in uw eigen belang een mededeeling doen, die u wel niet zeer aangenaam wezen zal. Gij zijt namelijk bij de inquisitie in verdenking gekomen, dat gij een aanhanger zijt van de ketters.“

Bij deze woorden keek de monnik hem onderzoekend aan, om te weten, welke uitwerking deze woorden op hem hadden en hij bespeurde spoedig, dat Huyg zeer verschrikte en ontstelde bij die mededeeling. Dit verblijdde den monnik en hij ging voort, deze vreeze te vergrooten.

„Men beschuldigt u, dat gij met andere mannen hier in deze herberg twee monniken, in dienst van de inquisitie, allerschandelijkst beleedigd hebt? Wat zegt gij daarop?“

Huyg wist van verlegenheid haast niet, wat hij

zeggen zou. Hij was anders zoo'n held met den mond, maar nu de zaak zoo ernstig werd, was hij geheel uit het veld geslagen.

„Och," zoo begon hij, haastig een verontschuldiging zoekend, „ ik herinner mij wel, dat ik wat schamper gesproken heb over die twee monniken, doch gij moet bedenken, het geschiedde in de taveerne, en daar spreekt men — als men een weinig over zijn bier is geraakt — wel eens woorden, die men anders binnen houden zou. Bovendien waren het twee monniken, die alle aanleiding gaven tot spotternij, en ook heb ik alleen hen niet bespot, maar bijna allen, die toen in de herberg waren, namen er deel aan."

De monnik antwoordde op al deze verontschuldigingen niet. Het was hem genoeg, te bemerken, dat het hem gemakkelijk zou vallen, Huyg zeer bevreesd te maken. Daarom ging hij aldus voort:

„Men beschuldigt u ook, dat gij in den nacht u door list en bedrog van genoemde monniken hebt meester gemaakt met behulp van anderen, en dat gijlieden hen toen weer allerschandelijkst hebt behandeld. Ik zal het u wel niet behoeven te herinneren, wat er toen gebeurd is."

Huyg sloeg zijn oogen neer, toen hij dit hoorde. Hij moest bekennen, dat ook deze beschuldiging waar was. Maar zou hij dat ook voor dezen monnik bekennen? Zou het niet beter zijn, zich te houden, alsof hij niets van deze zaak wist? Deze gedachten doorkruisten snel zijn brein, maar even snel vroeg hij zich

ook af: weet deze monnik dat alles, of spreekt hij alleen zoo stellig, om mij des te beter tot bekentenis te brengen. Om dit te onderzoeken, antwoordde hij met met een vraag:

„Welken nacht bedoelt gij?”

Maar de monnik had op Huyg's gelaat genoeg gelezen. Hij zag duidelijk, dat hij zijn doel bereikte; daarom liet hij zich door de vraag van Huyg niet ophouden, maar ging voort:

„Huyg, gij weet zeer goed, welken nacht ik bedoel, en het zal u moeilijk vallen, deze beschuldiging als ongegrond af te wijzen. Maar, men heeft nog iets anders op u aan te merken. Gij weet, wat het vorige jaar geschied is met den aartsketter. Hendrik van Zutphen, die in de macht der heilige inquisitie was gevallen en toen door een goddeloozen hoop gemeen volk bevrijd is, waardoor de Heilige Kerk belet werd met hem te doen, zooals hij waard was. Men beschuldigt ook u, Huyg, dat gij aan dien gruwel hebt deelgenomen. Kunt gij deze beschuldiging ontkennen?”

Het was Huyg, alsof h ij door den grond zonk. De beschuldigingen werden al ernstiger en weer was hij zich bewust, dat ook de laatste niets dan waarheid bevatte: hij had aan Van Zutphen's bevrijding werkelijk deelgenomen, maar thans begon het hem reeds te berouwen, nu hij vreesde, dat er onaangename gevolgen uit voort zouden komen.

„Men kan mij wel van allerlei beschuldigen, maar

wie heeft dit alles aangebracht?" terwijl Huyg dit zei, deed hij zijn best, om een onverschillige houding aan te nemen, maar dit gelukte hem slecht. De monnik bespeurde wel, hoe hij inwendig beefde.

„Wie u aangeklaagd heeft, Huyg, dat doet er niets toe," antwoordde hij. „Ook is het thans niet de vraag, of al deze zaken waar zijn. Het moet u thans genoeg zijn te weten, dat gij daarvan beschuldigd zijt. Voor de inquisitie zult gij het hebben te bewijzen, dat gij onschuldig zijt, als gij kunt, of anders — moet gij uw straf ondergaan."

Huyg werd bij deze woorden beurtelings bleek en rood en wist niet te antwoorden.

„Gij begrijpt toch," hernam de monnik, „dat het zeer ernstige misdaden zijn, waarvan gij zijt aangeklaagd. In de eerste twee gevallen hebt gij u vergrepen aan de dienaren der Kerk en in het laatste aan de Heilige Kerk zelf, daar gij geholpen hebt, om een ketter te doen ontkomen. Daarom hebben de inquisiteurs mij gelast, mij hier heen te begeven, en zij hebben mij de macht gegeven, om u te doen gevangen nemen, maar"

„Genade, genade, smee ik u!" viel Huyg hem in de rede, „o, ik bid u, lever mij toch niet in de handen der inquisiteurs."

„De inquisitie wil gaarne goedertieren met u handelen, maar gij begrijpt toch ook wel, dat zij zulke dingen niet ongestraft kan laten."

„Ik wil alles doen, wat gij mij zult opleggen, indien

gij mij niet gevangen laat nemen. O, ik bid u!" jammerde Huyg op smeekenden toon.

„Nu," begon de monnik weer, die bemerkte, dat hij Huyg thans geheel in zijn macht had, „nu, gij hebt het zelf in uw macht, om in vrijheid te blijven. Er is één middel, waardoor gij weêr kunt goed maken, wat gij misdaan hebt."

Bij deze woorden helderde het gelaat van Huyg op; hij waande zich reeds alle gevaar te boven, want zoo zwaar een taak kon men hem niet opleggen, meende hij, die hij niet zou willen volbrengen. Daarom vroeg hij haastig:

„O, zeg mij, welk dit middel is."

„Nu, hoor mij aan," was het antwoord. „Hier in Antwerpen is een man, dien de inquisiteurs gaarne in de gevangenis zagen. Die man staat bekend onder den naam van den Zwerveling. Het moet een gruwelijk ketter wezen, die door vele duivelen bezeten is. Zij hebben wel macht, om hem te doen gevangen nemen, maar om verschillende redenen zouden zij het liever niet hier doen, maar in Brussel. Gij kunt u van alle straf bevrijden, indien gij wilt helpen, om dien ketter naar Brussel te lokken. Wat zegt gij daarvan, Huyg, hadt gij wel verwacht, dat men u zoo goedertieren behandelen zou?"

Huyg had geheel iets anders verwacht. Tegen dit voorstel kwam geheel zijn ziel in verzet. Hoe? Hij zou een verrader worden, en dat nog wel van iemand, die hem nooit eenig leed had gedaan, en dien hij

zooveel achting toedroeg? Neen, zoo karakterloos was Huyg niet, dat hij daarin kon toestemmen. Hij antwoordde ontwijkend:

„Die taak is zwaar genoeg, gij vraagt niets anders dan dat ik iemand zal verraden, die mij nooit anders dan goed heeft gedaan.”

„Welnu, is u die taak u te zwaar, ik zal er u niet toe dwingen. 't Is alleen in uw eigen belang, dat ik u dit voorstel,” zei de monnik droogjes.

„Och, kunt gij mij niet iets anders opleggen?” vroeg Huyg, „zoo iets strijdt geheel tegen mijn karakter.”

„Strijdt het tegen uw karakter, dat gij doet, wat de Kerk begeert? Weet gij wel, dat gij, als gij dus spreekt, een nieuwe beschuldiging tegen uzelf inbrengt?”

„Het schijnt mij zoo verachtelijk, zulk een man te verraden.”

„Wat de Kerk gebiedt, kan nooit verachtelijk zijn. Als gij dit niet toestemt, zijt gij een ketter. Evenmin kan het uw geweten bezwaren, want wat de Kerk beveelt kan geen zonde zijn.”

„Ik kan u niet tegenspreken,” hernam Huyg aarzelend, „maar toch zou ik gaarne willen, dat gij mij iets anders opdroegt, en mij hierin verschoonet.”

De monnik begreep, dat hij op deze wijze niet vorderde en dat hij — zou hij zijn doel bereiken — de schroeven nog een weinig stijver moest aandraaien.

„Hebt gij ook ouders, Huyg?” vroeg hij daarom.

„Alleen een moeder," antwoordde de aangesprokene, „mijn vader is reeds vijf jaren dood."

„Is uw moeder reeds oud?"

„Ja, al in de zestig en daarbij is zij gebrekkig en behoeftig. Als ze mij niet had, dan zou het er niet best voor haar uitzien. Ik win het brood voor haar."

Al deze omstandigheden waren juist zóó, als de monnik ze wenschte.

„Gij schijnt uw moeder niet zeer lief te hebben," begon hij weer.

„Dat is gelogen!" riep nu Huyg heftig. Dat was hem te na gesproken. Hoe? Hij voorzag zijn moeder van al het noodige op haar ouden dag, en dat deed hij met liefde, en zou men dan nog zeggen: gij hebt haar niet zeer lief?

„Neen, dat is niet gelogen," zei de monnik, „ik kan het u bewijzen. Zie maar: als gij niet doet, wat ik u gezegd heb, wordt gij gevangen genomen; uw moeder mist dan haar verzorger, en wat zal het gevolg zijn? Vooreerst zal zij het besterven van verdriet, als haar zoon aan de inquisitie moet overgeleverd worden en misschien een schandelijke dood moet sterven, met den vloek der Kerk beladen. Of meent gij, dat een moeder zich zoo iets niet aantrekt? En zou ook de gedachte, dat haar zoon onherroepelijk aan alle duivelen der hel is overgeleverd, niet als een worm aan haar leven knagen? Daarbij komt dan nog hare armoede. Wat dunkt u, zal zij niet van droefheid en ellende in het graf dalen?"

De spreker keek Huyg met een onderzoekenden blik aan. Huyg zat met verwilderde oogen hem aan te staren, terwijl hij de handen krampachtig samenknep. Het was duidelijk, dat deze ontzettende schildering zijn ziel diep had aangegrepen. De monnik dacht: nog een weinig, en dan heb ik hem. Hij ging aldus voort:

„Heb ik geen recht, om te zeggen, dat een zoon die zijn moeder zoo iets aandoet, niet veel liefde jegens haar toont? Te meer, als gij nog bedenkt, dat de inquisitie ook de macht heeft, om — als gij haar gehoorzaamt — u en uw oude moeder tot eer en aanzien te brengen. Dit moet gij ten minste nog weten: als gij doet, wat ik u straks zei, zult gij terstond na het volbrengen van uw taak een belooning van 30 gulden ontvangen, terwijl gij ook in het vervolg op haar gunst kunt rekenen, en bovendien krijgt ge absolutie voor alles, wat ge hebt misdaan. Ik laat het nu aan uzelf over, een keuze te doen in uw eigen belang.”

Hierna keek hij Huyg vragend aan. Deze wilde, maar kon niet antwoorden. De monnik had hem door zijn woorden zóó aangegrepen, dat hij besloot alle overwegingen ter zijde te stellen en zich te verneren tot een werktuig in diens hand. Ware hij een oprecht discipel des Heeren geweest, hij zou boven alle aardsche eer of schande, rijkdom of armoede zich verheven hebben en in het geloof het oog gevestigd hebben op de onverwelkelijke kroon, die is weggelegd voor allen, die volharden tot het einde. Maar Huyg

was geen oprecht discipel en vandaar, dat de monnik nu reeds zooveel macht over hem had, dat hij diens voorslag wilde aannemen; maar toen hij dit wilde te kennen geven, was het, alsof de tong hem verstijfde. De monnik zag dat en begreep, dat hij nu moest doortasten en Huyg niet aan zijn eigen gedachten overlaten. Daarom voegde hij hem toe;

„Welaan, Huyg, geef mij nu kort en goed een beslissend antwoord.”

Nog aarzelde de arme jongeling.

„Welnu, gij wilt niet?” begon de sluwe dienaar der inquisitie opnieuw, „ik zal dan mijn dienaars een wenk geven en gij zijt mijn gevangene.”

Dit woord opende Huyg den mond.

„Gij perst mij, om ja te zeggen,” bracht hij met moeite uit.

„Dat verheugt mij,” riep de monnik uit. „Hier hebt ge mijn hand; gij zult zien, dat ik al mijn beloften nakom, als gij eerlijk volbrengt, wat gij beloofd hebt. Kom, ledig nu den beker, dan zullen wij hem nog eens vullen en samen ledigen, terwijl ik u ga zeggen, hoe gij het moet aanleggen, om uw doel te bereiken.”

Huyg nam den beker, maar het vocht wilde hem haast niet door de keel; ook hoorde hij nauwlijks, wat de monnik verder zei. Deze bemerkte dit zeer goed, en dacht: ik moet zien, dat ik zijn gedachten weer op de lichtzijde der zaak vestig.

„Wat zoudt gij er van zeggen, Huyg,” zoo sprak hij, „als ik u terstond de helft van uw belooning betaal-

de? Hier hebt ge vijftien blanke guldens; de rest krijgt ge later. Mij dunkt, gij hebt niet over mij te klagen."

Nu, het gezicht der geldstukken bleef niet zonder uitwerking op Huyg. Hij nam ze aan en scheen nu geneigd den monnik verder aan te hooren. Deze vervolgde:

„Gij weet misschien, dat er thans te Brussel drie groote ketters, uit het Augustijnerklooster alhier, in de gevangenis zitten. Dezen zullen zeker binnen eenige dagen verbrand worden. Ga gij naar den Zwerveling, en zeg hem, dat gij een middel weet, om dit drietal uit de gevangenis te verlossen. Zeg hem ook, dat gij zijn hulp daarbij noodig hebt. Dan zult gij hem zeker gemakkelijk overhalen, om met u naar Brussel te gaan."

„Maar," bracht Huyg hiertegen in, „hoe zal ik hem dat wijsmaken? Hij zal toch vragen, hoe ik dat aanleggen wil, en daarop zou ik niets weten te zeggen."

„Wel, dat is gemakkelijk genoeg. Gij zegt hem, dat ge een monnik ontmoet hebt, die in het geheim een vriend van de ketters is, dat die monnik toegang heeft tot de gevangenis en dat hij u beiden in den nacht tot de gevangenis wil leiden, om hem te bevrijden."

„Maar, als hij mij vraagt, waarom die monnik hen zelf niet bevrijdt, wat zal ik dan zeggen?"

„Dan zegt ge, dat die monnik hen niet persoonlijk kent, en dus gaarne een of twee personen bij zich heeft, die hen wel kennen. Gij vertelt hem verder, dat

die monnik u reeds naar Brussel vooruit gereisd is, en u daar weer zal ontmoeten."

„Dus moet ik zelf ook naar Brussel gaan?"

„Ja gij moet zorgen, dat ge morgen met hem de zaak bespreekt: dan reist ge overmorgen naar Brussel. Ga daar naar de herberg „Het vergulde Hoornken," dan zal ik in den avond daar bij u komen en tegen den nacht gaan wij met ons drieën naar de gevangenis, zoo het heet om de gevangene te bevrijden. Ik zal zorgen, dat wij daar binnen gelaten worden, maar in plaats, dat wij de ketters er uit laten, zullen wij den Zwerveling, eer hij het merkt, in een hok opsluiten. Hoe dat in zijn werk moet gaan, zal ik wel met een van de bewakers afspreken. Hebt gij nu alles goed begrepen?"

„Ja, ik heb het begrepen. Maar het is mogelijk, dat de Zwerveling niet met mij meegaan wil. Hoe moet ik dan handelen?"

„Als hij niet wil, dan komt gij ook niet naar Brussel. Uw wegblijven zal mij dan een teeken wezen van zijn onwil. In dat geval kom ik zoo spoedig mogelijk weêr hier en ontbied ik u weer in deze herberg; dan moet ge mij alles vertellen, wat ge met hem gesproken hebt."

De monnik bemerkte met genoegen, dat Huyg steeds kalmer was geworden, en trok daaruit het besluit, dat hij ook inwendig allen tegenstand overwonnen had.

De arme jongeling keerde nu naar de stad terug.

Buiten gekomen, had hij een gevoel, alsof hij op de pijnbank gelegen had. Nu eerst kwam hij goed tot zich zelve en het duurde niet lang, of hij gevoelde berouw over de afgelegde belofte. Daar hij in den wezenlijken zin des woords God niet liefhad, had hij het juist niet tegen al die gemeene listen en bedriege-rijen, waartoe hij zich verbonden had, neen, als hij dit schelmstuk had moeten uitvoeren, om een van de geestelijken, die hij haatte en verachtte, in het verderf te storten, gaarne zou hij het gedaan hebben, maar nu het iemand gold, wien hij achting toedroeg, gevoelde hij zich bezwaard. Hij begon zichzelve te verachten over zulk een gemeenheid, maar — daar kwam de schildering hem weêr voor de oogen, die de monnik hem had opgehangen van de gevolgen, indien hij weigerde te gehoorzamen. Ten slotte besloot hij dan ook, zich over alles heen te zetten en vooral ter wille zijner oude moeder, het schelmstuk te plegen.

Dat hij dien nacht niet best slapen kon en den volgenden dag in den slagerswinkel zeer verstrooid en stil was, behoeft dus niemand te verwonderen. Zoodra dien avond zijn werk was afgelopen, spoedde hij zich naar de woning van Jelis Heynes.

Deze was zeer verwonderd, toen hij alles hoorde, wat Huyg hem had mee te deelen. Wij gaan het gesprek, dat zij onderling voerden, zwijgend voorbij. Genoeg zij het te weten, dat Huyg zijn rol zoo meesterlijk speelde en alle vragen zoo wist te beantwoorden, dat Jelis ten slotte geen enkel bezwaar had en

met blijdschap aannam, om de reis naar Brussel te aanvaarden in de hoop, dat drie geliefde broeders van den dood gered zouden worden. Zij spraken af, om nog denzelfden nacht op reis te gaan, daar de reis in een zomernacht hun gemaklijker zou vallen, dan op een heeten zomerdag. Den volgenden dag was het namelijk 1 Juli; dus in het hartje van den zomer. Jelis ging nog gauw het nieuws vertellen aan Govert en de zijnen, terwijl Huyg zijn baas onder eenig voorwendsel verlof vroeg een paar dagen te mogen uitgaan. Dit werd hem toegestaan en toen Antwerpen reeds enkele uren in diepe rust gedompeld was en de morgen nog verre was, begaven die twee zich op weg. De een verhief telkens het hart naar boven, om Gods hulp en bijstand in te roepen, terwijl de ander moeite had om onder een kalm uiterlijk zijn innerlijke onrust te verbergen.

Het was nog vroeg in den voormiddag, toen zij zeer vermoeid te Brussel aankwamen. Zij bemerkten al spoedig in de stad een ongewone drukte. Er was veel volk op de been en allen bewogen zich in dezelfde richting, zoodat het hun duidelijk werd, dat er op de een of andere plaats in de stad iets bijzonders te doen was. Jelis vroeg aan iemand uit de menigte, wat al die drukte te beteekenen had en hij kreeg tot antwoord, dat er op de markt drie ketters zouden verbrand worden.

„Neen, niet drie, maar twee,“ riep een ander, die de vraag van Jelis gehoord had, „de derde weet zelf

nog niet, of hij sterven wil of leven," voegde hij er smalend bij.

„Nu," hernam de eerste, „twee of drie, dat doet er niet toe, maar dit is zeker, er worden ketters verbrand." Zeer verschillend waren de gewaarwordingen, waarmee Jelis en Huyg dit hoorden.

„Zouden het onze broeders zijn, die verbrand zullen worden? Zouden wij te laat zijn gekomen?" fluissterde de eerste Huyg in 't oor, terwijl hij er zeer bezorgd begon uit te zien.

„Ik weet niet, wat ik er van denken moet," antwoordde deze, „ik heb wel gehoord, dat zij van Vilvoorde naar Brussel zijn overgebracht, maar als wij te laat komen, is het onze schuld niet, want wij zijn hier zelfs nog eerder, dan mij bevolen was. 't Kan ook zijn, dat deze drie uit een anderen hoek van 't land zijn."

„Och, vriend," vroeg nu Jelis aan een naast hem loopend manneke, „weet ge ook de namen van hen, die verbrand zullen worden?"

„Jawel," klonk het antwoord, „het zijn Hendrik Voes en Jan van Essen. Dat zijn me een paar ketters, hoor! Begrijp eens, zij hebben voor hun rechters verklaard, dat zij met den Heiligen Vader en met de geheele geestelijkheid niets te maken hadden en dat zij zonder priesters wel zalig konden worden."

Uit deze woorden konden Jelis en Huyg wel hooren, dat zij met een vinnig Roomsche kereltje te doen hadden. Het was hier de plaats en nu de tijd

niet, dacht Jelis, om op zulke taal te antwoorden. Hij vroeg verder:

„Zullen er geen drie personen verbrand worden?“

„Neen,“ hernam met manneke, dat goed op de hoogte scheen te wezen, „de derde heeft eenigen tijd uitstel gevraagd, om te bedenken, of hij herroepen zal, of niet. Deze is niet zoo verstandig en als die anderen maar eerst weg zijn, en geen invloed meer op hem hebben, dan zal hij zich bekeeren. Hij heet Lambertus Thorn.“

Thans wist Jelis genoeg, hij vroeg niets meer. Hij gevoelde zich zeer teleurgesteld. „O Heere,“ zuchtte hij, „is het Uw wil, dat zij nu sterven en niet bevrijd worden? Geef dan, dat zij getrouw mogen blijven, dat zij waardig den dood mogen lijden.“

Tot Huyg zei hij: „Laten wij ook naar de markt gaan en getuige zijn van hun dood, hoe zwaar het ons ook moge vallen, hun lijden te zien. Laten wij door onze gebeden hen ondersteunen in hun laatste ure.“

Huyg verblijdde zich in stilte over den loop der omstandigheden; hij dacht, dat hij nu niet genoodzaakt zou zijn een verrader te wezen van zijn vriend. Daarom stemde hij terstond in met den voorslag van Jelis. Zoo volgden zij den stroom des volks en kwamen weldra op de markt. Daar verdrong zich reeds een groote schare. Een talrijke bende soldaten, zoowel te paard als te voet, had alle moeite om het volk buiten een bepaalden kring te houden. In dien kring, midden op het plein, stond een houten getimmerte, waarop een

altaar, een kruisbeeld en een Maria-beeld, alsmede verscheidene zitbanken stonden. Op eenigen afstand van deze stellage, lagen twee hoopen takken en eenig ander brandhout, terwijl uit iederen hoop een paal omhoog stak. Aan dezen paal zouden straks de martelaren vastgebonden en met het hout verbrand worden. Het gedrang der menigte was groot, zoodat Jelis en Huyg moeite hadden, bij elkander te blijven. Ieder wilde zoo ver mogelijk naar voren dringen, maar onze twee bekenden hielden zich wijselijk op den achtergrond. Verscheidene geestelijken en rechters in hun ambtsgewaad baanden zich een weg door het volk en namen plaats op de stellage tegenover de brandstapels. Eindelijk komen krijgslieden met drie gevangenen: Voes, Van Essen en Thorn. Zij weten zich wel ruimte te banen. Hendrik Voes moet het eerst de stellage beklimmen en daarna volgen ook de andere twee. Zoodra zij zich daarop vertoonen, houdt het gepraat en geroep onder de menigte op een ademlooze stilte heerscht eenige oogenblikken menig oog zwelt van tranen bij den aanblik van dat weerlooze drietal. Ook Jelis ziet hen daar staan, en terwijl hij zijn tranen niet weerhouden kan, ontsnapt aan zijn hart de bede: „O, Heere, ondersteun en sterk hen, opdat zij niet nog in de laatste ure mogen bezwijken en U verloochenen; doe hen volharden, opdat de kroon der heerlijkheid hun niet ontga en de hel zich niet verblijde.”

De drie martelaren toonen in hun houding niet de

minste vrees. Twee priesters dwingen hen om voor het altaar op de stellage te knielen. Terwijl zij daar zoo liggen, houdt een ander priester een rede, waarin hij vertelt, dat zij den dood verdiend hebben, maar het volk hoort er niets van; zoodra hij begint, is het met de stilte gedaan; allerlei gesprekken worden gevoerd en uit de groote menigte stijgt een aanhoudend gemurmel op. Eindelijk heeft de priester zijn rede geëindigd en nu worden de drie vrienden achtereenvolgens ontwijd; d.w.z. een bisschop ontnemt hun stuk voor stuk de priesterkleeding, die zij zich onwaardig getoond hebben. Daarna wordt Thorn van de stellage geleid en weer naar den kerker teruggebracht, zoodat Jelis bemerkt, dat zijn zegsman hem goed heeft ingelicht, toen hij zei, dat er slechts twee verbrand zouden worden. Het gebed van Jelis vergezelt Thorn naar de gevangenis.

Plotseling ontstaat er weer een korte stilte onder de menschenmassa. Zie, Hendrik Voes en Van Essen staan nog op de stellage, nu met het kleed der schande bedekt, maar er worden aanstalten gemaakt, om hen naar den brandstapel te brengen. Eerst wordt hun nogmaals gevraagd, of zij herroepen willen; de vrijheid wordt hun in dat geval toegezegd, maar een beslist „neen!“ klinkt uit beider mond. Daar treedt, op een wenk der rechters, de scherprechter met zijn dienaars nader. Zij binden het edele tweetal, leiden hen van de stellage en naar den brandstapel. Aller oog is thans daarop gericht, maar de stilte is weer

geweken. Allerlei kreten worden plotseling vernomen. „'t Is een schandel!" roept de een. „'t Is moorden!" schreeuwt een ander. „Weg met die ketters!" gilt een aanhanger der priesters. „Zij hebben den duivel!" schreeuwde een monnik uit de menigte. „Gij hebt den duivel en al uws gelijken hebben den duivel!" duwt weer een ander hem toe. Doch het zou niet mogelijk zijn, al die uitroepen weer te geven, die verschilden naarmate de spreker een voor- of tegenstander der „nieuwe leer" was. Jelis evenwel zwijgt, het is, alsof hij van dat alles niets hoort. Hij staat met het oog hemelwaarts gericht, alsof hij de wolken wil doordringen en zien, of de engelen reeds op weg zijn, om zijn vrienden met blijdschap binnen te halen. Soms beweegt hij zijn lippen, alsof hij bidt. Nu en dan trekt een glimlach op zijn gelaat, alsof hij begeert met deze martelaren hemelwaarts te gaan. Hij hoort het niet, dat de jeugdige martelaren, op weg naar den brandstapel, het volk toeroepen, dat zij als Christenen sterven en geen misdadigers zijn; hij hoort het ook niet, dat zij ontkleed op de houtmijt gebracht worden. Doch ja, thans ziet hij hen daar staan met den glimlach van heilige vreugde op het gelaat; ja, hij hoort, dat zij zingende hun verlangen naar den hemel en hun blijdschap over zulk een dood te kennen geven. O, hij deelt in hun heilige blijdschap. Hij gevoelt het thans levendiger dan ooit, dat de ware godsdienst geen ledige vorm is, maar een wezenlijke gemeenschapsoefening met den Heiland. Hij kan niet

nalaten, hun toe te lachen en te wuiven en met zijn hand naar boven te wijzen. Hoe gaarne zou zijn oog het hunne ontmoeten, maar hij is zoo verre van hen verwijderd; zij zien hem zeker niet, doch, ja, daar steekt ook Voës de hand hemelwaarts; daar heft ook Van Essen de hand naar boven! Zou dat een antwoord zijn op zijn gebaren? Hij weet het niet, maar hij hoopt het. Hoor, hoe thans hun gezang weerklinkt. Het Te Deum Laudamus ¹⁾ (Gezang 3) zingen zij elkander vers om vers, beurt om beurt toe.

AAN GOD.

Wij loven U, o God! wij prijzen Uwen naam!
 U, eeuw'ge Vader! U verheft al 't schepsel saam,
 Zingt, Serafs, Eng'len, zingt! heft machten aan en tronen!
 Onafgebroken rijze uw lied op hooge tonen!
 Gij, driemaal heilig zijt Ge, o God der legerscharen!
 Dat aard en hemel steeds Uw grootheid openbaren.

U looft d' Apostelschaar in heerlijkheid, o Heer!
 Profeten, Martelaars vermelden daar Uw eer.
 Door heel Uw Kerk wordt steeds, daar boven, hier beneden,
 In strijd en zegepraal, Uw groote naam beleden;
 Zij looft' o Vader! U oneindig in vermogen,
 Onpeilbaar in verstand, onmeetbaar in meedoogen.

U, Vader! U zij lof, op een verhoogden toon!
 Lof Uwen eigenen, Uw eengeboren Zoon!
 Lof Uwen Geest, die ons ten Trooster is gegeven
 Ten Leidsman op den weg naar 't eeuwig, zalige leven!
 U looft Uw Kerk alom, waar Gij die ook vergaarde,
 U love, wat loven kan, in hemel en op aarde.

Gij, Christus! onzen Heer! bekleed met majesteit!
 U, 's vaders eenigen Zoon! zij lof in eeuwigheid!
 Het menschedom lag in schuld en vloek voor God verloren,
 Gij werdt, den mensch tot heil, uit eene naagd geboren.
 Gij hebt aan 't Kruis voor ons den dood zijn macht ontnomen;
 Zoo baandet Ge ons den weg om weer tot God te komen

1) Te Deum Laudamus - wij loven U, o Heer!

Gij zit in heerlijkheid aan 's Vaders rechterhand,
 Totdat Ge als Rechter eens de laatste vierschaar spant
 Laat ons in geenen nood UW bijstand ooit ontberen!
 Gij kocht ons met Uw bloed; blijf, Heiland! ons regeeren.
 Blijf ons, Uw erfenis, door Uwe macht bewaren.
 Wil met Uw heiligen, ons voor Uw troon vergaren.

Wij zegenen, o Heer! Uw goedheid al den dag!
 Geef dat eeuw in eeuw uit ons lied U loven mag.
 Geef dat we bij Uw komst onstraflijk wezen mogen!
 Ontferm, ontferm U, Heer! toon ons Uw mededoogen!
 Op U steunt onze hoop, o God van ons vertrouwen!
 Zij worden nooit beschaamd, die op Uw goedheid bouwen.

Thans is het, of ook de vurigste aanhanger van Rome onwillekeurig eerbied gevoelt voor zulke mannen, voor zulk een sterven. Zie, daar wordt het vuur aan het hout gelegd, maar dit gaat langzaam aan. Het gezang wordt een oogenblik gestaakt, terwijl Voes uitroept, ziende op de kolen vuurs: „Dit schijnen mij rozen te zijn, die men onder mij strooit.” Weer begint hij: „Te Deum Laudamus!” „Te Deum!” jubelt ook Van Essen meê. Hoor, daar beginnen de vlammen te knetteren, zie ze stijgen reeds over hun hoofden. Dit kan Jelis niet aanzien; hij bedekt zijn gelaat met de handen, terwijl hun zegelied hem in de ooren klinkt. Maar wat beteekenen de kreten, die daar plotseling onder de menigte gehoord worden? Wat die opschudding ginds? Het zijn eenige mannen, die dat alles niet lijdelijk kunnen aanzien; die met de wraak op de lippen door de bende krijgslieden trachten heen te dringen en naar den brandstapel te snellen, doch het is een ijdel pogen. De soldaten dringen hen met slagen en schoppen terug. O, voorzeker, zoo deze menigte wilde, het zou haar gemak-

lijk vallen, deze martelaars te bevrijden, maar helaas, het zijn slechts enkelen; de menigte staat daar als krachteloos. De stemmen der martelaren worden nu niet meer gehoord; zouden zij reeds gestikt zijn? Doch, hoor: „Jezus!” zoo klinkt het weer uit de vlammen van de eene houtmijt; „Dierbare Jezus!” zoo weêrgalmt het van den anderen brandstapel. „Jezus!” zoo wordt ook een stem te midden der menigte gehoord. Het is die van Jelis, die onwillekeurig den Heiland aanroept. Daarna wordt alles stil. Neen, nog eenmaal werd dezelfde uitroep gehoord, maar nu ook voor het laatst. Terwijl de menigte naar de vlammen staart, ziet zij het niet, dat de engelen twee zielen als in triomf naar boven voeren; zij hoort het niet, hoe deze zalige martelaren daar boven het gezang voortzetten, dat hier beneden van hun stervende lippen heeft geklonken. Weldra gaat het volk uiteen; de een met de verwensching van zulke rechters; de ander met de voldoening, dat er twee ketters verbrand zijn. Jelis is een der laatsten, die van het marktplein weggaat. Nog lang is hij als aan die plaats gekluisterd, maar het dringen der menigte zegt het hem, dat het is „Afgeloopt”. Huyg staat aan zijn zij en vraagt: „Zullen wij maar niet heen gaan?” Nog een blik op de reeds stervende vlammen geslagen en zwijgend verlaten ook zij deze plaats. Huyg is zeer getroffen. Thans gevoelt hij meer dan ooit, hoe snood het is, zulke ketters te verraden. Hij hoopt bij vernieuwing, dat de dood dezer martelaren zijn

verraad voorkomen zal, maar deze hoop is ijdel.

„Zij zijn thans zalig, Huyg,” begon eindelijk Jelis te zeggen, „zulk sterven is heerlijk; ik benijd hen meer, dan dat ik hen beklaag.”

Huyg wist daarop niet veel te zeggen. Hij waagde het te vragen: „Waar zullen wij ons nu heen be-
geven?”

„Wij zullen naar het Vergulde Hoornen moeten gaan,” hernam Jelis, „daar kunnen wij uitrusten, want ik ben doodelijk vermoeid, en van avond kunnen wij daar dan onzen vriend, den monnik, ontmoeten. Lambertus Thorn is nog in den kerker. Kunnen wij er nu geen drie bevrijden, dan toch nog één. Te meer hoop ik, dat dit geschieden kan, omdat hij schijnt te weifelen.”

Huyg werd zeer onaangenaam gestemd, toen hij dit hoorde, en een oogenblik stond hij op het punt, Jelis ales te vertellen, maar — de leelijke schildering, welke de monnik hem voorgehouden had, deed hem weer zwijgen. Zoo gingen zij dan naar het „Hoornen.”

Terwijl zij daar uitrustten en vertoefden tot den avond, was Huyg zeer stil en afgetrokken terwijl Jelis telkens met zijn gedachten op de markt bij den brandstapel was. Eindelijk, toen de avond reeds lang gevallen was, kwam de verwachte monnik. Jelis begroette hem als een vriend, en sprak met geestdrift over den dood der twee martelaren. De monnik was gedwongen zich te houden, alsof hij er mee instemde, en hij

verborg zijn innerlijken haat zoo goed, dat Jelis dien niet bemerkte.

Daar hij het, naar hij zei, ook wenschelijk vond, Thorn te bevrijden, en naar al wat Huyg er tegen in te brengen had, niet luisteren wilde, toog men eindelijk op weg door de donkere straten. Het was vrij duister, wijl de lucht betrokken was. De monnik vertelde, dat hij tegen den avond den gevangenbewaarder, die zich had laten omkoopen, nog gesproken had en dat er aan mislukken haast niet te denken viel. De cipier zou zelf bij de poort hen opwachten en hen naar het hok geleiden, waar de gevangene was. Als dan de deur geopend werd, moest de Zwerveling zich eerst naar binnen begeven, om Thorn het doel hunner komst bekend te maken, terwijl de monnik zelf, zooals hij zei, bij de poort zou blijven wachten, tot zij met den bevrijde kwamen. Het hart klopte Huyg haast hoorbaar, terwijl zij daar met hun drieën heengingen en de monnik ditalles met hen afsprak. „Ik ga, als gij binnen zijt, terug naar de herberg,” fluisterde de monnik hem ongemerkt in 't oor, „daar moet gij, als 't afgeloopen is, bij mij komen.”

Weldra waren zij bij de gevangenis; de wacht liet hen door; op het woord des monniks werd de zware deur geopend en Jelis en Huyg traden binnen, waarna de deur weer achter hen dicht ging. Het was een donkere gang, waarin zij zich bevonden; en de cipier zei, dat hij met opzet geen licht meênam, omdat dit meer een belemmering zou zijn in deze onderneming

dan een hulpmiddel. Nog maar eenige schreden waren zij voortgeschreden, toen zij voor een deur stonden en de cipier fluisterde: „Hier is hij." Hij schoof toen heel zacht de grendels weg en opende de deur. Daar binnen was alles donker en zoo stil, alsof zich niemand daar bevond. „Hij zal zeker slapen," fluisterde hij. „Gij moet hem voorzichtig wekken en geen gedruisch maken."

O, wat verkeerde Huyg in angstige spanning. Hij beefde aan al zijn leden en wist niet, wat hij deed of doen moest. Bij het openen van de deur was Jelis een weinig ter zijde gegaan en Huyg bevond zich thans voor de opening. De cipier, die in het donker niemand kon onderscheiden, meende, dat het de Zwerveling was, gereed om het kerkerhol binnen te treden. Maar toen die persoon voor de deuropening staan bleef, alsof hij aarzelde, gaf hij hem plotseling een harden duw, zoodat Huyg het hok binnen vloog en op den grond terecht kwam, en eer hij nog tot bezinning was gekomen, had de cipier de deur reeds weêr gesloten en dichtgegrendeld. Jelis wist eigenlijk niet eens goed wat er gebeurde, maar hij werd het heel spoedig gewaar.

„Doe open de deur; ik ben het niet, ik ben goed Katholiek!" riep Huyg daar binnen, terwijl hij geweldig op de deur bonsde.

„Ja, ja," grinnikte de cipier, „nu wordt hij op eens goed Katholiek. Dat spreekt van zelf! Dat had hij ook niet gedacht, dat Huyg hem hier zoo mooi in den val

zou lokken. Neen, Zwerveling, nu is 't met uw zwer-
ven gedaan: hoogstens nog één tochtje en dat is: naar
den brandstapel."

De man meende, dat hij den Zwerveling in het ledi-
hol had geduwd en dat hij nu tot Huyg sprak. Bij deze
woorden ging er Jelis plotseling een licht op; hij be-
greep op eens den snooden toeleg en gruwde van zoo-
veel list en bedrog, van zooveel valscheid en laag-
hartigheid. Dat had hij nooit van Huyg verwacht. Hij
begreep nu ook terstond, wat hem te doen stond; hij
wilde den cipier niet laten merken, dat deze zich ver-
gist en den verkeerden persoon opgesloten had; Jelis
verlangde zoo spoedig mogelijk weer buiten te kom-
men. Dat Huyg ten onrechte was opgesloten, daar-
over behoefde hij zich niet te bekommeren; die zou
natuurlijk terstond uit zijn hol ontslagen worden, zoo-
dra de vergissing ontdekt werd.

Nu, de cipier bekommerde zich niet over het ge-
schreeuw en het kloppen van Huyg. De gedachte, dat
hij zich vergist kon hebben, kwam in 't geheel niet
bij hem op; hij had deze twee mannen nooit eer ge-
zien en hun stem niet dan fluisterend gehoord, zoodat
hij ook door Huyg's geschreeuw niet op de gedachte
kwam, dat hier een vergissing had plaats gehad. En
hoe zou hij kunnen denken, dat deze twee mannen
niet nauwkeurig uitvoerden, wat hij met den monnik
en deze met hen had afgesproken? Hij stoorde zich
niet aan het alarm, dat Huyg maakte, maar ging terug
naar de poort, en Jelis volgde hem zwiigend.

„Zie zoo, gij hebt uw loon verdiend, Huyg," voegde hij Jelis nog toe, terwijl hij de poortdeur opendeed, „ik wensch u geluk er mee."

Jelis antwoordde daarop niet, maar groette en stapte haastig naar buiten. De deur werd terstond achter hem gesloten. De wachten lieten hem ongestoord doorgaan, want alzoo was hun bevolen.

Het spreekt van zelf, dat Jelis terstond, toen hij hen voorbij was, het op een loopen zette en maakte, dat hij buiten Brussel kwam. Hoezeer hij ook vermoeid was, het gevaar gaf hem nieuwe kracht; God ondersteunde hem. Hij was den strik ontkomen en het was hem duidelijk, dat de Heere het alzoo wonderlijk had bestuurd. 't Was hem een behoefte des harten, toen hij buiten de stad en tijdelijk buiten gevaar was, in dien stillen donkeren nacht aan den weg neer te knielen en zijn trouwen Vader ootmoedig te danken voor zooveel onverdiende goedheid en te bidden, dat Hij hem verder onder Zijn hoede mocht nemen. Ja, dit bewijs der Goddelijke bewaring versterkte hem buitengewoon in zijn vertrouwen op God, zoodat hij thans geheel zonder vrees was en den Godsman kon nazeggen: „Met mijn God loop ik door een bende." Hij gevoelde zich ook gedrongen te bidden voor Huyg, die hem zoo schandelijk verraden had, opdat de Heere dezen zijn zonde niet mocht toerekenen en hem van zijn boozen weg mocht bekeeren. Na dit gebed gevoelde hij zich vrij en veilig. Toch begreep hij, dat hij van de gelegenheid gebruik

moest maken om nog in den nacht zich zoo ver mogelijk van Brussel te verwijderen, daar hij vermoedde, dat men zou trachten hem te achterhalen en op te sporen. Naar Antwerpen durfde hij nu ook niet gaan, want men zou hem zeker daar zoeken. Het veiligst zou het voor hem zijn, naar Duitschland te vluchten gelijk ook Spreng en Van Zutphen gedaan hadden, maar er was iets, dat hem daarvan terughield en aan het Vaderland bond. Daarom besloot hij, te trachten naar Holland te komen. Toch wilde hij gaarne zijn vrienden te Antwerpen doen weten, wat hem overkomen was, en ook had hij behoefte aan geld en eenige kleedingstukken, vóór hij Antwerpen, wie weet voor hoe lang, den rug toekeerde. Daarom besloot hij, zich vooreerst naar het dorp Mels, dat twee uren van Antwerpen verwijderd was, te begeven. De pastoor van dit dorp had zich als een voorstander der nieuwe leer doen kennen; deze zou hem dus wel willen helpen, in zooverre hij kon. In deze verwachting bedroog hij zich niet. De pastoor, al zijn weervaren vernomen hebbende, zond voor hem een vertrouwd persoon naar Antwerpen tot Govert Luytgens, om dezen al het gebeurde te vertellen, en hem te verzoeken, den bode het geld van Jelis, dat onder zijn berusting was, alsmede eenige kleedingstukken uit zijn woning mee te geven. De bode bracht het gewenschte en reeds den volgenden dag begaf Jelis zich op reis naar Holland. Een boer, die de Hervormde leer was toegedaan, was op des pastoors ver-

zoek gaarne bereid hem met den wagen een eind weg te brengen.

Intusschen wachtte de monnik in „'t Vergulde Hoornken" reeds lang op de terugkomst van Huyg. Toen deze maar niet kwam, wist hij niet, wat er van te denken. Eindelijk besloot hij naar de gevangenis te gaan, of hij daar de oorzaak van dit uitblijven kon vernemen. Daar gekomen, vroeg hij eerst aan de wachthebbende soldaten, of zij ook een man hadden doorgelaten, die de gevangenis verliet. Zij antwoordden hem, dat zij nog slechts een kwartier op wacht stonden en dat er gedurende dezen tijd niemand het gebouw had verlaten, maar dat het toch wel zijn kon, dat de vorige wacht, die door hen afgelost was, iemand had doorgelaten. Daarom besloot de monnik den portier te vragen. Deze deed op zijn kloppen open en verklaarde op zijn vraag, dat de cipier voor ongeveer twee uren zelf iemand had uitgelaten en dat er sedert niemand was uit of in gegaan. Hieruit besloot de monnik, dat Huyg dus reeds voor twee uren bij hem had kunnen zijn. Doch waarom was deze dan niet gekomen? Hij kon er geen verklaring van geven, doch wjl hij hoorde, dat er slechts één persoon uitgelaten was en nog wel door den cipier zelf, kon hij toch vertrouwen, dat de eigenlijke zaak, waarom het te doen was, in orde was, dat de Zwerving was opgesloten. Dit was juist het voornaamste. Waar Huyg gebleven was, dat kon hem op zichzelf minder schelen. Deze zou zelf er het meeste schade

van hebben, indien hij niet kwam. Zoo besloot hij dus, den cipier, die thans sliep, maar niet te laten wekken en zich voorloopig met de thans verkregen inlichtingen tevreden te stellen. Hij ging dus heen met het plan, om morgen weêr te komen hooren.

Huyg had na zijn opsluiting nog wel een poos geroepen en geklopt, maar daar hij bemerkte, dat niemand er acht op sloeg, had hij zich eindelijk in zijn lot geschikt, denkende, dat hij den volgenden morgen wel gelegenheid zou hebben, om den cipier te spreken en dan zou hij zeker in vrijheid gesteld worden. Eén nacht daar door te brengen was ook zoo erg niet, en toen hij zich goed bedacht, verblijdde hij zich in dezen afloop, daar hij durfde hopen, dat door zijn gevangenschap van één nacht de Zwerveling de vrijheid had behouden. Wel schaamde hij zich, als hij bedacht, wat de Zwerveling van hem denken moest. Eindelijk was hij van vermoeidheid in slaap gevallen.

Toen de morgen was aangebroken, werd een getralied raampje van zijn hok opengeschoven en een der oppassers wilde hem brood en water geven, doch hij weigerde het aan te nemen en vroeg dringend, of hij den cipier even mocht spreken, maar de oppasser mocht geen woord met de gevangenen wisselen en ging dus heen zonder hem te antwoorden. Ook bracht hij het verzoek niet aan den cipier over. Toen keek Huyg wel een weinig bedrukt. Hij wachtte een geruime poos, en toen begon hij weêr met roepen en kloppen. Ook dit baatte aanvankelijk niet, doch ja,

eindelijk hoorde hij iemand naderen. Het raampje werd weer opengeschoven, en de cipier verscheen, maar niet met een heel vriendelijk gezicht.

„Zult gij daar nu eens uitscheiden met uw gehuil en gestamp? bulderde hij. „'t Is net, of gij van den duivel bezeten zijt. 't Is wel te hooren, dat gij een ketter zijt, een Christenmensch zou zich niet zoo aanstellen. Ik kom u zeggen, dat ik — als gij u nog eens laat hooren — u een bal in den mond stoppen en u handen en voeten binden zal.”

„Och, hoor dan toch naar mij,” jammerde Huyg, „ik ben geen ketter. Gij hebt den verkeerde in dit hol geduwd en den ketter hebt gij laten heengaan.”

„Ja, ja,” zei de cipier, „dat hebt gij al eerder geroepen, en ik moet zeggen, 't is aardig bedacht, maar spaar de moeite om zulke praatjes te bedenken. Meent gij, dat wij ons hier alles laten wijsmaken?”

„Ik lieg niet,” hernam Huyg met tranen in de oogen „ik ben onschuldig, ia”

„Zwijg maar,” viel de cipier in, „en denk er aan, wat ik gezegd heb,” en flap! daar ging het raampje weer dicht en weg ging de cipier.

Huyg was niet zeer gesticht over zulk een behandeling en begon al met een bedrukt hart te denken: „Zou ik hier nu werkelijk moeten blijven, en als een ketter behandeld worden? Als die monnik eens niet weêr kwam, hoe zou ik dan kunnen bewijzen, dat ik Huyg ben en niet de Zwerveling?”

Geruimen tijd verliep er zoo, zonder dat Huyg iets

vorderde. Eindelijk kwam de monnik de gewenschte inlichtingen vragen. Hij had een geestelijken broeder bij zich, een monnik met een vuurrood gezicht. Het was „Rooie Paulus”, die zich overtuigen wilde, dat zijn vijand nu werkelijk opgesloten was. Hij wilde het zoet der wraak genieten.

„Is dat goed afgelopen, cipier?” vroeg hij, „en is de ketter gekerkerd?”

„Uitstekend, Eerwaarde,” luidde het antwoord, „maar de ketter is niet heel rustig; hij schreeuwt en bonst op de deur, dat hooren en zien ons vergaat. Ik heb hem straks een hartig woordje daarover gezegd en nu is hij stil geworden.”

„Zoo, dat is goed,” zei de eerste weer, „spaar hem maar niet. Maar waar hebt gij Huyg gelaten? Deze zou nog bij mij terugkomen, om zijn belooning te ontvangen, doch ik heb al gewacht en hij kwam niet.”

„Wel, Eerwaarde, dien heb ik terstond laten gaan. Ik zelf heb hem uitgelaten, doch waar hij verder gebleven is, kan ik natuurlijk niet weten.”

„’t Is vreemd, ik begrijp niet, waar hij gebleven is.”

Thans kreeg de cipier argwaan. „Zou het toch waar kunnen zijn?” zei hij. „De kerel, dien ik opgesloten heb, roept telkens, dat ik den verkeerde heb gekerkerd. Zou de eigenlijke ketter ons toch nog ontsnapt zijn? Ik begin er voor te vreezen.”

De beide monniken verschrikten hevig bij deze woorden; Paulus nog meer dan zijn makker.

„Als dat waar is, dan zijt gij een ellendeling,”

schreeuwde hij den cipier toe. „Dan hebt gij uw plicht niet gedaan, en dan zal ik u dat betaald zetten.”

„Ik heb mijn plicht nauwkeurig gedaan, Eerwaarde,” antwoordde de beschuldigde, „als hier in deze zaak verkeerd is gehandeld, dan moet het aan Huyg liggen,” en daarop vertelde hij, hoe hij gehandeld had. „Maar,” ging hij voort, „laten wij, voor wij verder hierover spreken, gaan zien, wie in het hok zit. Uwe eerwaarden kent de personen, en ik niet.”

Met driftigen stap hoorde Huyg hen naderen; het gezicht van den hem bekenden monnik verscheen er voor en — Huyg sprong op van blijdschap.

„O,” riep hij uit, „zijt gij gekomen, om mij te verlossen? Gij ziet, dat de cipier den verkeerden persoon hier heeft opgesloten. O, zeg het hem toch, opdat hij mij late gaan.”

De monnik zei niets, maar stampte met den voet van kwaadheid, terwijl Paulus op zijn beurt ook eens door de tralies keek. Toen Huyg diens gelaat zag, kende hij hem terstond en deed onwillekeurig een paar schreden achterwaarts. Paulus herkende hem ook, en voegde hem bijtend toe:

„Ja, wij kennen elkaar, niet waar? Nu zingt gij wel een toontje lager dan vroeger, denk ik.” En zich tot den cipier wendende zei hij: „De hoofdpersoon is ons ontkomen, en daarover zult gij u hebben te verantwoorden, maar ik zeg u, deze heeft ook wel wat verdiend.”

„Vraag het aan dezen man zelf,” zei de cipier,

„door wiens schuld hij hier gekomen is, dan zult gij hooren, dat ik niets verzuimd heb.”

Daarop vertelde Huyg eerlijk, dat het door zijn eigen onhandigheid was.

„Dan zijt gij een stommerik,” riep de monnik, „die waard zijt aan de galg te hangen. Het u toegezegde loon krijgt ge nu niet, en wat we verder met u doen zullen, zult ge later vernemen.”

„Gij komt nu niet gemakkelijk uit onze handen, ellending,” snauwde de wraakgierige Paulus.

Huyg wilde nog iets zeggen, en begon te bidden en te smeeken, om er uit te komen, maar het raampje ging dicht en de monniken stapten met den cipier naar zijn kamer. Daar overlegden zij, wat nu te doen. Zij kwamen overeen, maar geen mannen uit te zenden, om den Zwerveling te vervolgen, daar zij wel denken konden, dat die zich reeds zeer verre van Brussel bevond. Ze wilden liever trachten door geheime spionnen te onderzoeken, waar hij zich nu ophield. Huyg moest voorloopig opgesloten blijven, totdat er nader over hem beschikt zou worden. Paulus drong er sterk op aan, om hem zou mogelijk wegens de een of andere zaak aan te klagen en hem een strenge straf op te leggen, maar het bleek spoedig, dat zijn woord niet veel invloed had, want nauwelijks hadden de monniken de gevangenis een uur verlaten, of de cipier ontving een briefje van den eersten monnik met het bevel, om Huyg vrij te laten. Hij schreef daarbij: „Indien Paulus het u om deze zaak lastig

maakt, zeg het mij, want hij heeft hierin niets te zeggen; hij wil zich slechts wreken over een bespotting, die hij wel verdiend had." De cipier wist, dat de briefschrijver handelde in naam van de inquisiteurs, en daarom voldeed hij terstond aan het ontvangen bevel.

Dat Huyg blij was en zoo spoedig mogelijk Brussel verliet, spreekt van zelf. Beschaamd en vol berouw kwam hij in Antwerpen terug.

XI.

De Zwerveling ontmoet heiligen beelden en nog meer.

Wij zullen thans den Zwerveling niet meer op den voet volgen, maar nog slechts een paar zaken aangaande hem mededeelen.

't Is April 1525. Wij vinden thans Jelis Heynes in Holland weder. Vanaf Juli 1523 heeft hij reeds door Holland rondgetrokken van stad tot stad en van dorp tot dorp. Hij is namelijk koopman geworden en trekt van oord tot oord met een mars, waarin hij allerlei snuisterijen heeft, waaronder echter kettersche liederen verborgen zijn. Daar niemand deze laatste zaken ongestraft kan verkoopen, biedt hij den menschen eerst iets anders te koop aan, en weet dan het gesprek zoo te leiden, dat hij gewaar wordt, met wie hij te doen heeft. Menigmaal durft hij het dan ook wagen, om met zijn andere koopwaren voor den dag te komen. Zoo zaait hij het Woord Gods hier en daar uit en vertrouwt, dat het te zijner tijd vrucht zal dragen.

Op zijn rondreizen heeft hij duidelijk bemerkt, dat ook in Holland veel ketters zijn, niet alleen onder de geringe volksklasse, maar ook onder de aanzienlijken en geleerden zelfs, en het heeft hem verblijd, dat hij

bijna overal broeders en zusters vond, die hem gaarne herberg verleenden, hem voorlichten en menigmaal uit gevaren redden. Het gebeurde toch soms, dat een ijverig aanhanger van het pausdom of een geestelijke een boos oog op hem en zijn koopwaar sloeg, en dan kwam de waarschuwing en de hulp der vrienden hem goed te pas, om alle gevaren te ontgaan. Bovendien had hij een gelegenheid, overal nasporingen te doen aangaan zijn dochter. Deze was hij natuurlijk niet vergeten, maar het was een onderwerp van zijn dagelijksch gebed, dat de Heere hem zoo mocht leiden, dat hij haar vond. Soms meende hij haar op het spoor te wezen, doch telkens liep het op teleurstelling uit, zoodat hij ook wel eens moedeloos werd en de hoop van haar weer te zien opgaf. Soms ook twijfelde hij er aan, of het wel waar was, dat zij uit het klooster was weggelopen, maar dan weer werd hij door een of ander gerucht in die meening versterkt.

Hij bevindt zich thans op weg naar Woerden. 't Is hem ter oore gekomen, dat de pastoor van dit stadje zoo openlijk voor de leer van Luther uitkomt, als men maar zelden hoort. Tot dezen gevoelt hij zich aangetrokken en wijl hij de plaats reeds nabij gekomen is, heeft hij hoop, dat hij hem spoedig zal ontmoeten. Gelijk dikwijls overdenkt hij ook thans, terwijl hij daar heengaat, hoe wonderlijk de Heere hem geleid heeft, hoe hij vroeger in onwetendheid voortleefde, terwijl hij thans den weg der zaligheid mag kennen

niet alleen, maar ook door het geloof bewandelen. Hij gedenkt ook daarbij aan die dierbare broeders en geloofsgenooten, als Spreng, Van Zutphen, enz., ook aan het huisgezin van Govert Luytgens; hij verblijdt zich, vernomen te hebben dat ook Thorn, die eerst weifelde, zijn geloof met den dood bezegeld heeft, terwijl het hem niet minder vreugde verschaftte, dat in Antwerpen en omstreken de afval van Rome zoo snel toenam, gelijk hij van zijn vrienden vernomen heeft. Door dit alles komen zijn gedachten ook weer op zijn dochter. „Zou zij, als zij nu reeds voor vier jaren het klooster verlaten heeft, mij dat dan niet hebben laten weten?” zoo vraagt hij zichzelf af. Deze zaak wordt hem steeds duisterder: aan de eene zijde valt er niet aan te twijfelen, of zij is uit het klooster gevlucht, maar toch waarom moet hij dan zoolang in het onzekere zlijven? O, hoe vurig verlangt hij, haar weer te vinden en haar zijn vaderliefde te toonen! Hoe dikwijls heeft hij reeds tot God gebeden, en hoe vaak reeds gehoopt, haar weer te vinden en altijd is deze hoop op teleurstelling uitgelopen. Soms wordt hij die onzekerheid en de afwisseling van hoop en teleurstelling moede. Ook thans verheft hij biddend zijn ziel tot God, om nogmaals deze voor hem zoo gewichtige zaak aan zijn Vader voor te leggen; toch eindigt hij zijn bede met: „Uw wille geschiede!”

Zoo peinzende heeft hij er weinig van bemerkt, dat de zon op dezen warmen lentedag plotseling achter donkere wolken is verscholen; maar thans, nu daar

onverwachts een bliksemstraal het zwerk doorklieft en een donderslag gehoord wordt, bemerkt hij het des te beter. Zie, dikke regendroppels beginnen neer te dalen, zoo groot en zoo veel, dat zij iemand in een paar minuten geheel doornat zouden maken. Gelukkig, daar is een herberg. Nog enkele schreden, en hij treedt er binnen. Er zijn reeds verscheidene menschen, die de bui zagen aankomen, hier in gevlucht. Het onweer duurt niet lang, slechts een paar slagen worden nog gehoord, maar de regen houdt niet zoo spoedig op, zoodat Jelis en ook de anderen genoodzaakt zijn, een poosje in de herberg te vertoeven. Onder hen is ook een koopman met heiligenbeelden, die zijn waar gewoonlijk op een plank op het hoofd droeg. Thans heeft hij die plank met poppen op tafel geplaatst en zelf er bij plaats genomen. Het duurt dan ook niet lang, of hij wil van de gelegenheid, nu hij verscheidene menschen bijeen ziet, die niets te doen hebben, gebruik maken, om zijn waar aan te prijzen en zoo mogelijk te verkoopen. Hij neemt de poppen een voor een in de hand en noemt al de deugden op van de heiligen, die zij voorstellen, en het nut, dat zij den koopers zullen aanbrengeu. Hij heeft een vreemde uitspraak, die koopman; inplaats van een b zegt hij steeds een p, voor de d gebruikt hij een t en voor de g een k. Dit heeft hij zich waarschijnlijk opzettelijk aangewend, om daardoor bij gelegenheid van een drukke markt, des te meer de aandacht op zich te vestigen.

•

„Mensken, kijkt eens hier," zoo begint hij te roepen „kijkt eens, wat ik hier heb. Zoo iets moois heppen jelui zeker nooit eenter gezien. Tit zijn allemaal heiligen, tie je zeer nuttik wezen kunnen, en tuppel waart zijn. Hier heb je een heilike, tie je vee, je koeien en je paarten, voor ziekten en onkelukken bewaart. Wie wil hem koopen? Hij heet St.-Patrik. Als je tezen koopt, zal keen peest in je huis meer sterven, of je moest het zelf toot maken."

Zoo vertoont hij een voor een al zijn beelden, en hij heeft het genoeg er enkele te verkoopen, want er zijn altijd licht- en bijgeloovigen, vooral in dezen tijd, waarin het bijgeloof voor het ware geloof doorgaat. Onze koopman weet ook bij het aanprijzen zijner waar zulke kwinkslagen te maken, dat hij het gezelschap spoedig in een vroolijke luim brengt.

„Wie van u heeft een wijf, die kaarne pij te puren rondkaat en haar huiswerk verzuimt? Tie moet tezen heilike koopen," zoo roept hij weer, terwijl hij een ander beeldje omhoog houdt. „Teze heilike heeft er slak van, zulke wijven peskaamt te maken. 't Is kepeurt, tat zoo een wijf, van een praatje met de puren thuis komete, een skoone jonkvrouw in haar kamer vont, bezig met ten vloer te veken en te skotels op te ruimen. Taar gij pij haar uitkaan te teur kesloten hat en die pij haar terukkomst nok kesloten vont, turfte zij te jonkvrouw niet vraken; „Hoe zijt kij hier inkekomen?" Zij zak ook wel, tat haar heilike niet meer op te plaats stont, en zoo pekreep zij wel, tat

tie in te kedaante van een jonkvrouw haar huis opknapte. Zij pleef het stilletjes aanzien, tot te heilike ketaan hat; toen vertween te jonkvrouw en te heilike stont weer op te ouwe plaats. Zij was toen zoo peskaamt, tat zij te heilike om verkevink pat en pe-loofte voortaan peter op hare zaken te passen. En tit heeft zij ketaan ook. Wie wil nu koopen?"

„Die moet gij koopen, kreupele Krelis. Die zou goed wezen om uw babbelachtige Griet eens een lesje te geven. Dan kreeg ge misschien noe een rustigen ouden dag."

Krelis meesmuilt en schudt met het hoofd van „neen!" maar nu de koopman dit gehoord heeft, laat hij hem niet met rust. Hij zegt, dat Krelis het poppetje hebben zal, al zal hij, de koopman, het hem ook voor „niemental keven," alleen maar uit louter medelijden. Dit wil Krelis natuurlijk ook niet, en daarom koopt hij ten slotte maar.

„'t Is mooi, tat het ook een naamkenoot van uw wijf is," zegt de koopman er bij, „want teze heilike heet St. Markriet."

„En hier heb ik nok wat moois," zoo gaat hij voort, „tit is een heilike voor te wijven, tie mannen heppen, tie te veel in de taveerne zitten. Wie wil hem koopen? Niemand mannen?"

„Weg met dien heilige," roept een ruwe gast. „Als er ooit zoo een in mijn huis komt, zal ik hem den nek breken."

„Maar nu heb ik iets," herneemt de koopman, „tat

u allen van pas komt. Tie het meeste kelt wil keven, tie krijkt hem. Teze heilike past op, tat er in uw huis keen onkelukken kepeuren, tat er niets kesproken wort." Dit zeggende wil hij het beeldje van de plank nemen, en omhoog houden, doch, hoe het komt, weet ik niet, maar nauwelijks heeft hij gezegd, dat deze heilige voor ongelukken behoedt, of — plof! daar valt de plank met beelden en al op den grond. Het geheele gezelschap barst in schaterend gelach uit. Een der mannen zegt, met een schalkschen blik op de anderen: „Uw heilige heeft dan nu niet goed opgepast, koopman. Men zou eer zeggen, dat hij ongelukken veroorzaakt. Ik wil hem niet koopen, hoor! Laat die vrind zorgen, dat hij niet in mijn huis komt."

De koopman raapt zoo spoedig mogelijk de beeldjes bijeen, en zet ze weêr op de plank. Het is nog al tamelijk goed afgeloopen, er zijn door den val maar een paar slechts weinig geschonden. Daarom zegt hij:

„Ik keloof, koete lieden, tat hier een ketter in ons midden is. Teze heilike toet anders nooit zoo. Alleen als hij merkt, tat er kettters in 't kezelschap zijn, tan wort hij kwaat. Tat is mij al twee keer eenter kepeurt. Eens, tat hij voorover likken kink, alsof hij ten ketter niet zien mokt, en eens tat hij alle heiligen omwierp."

Allen kijken om zich heen, waar toch die ketter schuilen mag De koopman heeft zijn oog op Jelis gevestigd; hij heeft namelijk uit de houding van dezen al lang opgemaakt, dat deze heiligen hem niet de

minste belangstelling, veeleer afkeer inboezemen. Toch heeft Jelis alles stilzwijgend aangehoord en geen woord over de heiligen gesproken. Het duurt niet lang, of allen begrijpen, wien de koopman op het oog heeft en nu zijn natuurlijk alle oogen op dezen gevestigd. Jelis acht het nu zijn plicht, ook een woordje mee te spreken.

„Vrienden,” zegt hij, „ketter of geen ketter, dat heeft hier, dunkt mij, niets mee te maken. Gij zult, meen ik, allen toestemmen, dat zulke beeldjes onze koeien niet in 't leven kunnen houden en ons voor ongelukken bewaren. Gij hebt het zelf gezien, hoe dat een beeldje, dat ongelukken zou voorkomen, toch niet beletten kon, dat al zijn zoogenaamde „mede-heiligen” op den grond vielen en in gevaar kwamen van allen te breken. Als wij geloofden, wat deze koopman ons vertelt, dan zouden wij den heidenen gelijk zijn, die ook hun vertrouwen stellen op hout en steen.”

„Weet je niet man, tat te Kerk zelf ons zoo onderwijst over te heiligen? Kij toont nu wel, tat kij een ketter zijt. En mijn heilike moet tus wel een fijnen neus heppen, tat hij te ketterlukt zoo spoedik kon ruiken,” schreeuwde de koopman hem tegen.

„Er is Een meerder dan de Kerk, die verboden heeft, beelden te maken om ze te aanbidden en er op te vertrouwen,” antwoordde Jelis.

„Dat is recht gesproken,” zoo klinkt er onverwachts een stem bij de deur. Allen kijken derwaarts

en zien, dat er een priester in de deur staat. Niemand heeft het opgemerkt, dat hij de deur opendeed en daar reeds eenige oogenblikken stond te luisteren. Thans zijn aller oog op hem gevestigd. Het is een lang man met bleek gelaat, lang zwart haar en een onbeschroomden, oprechten blik.

„De kettersche priester van Woerden!” fluisteren enkelen elkander toe.

Hij treedt nu binnen. Het water druipt hem uit de kleeren, en omdat de regen nog al harder begint neer te vallen, zoekt hij hier een schuilplaats.

Gij hadt het zeker over de poppen van dezen koopman, niet waar, goede vriend?” vroeg hij aan Jelis.

„Over mijne heiligen, Eerwaarte,” bracht de koopman hier tegen in, eer Jelis iets kon zeggen.

„Wat kosten al die dingen samen, koopman?” vroeg hij weer.

„Wilt kij ze koopen, Eerwaarte?”

„Als ze niet te duur zijn, ja!”

„Ze zijn niet te tuur, allen samen kosten u twee kronen, Eerwaarte.”

„Dat is veel geld, maar ik wil ze toch koopen.”

„Keluk er mee, Eerwaarte. Wat zekt kij nu vreemde man? Kijk nu, hier is een tienaar ter Kerk en tie koopt ze al te maal.” Deze laatste woorden zijn voor Jelis bestemd. Deze en iedereen is verwonderd, dat de priester die beelden koopt.

„Zal ik ze naar uw huis brenken, Eerwaarten?” vraagt de koopman, die recht in zijn schik is.

„Neen, zet ze hier maar voor mij neer. Het zijn allen werkelijk heiligen, zegt gij, niet waar, koopman?“

„Ja, Eerwaarte, heele peste.“

„Zouden ze 't ook bemerken, als men hen beleedigt?“

„Of ze, ze zouten zoo iemand zeker straffen.“

„Dat zullen we dan eens onderzoeken.“ En meteen neemt de pastoor al de beeldjes en werpt ze in het vuur, terwijl hij zegt: „Welaan, gij heiligen, ik werp u in het vuur, komt er nu eens weer uit, als gij kunt.“

De koopman slaat de handen in elkander, terwijl hij zucht: „ok, tie koete, heiligen,“ en de anderen kijken met gespannen verwachting in het vuur, alsof ze gelooven, dat de beelden aanstonds er een voor een uit zullen springen. Eindelijk zijn ze tot asch verteerd, en de pastoor zegt: „Ziet nu, lieve menschen, wat die heilige beelden zijn. Die vreemdeling daar,“ — hij wijst op Jelis — „heeft het u straks naar waarheid gezegd, dat God allen beelden- en heiligendienst verboden heeft. Onthoudt dat en dient Hem alleen.“ Dit zeggende stond hij op, om heen te gaan, want de regen had bijna opgehouden. Jelis volgde hem onmiddellijk. Buiten gekomen, vroeg de pastoor hem, waar hij heen ging, en daarna wandelden ze samen naar Woerden. Niet lang duurde het, of ze kregen beiden de zekerheid van wat ze reeds vermoedden, n.l. dat ze broeders in den Heere waren. Zij maakten zich aan elkander bekend; de pastoor merkte, dat hij een ver-

volgden broeder bij zich had, en Jelis werd gewaar, dat hij in dezen man niemand anders ontmoet had dan Jan Pistorius of Jan de Bakker, priester te Woerden. Zijn hart sprong op van blijdschap; hij had reeds zoo dikwijls over dezen dienstknecht des Heeren gehoord en zoo vaak verlangd, hem te ontmoeten. Het spreekt van zelf, dat Jan de Bakker Jelis meenam naar zijn woning, en dat ze daar elkander veel hadden mee te deelen. Daar aangekomen, kon Jelis hem veel vertellen van wat in het Zuiden was voorgevallen; van de martelaren, die reeds om des Heeren wil gedood waren en van den gezegenden loop van Gods Woord aldaar. Ook kon hij hem veel meedeelingen doen van die plaatsen uit Holland, welke hij reeds bezocht had, terwijl hij ook zijn eigen geschiedenis gedeeltelijk vertelde, waarbij hij niet vergat te spreken van zijn lieve dochter Anneke. Bij dit verhaal bracht Jan de Bakker de hand aan het hoofd, alsof hij over iets peinsde. Jelis merkte dit niet op, anders zou hij allicht gevraagd hebben: „Kunt gij mij misschien iets aangaande haar zeggen?” Maar ik zeg, hij merkte het niet en Jan de Bakker sprak er niet verder over en zoo vervolgden ze dan hun gesprek. Toen Jelis klaar was, vertelde Jan de Bakker zijn geschiedenis. Laten we dit verhaal beluisteren en zoo wat meer bekend worden met dezen merkwaardigen man.

„Ik ben hier in Woerden geboren,” zoo begon hij, „in het jaar 1499. Mijn vader Jan Dirksen was des-

tijds reeds koster in deze stad, welke betrekking hij thans nog waarneemt. Daar mijn vader mij opgeleid wenschte te zien voor den geestelijken stand, werd ik reeds vroeg naar Utrecht gezonden en daar op de Latijnsche school geplaatst. De rector dier school, Johannes Rhodius, was een uitstekend man, die met ijver den Bijbel onderzocht en ook ons, zijn leerlingen met Gods Woord bekend maakte. En het zaad, door hem in onze harten gestrooid, is niet bij allen zonder vrucht gebleven. Nog altijd dank ik den Heere, dat ik daar geweest ben. Toen in het jaar 1517 het gerucht van Maarten Luther tot ons te Utrecht doordrong, was hij zeer verblijd en trok openlijk partij voor hem. Dit werd bekend en velen veroordeelden hem als een ketter, terwijl vele vaders kwamen, om hun zonen bij hem van de school te halen, uit vrees dat de kettische rector hen zou besmetten. Ook mijn vader liet mij thuis komen om dezelfde oorzaak. Het speet mij erg, dat ik niet langer daar mocht blijven, maar tegen den wil mijns vaders mocht ik mij niet verzetten. Toch kon ik, thuis gekomen, niet nalaten van de goede zaak tot mijn ouders te spreken en mijn vader bemerkte dus, dat de lessen van Rhodius in mijn hart waren gevallen. Om mij nu van mijn kwaal te genezen, zond hij mij naar de school te Leuven, waarop geen verdenking van ketterij rustte, om daar verder tot priester te worden opgeleid. Nu, in zooverre kreeg mijn vader zijn wensch, dat ik voor drie jaren, dus in 't jaar 1522 te Utrecht tot priester werd gewijd.

Toch was het zaad des Evangelies bij mij niet verstikt, maar door Gods genade rijk ontwikkeld. Ik had er dan ook veel tegen, dat ik priester moest worden en het was alleen, omdat mijn vader er beslist op stond, dat ik eindelijk het geestelijk gewaad aannam, maar ik nam mij vastelijk voor, in 's Heeren kracht, de dwaalleer der Kerk te bestrijden en de menschen alleen op Christus als den weg ten leven te wijzen.

Ik werd nu eerst in mijn geboortestad geplaatst, om den daar aanwezigen priester bij te staan. De Heere gaf mij getrouwheid, zoodat ik de menschen met het Evangelie bekend maakte. Het duurde dan ook niet lang, of ik werd overal als ketter nagewezen, tot groot verdriet van mijn vader. Zelfs de Bisschop van Utrecht hoorde het en hij ontbood mij daarom bij zich, maar, daar ik zeer wel de listen en de laaghartigheid der geestelijken kende, ging ik niet. Daarom gaf het Hof van Holland bevel, dat ik gevangen genomen moest worden. Dit geschiedde dan ook en met nog iemand, die ook van ketterij beschuldigd was, werd ik hier in deze stad in den kerker opgesloten. Zoo ondervond ik dus, dat het niet mogelijk is, God en de Roomsche Kerk tegelijk te dienen. De Heere zegende mij ook in den kerker, zoodat ik er niet aan twijfelde, of dit lijden was mij overkomen om Zijntwil en ik volstrekt geen berouw gevoelde, dat ik te veel, maar daarentegen, nog te weinig voor Zijn zaak had gedaan.

De burgers van Woerden evenwel namen het zeer

kwalijk, dat ik in de gevangenis was gezet, zelfs zij, die anders mijn vrienden niet waren. Mijn gevangenneming streed namelijk tegen een aloud voorrecht der stad, volgens hetwelk geen burger onverhoord mocht gekerkerd worden. Zij vreesden nu, dat — indien zij mijn gevangenschap lijdelijk aanzagen — dit voorrecht daardoor zou vernietigd wezen. Daarom namen zij een dreigende houding aan en het liet zich aanzien, dat de geheele stad in oproer zou komen. Dat was een moeilijk geval. De overheid wilde mij niet loslaten en durfde toch ook het volk niet weerstaan. Maar mijn vijanden redden zich aardig er uit. De man, die met mij in de gevangenis zat, werd door een besmettelijke ziekte aangetast en daarvan werd gebruik gemaakt om ons beiden te ontslaan. Men zei namelijk, dat men anders vreesde voor verspreiding dier ziekte. Wij moesten evenwel beloven, dat wij bij de eerste oproeping van het gerecht dadelijk zouden verschijnen.

Zoo was ik dus weer vrij en van die vrijheid heb ik gebruik gemaakt, om naar Duitschland te gaan naar den godvreezenden Luther. Drie maanden ben ik daar geweest. Dat was een gezegende tijd! Dien man te hooren, met hem te spreken en door hem onderwezen te worden, dat werd mij onvergetelijk! Daarna keerde ik naar mijn vaderland terug, om voor des Heeren zaak te arbeiden. Maar al heel spoedig ontbood de Bisschop mij en veroordeelde mij, om naar Rome te gaan en daar drie jaren te blijven. Ik begreep

heel goed, dat — als ik daarheen ging — ik voor de keus gesteld zou worden, Rome in alles te gehoorzamen, of mijn leven in den kerker, of op het schavot te eindigen. Daarom ging ik niet. Toch kon ik wel begrijpen, dat de Bisschop mij maar zoo niet zou laten geworden, nu ik openlijk zijn bevel weerstond. Daarom begaf ik mij naar Holland. Meteen legde ik het priesterkleed af en ik trad in het huwelijk. Deze zaak behoef ik voor u niet te verdedigen, daar gij zeer goed weet, dat God in den Bijbel niemand het huwelijk verbiedt, doch dit zeg ik u, dat ik er niet toe overgegaan ben dan na rijpe en biddende overweging. Mijn lieve vrouw heeft wel een bewijs van moed en geloof daarin gegeven, dat zij het durfde wagen met een priester te trouwen!"

„Och, lieve man," begon zijn vrouw, die mede dit verhaal zat aan te hooren, „gij moet mij deswege niet prijzen. Ik weet, dat de Heere ons heeft samengevoegd, en dit te weten, is mij genoeg."

„Ik wilde u nu juist niet prijzen," hernam Jan de Bakker, „maar ik wilde alleen maar zeggen, dat gij zonder moed en geloof het niet hadt kunnen doen."

„Nu, het is wèl," was haar antwoord, „maar gij moet uw verhaal niet al te lang rekken, want gij en onze vriend hebt zeker vandaag geen maaltijd gehad; ik wil daarom er een voor u beiden klaar maken, en ik had gaarne, dat ge — als 't eten gereed is — terstond wildet aanzitten."

„Ik ben blij, dat ge zoo goed onze behoeften raden

kunt, lieve vrouw," zei haar man, „ik zal u niet laten wachten. Kom, laat ik dan verder vertellen."

„Gij begrijpt, goede vriend, dat ik om deze zaak, ik bedoel mij n huwelijk, reeds verschriklijk ben gelasterd en ik geloof zeker, dat de vijanden, als ze mij eens — misschien spoedig — in hun macht krijgen, ook dit als een misdaad mij zullen toerekenen."

„Ja," zei Jelis, „zij zullen niet naar Gods gebod, naar naar hun eigen goddelooze instellingen de zaak beoordeelen."

„Gij begrijpt ook," zoo ging Pistorius voort, „dat ik nu een andere leefwijze moest aannemen en met handenarbeid mijn brood moest winnen. Dit heb ik dan ook gedaan; allerlei werk heb ik verricht, ook veldarbeid, maar meestal was ik in dienst van een broodbakker, waarom men mij nog vaak Jan de Bakker noemt. Toch heb ik steeds roeping gevoeld en ook vrijmoedigheid gevonden, om het heerlijke Evangelie aan zondaren te verkondigen. Dit deed ik 's avonds, als mijn arbeid was afgelopen. Ik bezocht armen in hun woningen, of hield met andere broeders en zusters geheime samenkomsten, om hun het Woord Gods uit te leggen. Soms ook ging ik in de gevangenis, om de ongelukkigen daarbinnen toe te spreken en hen te wijzen, op de bevrijding van zonde en schuld, die in Christus te verkrijgen is.

Doch plotseling gevoelde ik mij gedrongen, trots alle gevaar, naar Woerden terug te keeren. Ik hoorde namelijk, dat aldaar weer aflatbrieven werden aan-

geboden door den priester, niet alleen aan de gegoe-
den voor een hoogen prijs, maar ook aan de armen
voor niet. Ik begreep wel, dat dit laatste alleen was,
om de menschen wijs te maken, dat het Rome juist
niet om het geld te doen is. Ik gevoelde mij geroepen
daartegen te getuigen en de arme zielen voor de
strikken des satans te waarschuwen.

Daarom ging ik naar hier en trok het priesterkleed
weër aan. En zoo komt het, dat gij mij thans in pries-
tergewaad hier vindt.

De Heere heeft mijn werk gezegend. Ik wees het
volk op de nietigheid van alle pauselijke aflaten en
op de noodzakelijkheid om alleen bij Christus ver-
geving van zonden en kracht tot heiligmaking te zoe-
ken. Dit had ten gevolge, dat de andere priester bijna
geen enkelen aflaatbrief kon verkoopen en dat zelfs
zijn biechtstoel bijna altijd ledig was. De man is daar-
om boos geworden en heeft mij aangeklaagd bij de
regeering der stad; maar het schijnt, dat deze zich
er niet meê bemoeien wil, tenminste men laat mij tot
dusverre ongestoord begaan. Maar nu is de oude
priester onlangs overleden en zijn opvolger haat mij
reeds met een doodelijke haat. Het smart mij niet zoo
zeer, dat ik gehaat word, maar wel, dat men in mij
mijn Heer en Heiland haat. Hoe lang ik nu hier nog
zoo ongestoord zal mogen arbeiden, weet ik niet. Ik
ken tot dusverre geen vrees; ik weet, dat ik in des
Heeren hand ben; maar wel is het te voorzien, dat
het zóó niet lang meer kan voortgaan ik zal moeten

wijken of de andere priester. Deze laatste denkt er ook zoo over, want voor een paar dagen heeft hij nog in mijn bijzijn, terwijl hij woedend met den voet op den grond stampte en de hand ten hemel hief, met een vreeslijken eed gezworen, dat hij niet zal rusten, voor ik in de gevangenis zit. Men zegt, dat hij nu een smeekschrift heeft gezonden aan Vrouwe Margriet, de Landvoogdes, om mij in staat van beschuldiging te stellen.

Wat daar nu van worden zal, moeten wij afwachten. Gij ziet dus, dat ik hier in groote onzekerheid leef, en indien ik niet wist, dat onze Heere gezegd heeft: „Ik ben met ulieden tot de voleinding der wereld,” dan zou de schrik mij soms om het hart slaan. Dit is zeker: Rome moet op den duur één van twee doen: òf zich bekeeren, òf mij vervolgen. Ik denk, het laatste zal wel geschieden en het is mij soms, alsof ik er een voorgevoel van heb, dat weldra een gewelddadige dood mij wacht. De wil des Heeren geschiedel!”

Hiermee eindigde de eerwaardige, jonge man zijn verhaal. Jelis gevoelde reeds groote achting voor hem door hetgeen anderen hem hadden meegedeeld, thans was het niet alleen uit achting, maar uit ware broederlijke liefde, dat hij zei:

„O, lieve Broeder, er wordt veel van u gevraagd, maar de Heere zal u niet verlaten, als gij slechts op Hem blijft steunen. Hoe meer gij om Zijntwil moet lijden, des te heerlijker zal uw loon zijn.”

Nu noodigde des priesters vrouw hem uit, om den maaltijd te gebruiken, aan welke uitnoodiging zij terstond voldeden. Onder het eten deed Pistorius aan Jelis vele belangstellende vragen aangaande de martelaren, die deze te Brussel had zien sterven en vooral aangaande hun houding en hun laatste woorden op het schavot, en terwijl Jelis hem daarvan mededeeling deed, begon zijn oog te schitteren, alsof hij wel in hun plaats had willen zijn. Dit drukte hij ook uit in woorden, als hij zei:

„Gelukkige mannen, die verwaardigd zijn om des Heeren wil gedood te worden! Ik wenschte, dat ik ze gezien had; misschien zie ik ze spoedig!”

Maar daar hij zag, dat bij deze woorden de oogen zijner vrouw zich met tranen vulden, gaf hij het gesprek terstond een andere wending en zei tot Jelis:

„Wij zouden u gaarne verder herbergen, lieve broeder, maar dat laat bij ons de gelegenheid niet toe. Daarom zal ik u aanstonds bij een anderen broeder brengen, die u met liefde zal opnemen. Daar kunt gij vertoeven, zoolang gij wilt, en het zal mij genoegen doen, als gij dikwijls hier komt. Voor uw koopwaar zult gij hier en in de omstreken wel koopers vinden. Wel is het Woord Gods hier geen zeldzaamheid meer, maar velen zijn er toch nog, die het niet bezitten.”

Jelis nam hier natuurlijk gaarne genoegen mee, en toen de maaltijd was afgelopen, stonden zij op, om naar dien gastvrijen broeder te gaan. Vooraf nam Pistorius zijn vrouw even ter zijde en fluisterde haar toe:

„Ik geloof, dat deze man de vader is van het nonneke, dat hier onlangs is aangekomen en dat nu bij Krijn Dirkszoon als dienstmaagd in huis is opgenomen. Hij heeft mij straks zijn geschiedenis verteld en zoo vernam ik, dat hem vroeger een dochter door monniken is ontstolen. De arme man heeft zijn kind al die jaren gezocht en nog niet gevonden. Nu weet hij nog niet, waar zij zich bevindt. Maar wat hij mij vertelde, komt nauwkeurig overeen met de geschiedenis van onze non, alleen met dit verschil, dat zij zegt, tweemaal uit het klooster gevlucht te zijn, terwijl hij maar van één ontvluchting melding maakte.”

„Nu,” zei zijn vrouw, „hij zal ook niet alles weten, wat er later met haar gebeurd is. Maar hebt gij hem al verteld, dat hier zulk een non zich ophoudt?”

„Wel neen, ik moet eerst zeker weten, dat zij zijn dochter is. Anders zou ik hem misschien een ongegronde hoop doen koesteren, die straks weer in teleurstelling zou ondergaan.”

„Gij hebt gelijk, lieve man, maar ga het dan toch spoedig onderzoeken.”

„Dat wil ik ook doen, lieve vrouw. Hij zegt, dat zijn dochter Anneke heet. Weet gij ook, hoe het nonneken genoemd wordt?”

„Die heet ook Anneke! Er is dus geen twijfel meer, of zij is zijn dochter. Gij moest het hem maar terstond vertellen. Het is zoo hard, hem langer in onzekerheid te laten, dan noodig is.”

„Neen, neen, vrouw, niet zoo haastig. Laten wij

eerst volkomen zekerheid hebben. Zie hier, wat ik doen wil. Ik breng nu terstond onzen gast naar den kastelein; die zal hem wèl ontvangen; daarna ga ik naar Krijn en spreek nog eens met het nonneken. Als dat onderzoek bevredigend afloopt, dan zeg ik eerst aan haar, wat ik weet: natuurlijk niet zoo op eens maar langzamerhand, om de blijdschap niet al te plotseling te maken. Daarna kom ik u afhalen en gaan wij bij den kastelein den vader langzaam op de blijde ontmoeting voorbereiden."

„O, hoe heerlijk! Geve de Heere, dat het zoo moge worden! Maar, lieve man, kan ik dan niet terstond met u meegaan? Dan behoeft gij mij straks niet af te halen, dat spaart u een loop en hun tijd van onzekerheid wordt er door verkort."

„Wel zeker, lieve vrouw, als gij wilt, kunt gij terstond ook meegaan."

Zoo verlieten zij dan met hun drieën de woning. Onderweg zei Pistorius tot Jelis:

„Ik breng u nu bij den kastelein of slotvoogd van het kasteel. Deze man is de goede zaak van harte toegedaan. In de kerk van het slot houden wij vaak bijeenkomsten en hij is steeds bereid, aan alle discipelen des Heeren herberg te verleen. Voor korten tijd is bij hem opgenomen een jonge weduwe uit Monnikendam, Wendelmoet Klaesdochter geheeten. Wij noemen haar zoo dagelijks Weyntjen. Deze vrouw kocht in hare stad een Bijbel van een marskramer, zooals gij zijt. Zij las dien en de Heere

zegende het lezen daarvan aan haar hart, zoodat zij ook van de Roomsche Kerk afkeerig werd. Dit verwekte zooveel vijandschap in Monnikendam tegen haar, dat zij hare ouders en verdere bloedverwanten moest verlaten. Toen is zij hier komen wonen en de slotvoogd heeft haar opgenomen. Zij is een lieve zuster in den Heere, gelijk gij wel zult bemerken."

Zoo pratende kwamen zij spoedig aan het kasteel en de kastelein ontving Jelis met liefde, toen hij van Pistorius iets van diens geschiedenis vernam. Daarna ging Pistorius alleen terug; zijn vrouw bleef op het kasteel, tot haar man straks terugkwam.

Terwijl deze zijn bezoek bij Krijn Dirkszoon aflegde, kon zij niet nalaten den kastelein en zijn vrouw mee te deelen, wat zij en haar man bijna met zekerheid wisten aangaande dezen Jelis en zijn dochter. Deze goede menschen verheugden zich ook reeds bij voorbaat in de blijde ontmoeting, waarvan zij straks getuigen zouden zijn, want ook zij twijfelden niet, of Anneke van Krijn Dirkszoon was Jelis' dochter.

Gelukkig, dat ook Pistorius niet zoo heel lang uitbleef. Bij zijn terugkomst wilden ze reeds op zijn gelaat lezen, hoe zijn onderzoek was afgelopen. Tot hun verwondering zag hij er niet vroolijk, maar zeer terneergeslagen uit. Niemand durfde hem nu in het bijzijn van Jelis een enkele vraag doen.

Slechts zijn vrouw vroeg hem met de oogen, waarop hij met een bedenkelijk hoofdschudden ant-

woordde. Hij wenkte den kastelein ter zijde, en vroeg, of ze niet even samen in een ander vertrek konden gaan. Deze had daar niets tegen en terwijl Pistorius daarheen voorging, wenkte hij ook de vrouwen, hen te volgen. Jelis bleef met Weyntjen alleen achter. In de naburige kamer gekomen, hadden allen dezelfde vraag op de lippen: „Wat is er gebeurd? Hebben we ons vergist?” Pistorius antwoordde hierop:

„Ik verzoek u allen, mij geduldig aan te hooren, dan zult ge geregeld alles vernemen. Ik ben bij Krijn geweest, doch breng geen verblijdende tijding. Ik was nog nauwelijks daar gezeten, of ik bemerkte al, dat het nonneken niet in de kamer was. Daarom vroeg ik: „Waar is uw dienstmaagd?” Krijn antwoordde mij daarop met een zeer vergenoegd gezicht: „Anneke is gisterenavond onverwachts vertrokken.”

„Wat?” zei ik, „vertrokken? Gisterenavond?”

„Ja, zei Krijn, „maar daar moet gij niet zoo van ontstellen: zij is nu zeker bij haar vader. Kom, laat ik u dat eens vertellen. Zij had ons wel eens verhaald, dat zij na haar tweede ontvluchting eenige dagen heeft doorgebracht in het huis van een boer, die dicht bij Utrecht woont. Deze man moet, naar zij zegt, een oprecht discipel des Heeren zijn. Nu, gisterenavond, toen 't al vrij donker was en wij haast naar bed dachten te gaan, ('t zal half negen geweest zijn), kwam hier onverwachts een overdekte wagen voor ons huis stil houden. Ik hoorde het en ging terstond naar buiten om te zien, wat dat beteekende. Toen kwam

daar uit dien wagen een man van ongeveer 50 jaar oud. Hij vroeg, of ik Krijn Dirkszoon was. Nadat ik daarop toestemmend geantwoord had, vroeg hij verder, of ik niet een dienstmaagd had, die Anneke heette, en daarop weêr, of hij Anneke wel eens zou mogen spreken. Ik zei, dat hij haar kon spreken, maar alleen in mijn tegenwoordigheid. Daar had hij niets tegen. Zoo bracht ik hem dan in huis en riep Anneke. Deze herkende hem terstond als de bejaarde knecht van genoemden boer. Zij was blij hem te zien, en hij was ook zeer opgeruimd. Hij zei: „Anneke, ik heb een blijde tijding voor u.” „Welke dan?” was hare vraag, „gij weet toch niets van mijn vader?” „Zoudt gij dat gaarne wenschen?” vroeg hij. „O, zeg het mij maar gauw,” riep zij opgetogen uit. „Nu,” zei hij weer, uw vader leeft, en hij is bij ons aan huis, en ik ben met den wagen hier, om u bij hem te brengen. Hedenmiddag zijn we eerst gewaar geworden, waar gij u ophieldt, en toen ben ik terstond op reis gegaan om u te halen. Uw vader stond er ook op, dat ik dadelijk gaan zou.” De maagd was dus verrukt van blijdschap, toen zij dit hoorde. Ik was een oogenblik bang, dat de blijdschap te groot zou zijn, maar zij scheen er tegen te kunnen. Nu, wij verblijdden ons met haar, en gij kunt begrijpen, toen was er geen houden aan. Of wij al zeiden: „Blijf toch tot morgen hier!” het baatte niet. Ook de knecht wilde daarvan niet hooren. Binnen een kwartier zaten zij in den wagen en reden heen. Zij bedankte ons voor alles,

wat we voor haar gedaan hadden, en verzocht ons alle broeders en zusters van haar te grooten en op te wekken, om met haar den Heere te danken. Zij dacht, nog wel eens spoedig hier weêr te komen, als zij kon."

Dit alles heeft Krijn mij verteld. Ik zeide daarop: „Wel Krijn, uw verhaal doet mij schrikken. Deze zaak kan niet in orde zijn, want haar vader is bij ons, of liever bij den kastelein, en de man weet er niets van, dat zijn dochter zich hier bevindt. Ik vrees, neen, ik ben zeker, dat die knecht een handlanger is geweest van de priesters, om haar weêr gevangen te nemen. „Ja maar," zei Krijn, „hij was toch de knecht van dien boer; zij kende hem terstond," waarop ik hem antwoordde: „Ja, juist, hij was net de geschikte persoon, om haar te vangen. Al dient hij bij dien boer, hij kan toch wel een ijverig aanhanger van Rome zijn. Het is ook nog de vraag, of hij thans nog knecht is bij dienzelfden boer."

Krijn en zijn vrouw waren zeer ontsteld, toen zij mij zoo hoorden spreken. De goede lieden hadden gedacht, dat zij bij haar vader was, en nu — wie weet waar? Ik heb hen toen terstond verlaten, en nu weet gij dan alles."

„Dat arme kind!" riep de vrouw van den kastelein met tranen in de oogen.

„Die arme vader ook!" zei de vrouw van Pistorius zeer bewogen.

„Maar mij dunkt," sprak nu de kastelein, „wij

moeten onze vriend Jelis hier toch voorzichtig mee bekend maken."

„Dat dunkt mij ook," hernam Pistorius. „Wij hebben er geen recht op, dit geheim voor onszelf te houden."

„Zou er niets te doen zijn, om haar op te sporen?" vroeg des pastoors vrouw weer.

„Wij moeten zien," zei Pistorius. „Laten wij nu eerst den armen vader er mee bekend maken. Wilt gij dat doen, kastelein?"

„Niet gaarne," antwoordde deze, „ik zou liever dat aan u overlaten. Het is een smartelijk werk, de wonden van een bloedend vaderhart te moeten openrijten. Moge onze God hem sterken, en balsem in de wonden druppelen."

„Nu, laten wij dan gaan. De Heere besture mijn tong!" wenschte Jan de Bakker.

Wij zullen den lezer niet trachten te schetsen, welken indruk de mededeeling van Pistorius op Jelis maakte. Het zou onmogelijk zijn de innige smart te beschrijven, die dat vaderhart gevoelde, nu hij alles wist. De smart scheen haast te groot voor hem en dreigde hem geheel te overweldigen. Hij barstte niet in tranen en in luide jammerkreten uit, maar zat daar als wezenloos neer, als iemand die ternauwernood zelfbewustzijn had. Allen hadden innig medelijden met hem, maar voelden zich toch machteloos, om hem te troosten. Pistorius zei daarom: „Wij moeten hem nu met zijn God alleen laten, opdat die hem troostte."

Daarom werd hij naar het slaapvertrek geleid en spoedig vertrokken ook Pistorius en zijn echtgenoot naar hun woning, doch niet dan nadat er afgesproken was, dat morgen terstond eenige mannen op onderzoek uitgestuurd zouden worden.

XII.

Leed, gevolgd door vreugde.

Het duurde eenige dagen, eer Jelis weer dezelfde gelaten en stil berustende persoon was van vroeger, toen hij, hoe sterk ook het verlangen naar zijn dochter mocht zijn en hoe vurig hij zijn God ook dikwijls bad, om haar weer te vinden, toch ook steeds in oprechtheid kon zeggen: „Uw wille geschiede!" Dit kon hij ook thans wel zeggen, maar niet van harte. Den eersten nacht na de droeve teleurstelling bracht hij slapeloos door. Ook den volgenden dag, ja, verscheidene dagen was hij geheel troosteloos. De kastelein en zijn vrouw, ook Pistorius en diens echtgenoot, deden al wat zij konden, om hem te troosten, en hem te vermanen, zich aan den wil des Heeren te onderwerpen, doch alles te vergeefs. Zij baden met hem en voor hem, doch hij bleef even bedroefd. Het was hem, alsof zijn geliefd kind hem nu bij vernieuwing van het hart was gescheurd en het viel hem o, zoo zwaar, dat te dragen. Daarbij kwam, dat al de mannen, die uitgingen, om naar de verloren dochter onderzoek te doen, telkens onverrichter zake terugkwamen. De vrienden, die hun diensten aanboden

om in dit onderzoek behulpzaam te zijn, waren wel vele, maar wat baatte het? Men ging ook naar den boer bij Utrecht, wiens knecht Anneke zou gehaald hebben, maar deze verklaarde, dat hij van niets wist en dat die knecht zijn knecht niet meer was. Alzoo werd het steeds duidelijker, dat genoemde knecht haar had misleid, en waarom kon hij dit anders gedaan hebben, dan om haar weer in de macht der priesters te brengen? Dit werd te meer duidelijk, wjl de boer verklaarde, dat die man, hoewel hij eerst de nieuwe leer scheen toegedaan, later zeer duidelijk openbaar was geworden als een vijand der waarheid. Alzoo behoeft het niet te verwonderen, dat onze arme Zwerveling, na al die droeve berichten, geruimen tijd aan de grootste smart ten prooi was. 't Was gelukkig, dat hij zulk een goede verblijfplaats had bij den kastelein van Woerden. Eerst door treurige, smartelijke gebeurtenissen zou hij er toe komen, eigen leed te vergeten, althans eenigszins te vergeten, en zijn oog te vestigen op dat van anderen.

Het was op een avond van de maand Mei 1525, dat de vrouw van Pistorius zich nog zeer laat op het kasteel vervoegde. Binnengelaten, zag de kastelein terstond, dat zij in zeer opgewonden toestand verkeerde. Op stormachtige wijze snelde zij het vertrek binnen, waar Jelis en nog andere vrienden van den kastelein benevens diens echtgenooten zaten. Zonder te groeten riep zij, terwijl zij in tranen uitbarstte, uit: „o, Mijn man, mijn lieve man is weg. Zij hebben hem

weggehaald!" Allen schrikten hevig bij deze woorden, en bestormden haar, als 't ware met allerlei vragen, waarop zij met luide jammerklachten antwoordde, welke zij afwisselde met telkens uit te roepen: „o, Heere, red hem! o, Heere! verlos hem uit hun handen."

Het duurde geruimen tijd, eer zij zooveel kalmtē kreeg, dat zij geregeld vertellen kon, wat er geschied was. Toen vernamen de vrienden, dat er zoeven heel onverwachts vier gerechtsdienaars in de woning van Pistorius waren binnengedrongen, die hem met ruw geweld hadden gevangen genomen, gebonden en weggesleurd. Waarheen? Dat wist zij niet. Zij had hem willen volgen, maar was hardvochtig teruggedreven. Haar man had zij niet eens tot afscheid mogen omhelzen; nauwlijks had hij haar nog kunnen toeroepen: „Ik had het verwacht. Bid voor mij en blijf getrouw. Zeg al de broeders en zusters, dat zij voor mij bidden. Ik zal u wel niet weer zien hier op aarde. Daarboven bij den dierbaren Heiland, daar wacht ik u. Tot weerziens!"

Ook verhaalde zij, dat haar man er de laatste dagen dikwijls over gesproken had, dat hij bijna zeker was, den marteldood te zullen sterven. Uit dit verhaal bleek het allen, dat deze gebeurtenis het antwoord was op het smeekschrift, dat door den anderen priester naar de landvoogdes was gezonden. Het behoeft nauwlijks gezegd, dat er diepe verslagenheid heerschte onder de vrienden bij zulk een smartelijk

bericht, en dat zij spoedig eenparig hun gebeden opzonden tot hun God, om hulp en verlossing van hun dierbaren vriend, en bovenal om genade, opdat hij — indien hij niet uit dit lijden gered werd — getrouw mocht blijven tot den dood. Reeds vóór de volgende morgen aanbrak, wisten al de vrienden in Woerden het smartelijk nieuws en weldra vernam men, dat Pistorius naar 's Gravenhage was gevoerd. Dat de oude Jan Dirksen en zijn vrouw, de ouders van den gevangene, treurig waren, begrijpt ieder.

Naar Den Haag gingen nu telkens de gedachten van allen in Woerden, die in Pistorius een dienstknecht van den Heere Jezus Christus erkenden. Niet alleen hun gedachten gingen er heen, maar ook vele vrienden zelf spoedden zich derwaarts, om te zien, of zij ook iets voor den geliefden broeder konden doen, of iets aangaande hem vernemen. Ook Jelis was meermalen onder hen. O, hoe gaarne zou hij alles geven en doen, om den man, dien hij zoo had leeren liefhebben, uit de gevangenis te verlossen. Hij zou er zijn leven voor willen wagen. Maar wie er ook naar Den Haag ging, en wat men ook verzon en beproefde, het was alles te vergeefs. Dagen, weken, ja, maanden verliepen er; telkens togen weer vrienden op weg, om nog eens een poging te doen, maar alles was vruchteloos. Men werd zelfs niet in de gevangenis toegelaten, om hem te zien of te spreken. Alleen wist men, dat hij nog leefde. Zoo verliep de tijd tot September. Jelis was door dit alles zoo aan-

gegrepen, dat hij voor een tijd zijn dochter vergat, neen, hij vergat haar niet, maar door de pijn van deze nieuwe wonde werd die van de vroegere als verdoofd.

Intusschen had Pistorius in de gevangenis een droevig lot. Hij was in een klein, somber hok opgesloten, 't welk zoo onrein was, dat een walgelijke en verpestende stank de gezondheid ondermijnde van hem, die daarin moest vertoeven. Duizenden kleine insecten wriemelden en kriebelden daar door elkander en verbitterden hem het leven bij dag en nacht, zoodat hij zelden kon rusten. Al den tijd, dien hij er doorbracht, werd het hok niet gereinigd, zoodat alle vuile stoffen er bleven liggen en de onreinheid dagelijks vermeerderde. Een bos stroo verstrekte hem tot bed, doch, daar het gedurende den ganschen tijd van zijn gevangenschap niet vernieuwd werd, kon men het ten laatste niet van al de onreinheden onderscheiden. Voorzeker, in zulk een gevangenis te zitten was niets anders dan een langzaam sterven. Na eenigen tijd was het hem dan ook duidelijk aan te zien, dat zijn gezondheid er onder leed. Het was ook onuitstaanbaar voor een man, die aan geen onreinheid gewoon was, om zich in zulk een plaats te moeten ophouden. Doch, hoe ook zijn lichaam er onder leed, zijn geest behield zijn helderheid en veerkracht. Hij was er ook niet eenzaam. Er waren in dienzelfden kerker nog een vijftal mannen, die ook wegens ketterij gegrepen waren. Slechts dunne schotten scheid-

den hun verblijfplaatsen van die van Pistorius, zoodat zij gemakkelijk met hem konden spreken. Zij wekten steeds elkander op, om niet te wankelen in het geloof, of zich niet te laten verleiden tot verloochening van den naam huns Heiland; ja, dikwijls zongen zij samen en baden, zoodat de andere gevangenen luisterden. Zoo bleek het, dat zij bij al hun uitwendige ellende goedsmoeds bleven. Telkens als een van hen gehaald werd om door de rechters verhoord te worden, wierpen de anderen zich op de knieën om voor hem te bidden. Kwam de verhoorde terug, dan deed hij aan allen verslag van hetgeen met hem gesproken was, en dan loofden zij samen hun God in lofzangen voor de ondervonden hulp en sterkte. Pistorius werd veel vaker voor de rechters gebracht dan de anderen. Daar trachtte men op allerlei wijze hem er toe te brengen, dat hij zijn Heere verloochenen zou; nu eens door de schoonste beloften, dan door de vreeslijkste dreigingen, doch hun pogingen waren vruchteloos. Hij toonde hun uit den Bijbel duidelijk aan, dat de Roomsche Kerk met al haar menschelijke instellingen ver van de ordeningen des Heeren was afgeweken; dan zaten zelfs zijn rechters met den mond vol tanden, doch dit maakte hen te woedener. Pistorius beleed steeds met vrijmoedigheid zijn Heiland, en wanneer men hem dreigde met den vuurdood, dan zei hij; „Ik zal gaarne mijn ziel overgeven voor de eer van het Evangelie en de bevordering der waarheid." Toen de rechters na verscheiden verhooren niet vorderden, deden zij

hem uit zijn onrein hok naar een onderaardsch hol brengen, waar hij niet meer met zijn vrienden kon spreken. Dit hol was zeer vochtig, geen lichtstraal drong er binnen, zoodat hij niet kon weten, of het dag dan wel nacht was, terwijl een leger van ratten en muizen hem bij dag of nacht geen rust gunden. Het was voor hem een groot gemis, dat hij nu van zijn vrienden verwijderd was, doch de beste Vriend, zijn Vader in den hemel, verliet hem niet. De rechters bemerkten spoedig, dat ook dit niet baatte. Toen zonden zij monniken op hem af, om hem tot afval te bewegen, doch weer te vergeefs. Eindelijk liet men zelfs zijn ouden vader, Jan Dirksen, komen, om hem over te halen, zijn geloof af te zweren, doch gelukkig werd dit leed aan Pistorius gespaard. In plaats dat zijn vader hem afvallig trachtte te maken, vermaande hij hem om getrouw te blijven. Het was aandoenlijk te zien, hoe vader en zoon elkander voor 't laatst omhelsden, de laatste zegenwenschen toespraken en eindelijk elkander toeriepen: „Tot weerziens daar Boven!“ Als de cipier aan hun omhelzing geen einde gemaakt en den ouden man ruw van zijn geliefden zoon weggerukt had, dan zouden zij zeker nog lang samen gebleven zijn.

Toen ook deze poging der rechters mislukt was, werd hij eindelijk veroordeeld om verbrand te worden. Op den 15en September werd dit vonnis uitgevoerd. Jan de Bakker was de eerste, die in Noord-Nederland als martelaar zijn leven gaf voor de zaak

der Hervorming. Hij bleef tot het laatste goedsmoeds. Eerst werd hij ontwijd, daarna kleeedde men hem in een kort, geel gewaad en drukte hem een zotskap met oorlappen op het hoofd. Hij zeide bij alles: „Het is wel." Toen hij voorbij de gevangenis naar den brandstapel geleid werd, hief hij het oog naar boven en riep zijn vrienden toe: „Ziet, lieve broeders, nu heb ik mijn voet op den dorpel van mijn martelaarschap gezet. Houdt goeden moed als dappere krijgslieden van Christus. Laat mijn voorbeeld u opwekken en verdedigt de waarheid des Evangelies tegen allen, die haar verongelijken." De gevangenen hoorden het en antwoordden hem door vroolijk handgeklap en door de oude kerkliederen aan te heffen: „O zalig feest der martelaren!" en „Te Deum laudamus!" Ook toen hun geliefde vriend reeds op den brandstapel stond, zongen zij voort, en baden voor hem. En hun gebed werd verhoord: Pistorius stierf als een getrouw belijder van den naam des Heeren. Op den brandstapel staande, riep hij uit: „Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uw overwinning? De dood is verslonden tot overwinning door Christus!" Zelfs bad hij voor zijn vijanden: „Heere Jezus! Vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen," of voor zichzelf: „Jezus Christus, Zoon van God, gedenk mijner en ontferm U mijner." Daarna ontsliep hij als iemand, die in slaap valt, en nu mochten zijn vijanden zijn lichaam verbranden, zijn ziel juichte voor den troon van God en het Lam.

Op den brandstapel staande, riep hij uit: „Dood, waar is uw prikkel?”

Allen, die getuigen waren van zijn dood, waren ten diepste getroffen, en zijn vrijmoedig getuigenis bracht er wederom velen tot het waarachtige geloof.

Het is te begrijpen, hoe groot eensdeels de droefheid was der vrienden te Woerden, vooral van Pistorius' echtgenoot en zijn ouders, toen zij den dood des geliefden mans en zoons vernamen, maar ook, dat zij zich anderdeels verblijdden, dat hij als een getrouw belijder was gestorven.

Jelis was ten zeerste terneer geslagen. Hoe vurig had hij God gebeden om de redding des dierbaren mans, en de Heere had zijn bede niet op die wijze verhoord, als hij het wenschte. Het was hem, alsof hem een zoon van het hart was gescheurd. Droef bracht hij zijn dagen door en zoo groot was zijn treurigheid, dat hij er nauwelijks toe komen kon, om zoo nu en dan zijn mars op te nemen en zijn koopwaar, bovenal den dierbaren Bijbel, rond te venten. Toch ging hij daar eindelijk toe over, vooral op raad der vrienden, en het gaf hem werkelijk eenige afleiding, en juist, toen hij de hoop opgaf, om zijn dochter ooit weer te zien, gaf de Heere haar onverwacht aan hem terug.

Het was in een der laatste Septembernachten, dat er zachtjes op het venster geklopt werd bij Krijn Dirkszoon. Oude Krijn dacht: „Wie mag daar wel zijn, zoo miden in den nacht?” Hij verliet het bed, maar vóór hij de deur opende, vroeg hij: „Wie is daar?” Een zachte vrouwenstem beantwoordde deze vraag:

„Och, doe mij toch spoedig open, ik ben Anneke.“

Bij het hooren dezer woorden en met den uitroep: „Anneke!“ opende hij terstond de deur, en Anneke trad binnen. Dat was een blijdschap en een verwondering! Krijn vatte met opgewondenheid hare hand en vroeg: „Hoe komt gij hier toch?“ en „Waar komt gij vandaan?“ maar voordat zij antwoordde, liep hij naar zijn vrouw, om ook deze met dit heuglijk nieuws bekend te maken. Zij stond vol blijde verwondering haastig op en drukte ook Anneke de hand, met een geestdrift, alsof zij een dochter had weer gekregen. „De Heere zij geprezen!“ riep zij in vervoering uit, „dat Hij onze gebeden gehoord en u weer gebracht heeft!“ „Wat zal dat een blijdschap voor uw v. . . . ,“ voor uw vader wilde zij zeggen, maar zij brak plotseling af, wjl zij begreep, dat het onverstandig zou zijn, Anneke zoo onvoorbereid bekend te maken met de aanwezigheid haars vaders in Woerden, en Anneke, die in de verste verte niet vermoedde, dat haar vader zich hier bevinden zou, bemerkte in het geheel niet, waarom de vrouw zoo plotseling afbrak en Krijn er onmiddellijk op volgen liet: „Anneke, vertel ons toch, hoe gehier gekomen zijt en hoe ge den handen der priesters ontkomen zijt.“

„Wist gij dan reeds, die die knecht een verrader was?“ vroeg zij verwonderd.

„Ja, dat wisten wij reeds,“ antwoordde Krijn heel kort, terwijl hij bemerkte, dat hij nu zou moeten zeggen, wat aan zijn vrouw onwillekeurig bijna ontglipt

was, maar hij nam zich voor, het niet zoo op eens te doen.

„Maar, hoe zijt ge dat gewaar geworden?" vroeg zij verwonderd verder.

„Wij hebben vernomen," zei Krijn, „dat uw vader zich niet bij uw vriend, den boer bij Utrecht, bevond en er ook niet geweest is; daaruit bemerkten wij dus, dat die knecht een bedrieger was, en het vermoeden lag voor de hand, dat hij een handlanger der priesters was."

„Van wien hebt gij dat toch gehoord?" ging zij voort met vragen.

Bij deze vraag geraakte Krijn eenigszins in verlegenheid. Aarzelend zei hij:

„Hier is een man gekomen, die ons stellig kon verzekeren, dat uw vader zich niet daar bevond."

„Wist die man dan iets aangaande mijn vader? zei zij nu haastig op een toon, die groote belangstelling verried.

„Ja, hij kon ons zeer veel van uw vader vertellen."

„Is het waar, wat gij zegt? O, deel mij mee, wat hij u van mijn dierbaren vader gezegd heeft."

„Hij kon ons de verzekering geven, dat uw vader nog leeft, en dat hij al de jaren over uw gemis getreurd en u al dien tijd gezocht heeft."

„O, die dierbare vader! Och, kon ik tot hem gaan! Waar is hij, woont hij nog in Antwerpen?"

„Uw vader woont niet meer in Antwerpen, maar is hier in Holland. En ik kan u ook nog het blijde bericht

geven, dat hij de Roomsche Kerk vaarwel heeft gezegd en met ons het geloof in den dierbaren Heiland deelachtig is."

„God zij geloofd! O, dan heeft de Heere mijn gebed gehoord. Wie weet, of Hij mij ook niet mijn andere bede geeft, n.l. dat ik hem nog eens weervinde."

„Dat is zeer waarschijnlijk, Anneke. Het kan zelfs wel eens zeer spoedig gebeuren."

„Wat zegt gij? Wat meent ge toch? Is mijn vader hier dicht bij? O, zeg het mij dan, laat mij tot hem ijlen."

Het was duidelijk merkbaar, dat de ziel van Anneke geheel in beweging was geraakt. Krijn dacht, dat hij er nu tot overgaan kon, om haar het blijde geheim mee te deelen. Daarom zei hij:

„Uw vader is niet ver van hier, Anneke. Ik wil u alles zeggen, als gij mij kalm kunt aanhooren. Maar vooraf zeg ik u, gij kunt niet terstond tot hem gaan."

„O, ik zal mij kalm houden. Houd toch niets voor mij verborgen," riep zij uit.

Daarop vertelde Krijn haar in 't kort alles aangaande Jelis den Zwerveling, wat wij reeds weten. Hoe verheugd Anneke was, toen zij vernam, dat haar vader hier in Woerden was, en dat zij morgen hem zou kunen ontmoeten, is niet te beschrijven. De vrouw van Krijn had intusschen de tafel van spijs en drank voorzien, maar Anneke gevoelde behoefte aan eten noch drinken. Haar hart vloeide over van lof en dank aan den Heere.

„Maar, Anneke," zei Krijn, toen zij nu alles wist, „nu moet gij ons toch ook vertellen, wat u weêrvaren is."

Daarop vertelde zij het volgende:

„Toen ik met den knecht, die mij haalde, in den wagen zat in het vertrouwen, dat ik nu weldra bij mijn vader zou zijn, bemerkte ik al spoedig, dat hij niet den weg opreed naar Utrecht Als ik hem naar de reden er van vroeg, kreeg ik ten antwoord, dat hij mij dit straks wel zou ophelderen. Ik vermoedde nog geen kwaad, doch toen ik eindelijk merkte, dat wij na een langen tocht eindelijk dicht bij Schoonhoven kwamen en daar een oude monnik ook plaats nam in den wagen, toen begreep ik alles. Het is mij niet mogelijk, u te zeggen, wat ik gevoelde, toen ik mijn blijde verwachting zoo plotseling zag verdwijnen niet alleen, maar ook een sombere toekomst voor mij zag. Ik deed mijn best om mijn hart tot God te verheffen, maar het viel mij moeilijk het wa; s mij, alsof ik van God en menschen verlaten was. Zij lieten toen den wagen buiten Schoonhoven bij een herberg staan en namen mij daarna mee naar een veer dicht bij die stad. Zij hadden een korteren weg kunnen kiezen, want te Schoonhoven is ook een veer; doch ik begreep wel, dat zij het liefst de stad vermeden; zij hadden er dus hun reden voor, dat zij mij brachten bij het andere veer, maar ik zag spoedig in, dat de Heere het alzoo bestuurde; dit werd juist het middel mijner bevrijding. Herinnert ge u nog, dat ik u wel eens ge-

sproken heb van Jacob, den veerman? Ik heb immers vroeger wel eens verteld, dat ik na mijn tweede vlucht uit het klooster in het huis van dien man een tijdlang een veilige schuilplaats heb gevonden. Nu, die veerman Jacob woonde aan het veer, waar ik naar toe gebracht werd. Zij brachten mij dus tot mijn vrienden, zonder dat zij het wisten. Toen wij aan het veerhuis kwamen, werd Jacob opgeklopt. Hij verscheen ook spoedig buiten, maar toen hij zag, dat er een monnik bij was, maakte hij niet veel complimenten; hij groette ons droogjes, en nadat hij hoorde, dat wij over de rivier gebracht moesten worden, maakte hij zijn boot klaar en hij scheen mij in het geheel niet te herkennen. De monnik stapte eerst in de boot, daarna ik, en toen de veerman mij de hand toestak, om mij bij het instappen behulpzaam te zijn, herkende hij mij. „Gij hier, Anneke?” vroeg hij verwonderd. Ik zag hem smeekend aan en toen ik hem in de boot voorbijging, fluisterde ik hem in de oor: „Red mij!” Hij scheen mij te begrijpen. Dat ik in het gezelschap van een monnik was, maakte voor hem, die mijn geschiedenis kende, alles duidelijk. Hij zei eerst niets, maar nam de riemen op en stak van den oever af. Mijn hart klopte vol bange verwachting. „O, Heere,” zuchtte ik, „help en red mij.” Midden op de rivier gekomen, liet hij op eens de riemen in het water hangen, en vroeg, terwijl hij den knecht en den monnik beurtelings aankeek:

„Waar wilt gij deze jonge maagd naar toe brengen?“

„Hebt gij er eenig belang bij dit te weten?“ vroeg de monnik.

„Ja, ik heb er niet alleen belang bij, maar ik wil het ook weten,“ zei de veerman.

„En wij zullen het u niet zeggen,“ zei de monnik op minachtenden toon.

„Anneke!“ vroeg hij weer, „is het vrijwillig, dat gij met deze mannen meegaat?“

„O neen, 't is tegen mijn wil,“ riep ik, „zij hebben mij misleid.“

„Dan gaat gij ook niet verder meê,“ zei nu de veerman beslist, en meteen wendde hij de boot en roeide terug. Wat de monnik ook praatte het hielp alles niets. Toen hij dicht bij den oever kwam, hield hij stil, opdat de mannen niet uit de boot op den oever zouden kunnen springen. Daarna riep hij zijn zoon, die spoedig naar buiten kwam en met een andere boot ons naderde. De veerman liet mij uit zijn boot in die zijns zoons overgaan, en beval, dat ik naar den oever moest gebracht worden. De monnik en de knecht trachtten wel, mij vast te houden, doch toen des veermans zoon zijn riem ophief, lieten zij mij los. Ik werd spoedig op den oever gezet en in het veerhuis opgenomen. Daarna haastte zich de zoon met de boot weêr naar zijn vader te roeien; hij ging in diens boot over en met hun tweeën brachten zij toen de beide booswichten naar den anderen oever. Samen konden

zij hen wel in bedwang houden, en aan den anderen oever geboden zij hun de boot te verlaten. Onder vloeken en schelden voldeden zij hier aan, maar de veerman stoorde zich daaraan niet. In het veerhuis teruggekomen, moest ik natuurlijk vertellen, hoe ik in de ongelegenheid was gekomen. De veerman achtte zijn huis nu niet veilig voor mij, daarom bracht de goede man mij zoo spoedig mogelijk in het huis van een anderen vriend, die verder het land in woonde. Deze bracht mij des avonds toen het donker was, weer bij een ander, die nog verder van de rivier af woonde, uit vrees dat men mij zoeken zou. Daar ben ik eenige dagen gebleven, doch ik werd toen bij nacht weêr bij een ander gebracht en naderhand nog bij verscheidene anderen. Men raadde mij aan, mij nergens lang op te houden, daarom vertoefde ik bij den een korter, bij den ander langer, en zoo heb ik al dien tijd tot nu toe in het huis van verschillende vrienden doorgebracht. Eindelijk weer in de nabijheid van Woerden gekomen, kon ik niet nalaten, u te bezoeken en u alles mee te deelen. Ik had waarlijk niet gedacht, dat gij mij zulk een heuglijk nieuws hadt mee te deelen."

„De Heere is wonderlijk en aanbidlijk in Zijn doen!" riep Krijn, toen hij dit alles gehoord had en zijn vrouw stemde er mee in.

Aan slapen werd natuurlijk dien nacht niet gedacht. Men had veel te veel stof om samen God te loven en te prijzen. Den volgenden morgen zoo vroeg

mogelijk begaf men zich naar het kasteel, om den kastelein alles mee te deelen. Deze had toen de moeilijke taak, om Jelis zoo voorzichtig mogelijk met de komst zijner dochter bekend te maken. Dit gelukte hem tamelijk wel en daarna werd Anneke, die intusschen reeds op het kasteel aangekomen maar door des kasteleins vrouw in een ander vertrek geleid was, bij hem gebracht.

Wij zullen niet trachten u deze ontmoeting tusschen vader en dochter te schetsen. Hebt ge u ooit kunnen voorstellen, wat vader Jacob en zijn zoon Jozef gevoelden, toen zij in Egypte elkaar weergagen? Ditzelfde gevoelden Jelis en zijn dochter. Ook hier kan gezegd worden: zij weenden lang aan elkanders hals, en zij konden in langen tijd niet spreken. Ja, het was een sprakelooze blijdschap! En toen eindelijk de verstomming ophield en de spraak terugkeerde, vloeiden hart en mond over van lof en dank aan den Heere, die alles ten goede had bestuurd.

Die dag was een feestdag op het kasteel. Niet alleen de kastelein en zijn vrouw en Weyntje, maar ook alle andere vrienden te Woerden wisten spoedig het groote nieuws en velen kwamen naar het slot, om blijde te zijn met de blijden,

Er was van beide zijden veel te vertellen. Jelis Heynes kon spreken van de vele tochten, die hij had ondernomen, om zijn dochter te zoeken, en van alles, wat de Heere hem had doen ondervinden; ook hoe hij tot de kennis van het Evangelie gekomen was.

Anneke had ook een lange geschiedenis mee te deelen. Eerst, hoe zij in het klooster geleefd had, hoe zij daarna den Bijbel had leeren kennen en den Heere had lief gekregen. Verder, hoe zij met nog een andere non het klooster was ontvlucht, maar na korten tijd door deze, die spoedig begon te weifelen, was verleid geworden, om naar het klooster terug te keeren; zij sprak van de boetedoeningen, die haar daar waren opgelegd te ondergaan. Eindelijk, hoe zij ten tweede male was ontvlucht, maar nu alleen, en hoe zij na vele omzwervingen eindelijk te Woerden aangekomen en dienstmaagd geworden was bij Krijn Dirkszoon. Ten slotte moest zij ook nog verhalen, wat haar in de laatste weken weervaren was, gelijk zij reeds in den nacht aan Krijn verteld had. Allen stemden in met het woord van den verheugden en dankbaren vader: „De Heere heeft alles wel gemaakt; Zijn naam zij geprezen tot in eeuwigheid.”

Toch gaf men zich niet zoo geheel aan de vreugde over, dat men de toekomst er door vergat. Neen, de vrienden maakten de opmerking, dat het wel duidelijk was, dat Anneke in Holland op den duur niet veilig was, en het dus voorzichtig zou zijn, als de gelukkige Jelis Heynes met zijn dochter dit gewest verlieten. Toen kwam plotseling een oude begeerte bij den Zwerveling op n.l. om zich naar Bremen te begeben, waaraan hij vroeger niet had voldaan, omdat hij het land niet had willen verlaten, waar zijn dochter zich bevond. Thans herleefde die begeerte bij

hen, en alle vrienden moesten toestemmen, dat het goed was, zich derwaarts te begeven.

De noodige toebereidselen voor de reis daarheen waren spoedig gemaakt. Slechts èèn nacht en den volgenden dag bleven zij nog op het slot. In den nacht, die daarop volgde, verlieten zij Woerden en reisden naar Amsterdam. Vandaar gingen zij zoo spoedig mogelijk per scheepsgelegenheid naar Bremen, waar zij goed en wel aankwamen. Daar eindigden de zwerftochten van den Zwerveling.

Hendrik van Zutphen, die ook daarheen gevlucht was, vonden zij er niet meer; hij was het vorige jaar, na een gezegenden arbeid te Bremen, door de boeren van Ditmarschen op aanstoken van de Roomsche priesters wreed vermoord.

Jelis en zijn dochter leefden geruimen tijd genoeglijk en in vrede te Bremen en gedachten nog dikwijls het verleden, waarbij zij telkens moesten getuigen:
„De Heere heeft alles wèl gemaakt.”

INHOUD.

Hfdst.		Blz.
I.	Wie de Zwerveling was	3
II.	In welken tijd de Zwerveling leefde . .	8
III.	De Zwerveling heeft een zonderlinge ontmoeting	20
IV.	De Zwerveling vertelt in de taveerne .	42
V.	De Zwerveling ontmoet weer twee mon- niken	49
VI.	De Zwerveling heeft een nachtelijk avontuur	64
VII.	De Zwerveling wordt een ketter . . .	88
VIII.	De Zwerveling wreekt zich	98
IX.	Dat was bijna slecht afgelopen voor den Zwerveling	113
X.	Hoe de Zwerveling aan een hem gespan- nen strik ontkwam	128
XI.	De Zwerveling ontmoet Heiligenbeelden en nog meer	170
XII.	Leed, gevolgd door vreugde.	197
